

579

ΤΩ:

ΣΕΒΑΣΤΩ ΜΟΙ ΚΑΘΗΓΗΤΗ:

ΠΑΝΑΓΗ ΜΑΖΑΡΑΚΗ:

ΤΕΚΜΗΡΙΟΝ

ΑΚΡΑΙΦΝΟΥΣ ΦΙΛΙΑΣ

ΤΗΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΝ ΤΑΥΤΗΝ

ΑΝΑΤΙΘΗΜΙ

Ὁ Μεταφραστής

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΑΙ ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΕΩΦΟΡΟΥ
ΣΥΛΛΟΓΗ Π. ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ

Α.Π.Σ. 2. Φ. 14. 0014

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Ἰπὸ τὸν νεφελώδη τῆς Σκωτίας οὐρανὸν καὶ ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν δυσκραοῦς κλίματος, ἐν ἐποχῇ σκότους καὶ ἀγροικίας γεννᾶται παρὰ τοῦ διαπρέποντος ἥρωος Φιγγάλου ὁ Ὅσσιανός, ὅστις ἔμελλε νὰ κλείσῃ τὴν πατρίδα του καὶ ἑαυτὸν, γενόμενος ἐν πολλοῖς ἰσοστάσις τοῖς διασημοτέροις ἐπικοῖς ποιηταῖς Ὅμηρῳ καὶ Βιργιλίῳ. Γεννηθεὶς ἐν καιρῷ, καθ' ὃν ἡ τότε ὑφισταμένη καὶ ἀκμάζουσα τῶν Βάρδων ἢ ἀοιδῶν τάξις ἀφθόνη ἐπεδαψίλευε τοὺς ἐπαίνους εἰς τοὺς ἥρωας, ἐν ποιητικῷ οὕτως εἰπεῖν ὄργασμῳ, καὶ ὑπὸ τοῦ δεξιωτάτου πνεύματός του ἀγόμενος, συνέθηκε καὶ οὗτος τὰ ἀθάνατα ἔπη του.

Ταῦτα δὲ, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς 4ης Μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος, ἐν ἣ κατὰ τὴν κρίσιν τῶν πλείστων συνετάχθησαν, ἐφέροντο διὰ στόματος τῶν ὄρεινῶν τῆς Σκωτίας κατοίκων εἰς τὴν λήθην δὲ τῶν αἰῶνων θά ἐθάπτοντο, εἰ μὴ ὁ σοφὸς Μακφερωῶν, περιελθὼν περὶ τὰ μέσα τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος τὴν Σκωτίαν, συνέλεγεν αὐτὰ καὶ εἰ μὴ τὴν συλλογὴν ταύτην ἔφερεν εἰς φῶς.

Τινὲς μὲν τῶν συγχρόνων τοῦ Μακφερωῶνος σοφῶν, ἡγουμένου τοῦ Ἰόνσωνος, ἀντὶ νὰ ὁμολογήσωσι χάριτας καὶ εὐγνωμοσύνην τῷ ἐκ τῆς λήθης τοιαύτην πολύτιμον συλλογὴν περιώσαντι, ὡς λυσοῦντες κύνες ἐπέπεσον κατ' αὐτοῦ, ἀποκαλοῦντες αὐτὸν ψεύστην καὶ ἀπατεῶνα. Ὅλοσχερῶς ἠρνοῦντο δηλονότι οὗτοι τὸ κῦρος τῶν Ὅσσιανῶν ποιησῶν, ἰσχυριζόμενοι ὅτι εἶναι ἀδύνατον ἀγροικίας καὶ σκότους ἀπαύγασμα νὰ ᾧσι τὰ ποιήματα

ΒΑΤΕΙΟΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΒΔΟΜΗΡΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ

ΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΒΔΟΜΗΡΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΙΘΟΥΡΙΟΥ

ταῦτα, ἀποπνέοντα τὰ εὐγενέστερα αἰσθήματα καὶ οὐκ ὀλίγον ἀνεπτυγμένην κοινωνίαν ὑποδηλοῦντα, ἀλλ' ἀπέδιδον ταῦτα εἰς τὸν Μακφερωῶνα.

Πλείστοι δ' ἄλλοι, ἐν οἷς ὁ Βλαῖρος καὶ Κεσσαρότης, κατακληθέντες ὑπὸ τῆς αἰσθηματικῆς ταύτης ποιήσεως, ἢ τῆς ποιήσεως τῆς καρδίας ὡς ἀποκαλεῖ αὐτὴν ὁ Βλαῖρος, καὶ τὴν ἄδικον καταφορὰν τῶν περὶ τὸν Ἴόνσωνα ἰδόντες ἐξῆλθον ἐνθερμοὶ ὑπερασπισταὶ τῆς Ὀσσιανικῆς ποιήσεως, καὶ οὐ μόνον εἰς τὸν Μακφερωῶνα τὴν δικαίαν ἀπέδωκαν εὐγνωμοσύνην, ἀλλὰ καὶ δι' εὐφροσύνην ἐπιχειρημάτων καὶ συλλογισμῶν ἐπειράθησαν νὰ καταδείξωσι τὴν ἀρχαιότητα καὶ τὸ κῦρος τῶν ποιήσεων τούτων. Ὁ τελευταῖος τούτων μάλιστα, ἕξαλλος ὑπὸ τῆς ἐνθουσιώδους παραφορᾶς γενόμενος, ἀνεκήρυξε τὸν Ὀσσιανὸν καὶ αὐτοῦ τοῦ Ὀμήρου ὑπέρτερον.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι ὁ τῆς Σκωτίας Βάρδος μεγίστην ἔχει τὴν ἀξίαν, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ ἀντιποιηθῇ τῆς ὑπὸ τῶν αἰώνων ἀπονεμηθείσης τῷ Ἑλληνι ἀοιδῷ δάφνης.

Οἱ μὲν λοιπὸν περὶ τὸν Ἴόνσωνα κατηγοροῦν τὸν Μακφερωῶνα ὡς φενακίζοντα τοὺς συγχρόνους του, οἱ δὲ περὶ τοῦτον ὑπερασπίζοντο τὸ κῦρος τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθεισῶν ποιήσεων. Ἀλλ' οἱ μετὰ ταῦτα σοφοὶ, ἀπηλλαγμένοι συμπαισιῶν ἢ ἀντιπαισιῶν δικαίως καὶ ὀρθῶς ἀπεφήναντο ὅτι τὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ὀσσιανοῦ δημοσιευθέντα ποιήματα, εἰσὶ ποιήματα ὑπὸ τοῦ Μακφερωῶνος ἐπεξεργασμένα.

Ὁ Βιλλεμαῖνος, ἐν τῷ τρίτῳ τόμῳ τοῦ Cours de littérature au dix-huitième siècle ἐπιγραφόμενου συγγράμματός του, πραγματευόμενος περὶ τοῦ ζητήματος τούτου λέγει σὺν τοῖς ἄλλοις τάδε, μαρτυροῦντα τὴν ὑπὸ τοῦ Μακφερωῶνος γενομένην ἐπεξεργασίαν, καὶ τὴν τῶν γνωμῶν ποικιλίαν.

«Ὁ Malcolm-Laing δὲν βλέπει ἐν τοῖς ποιήμασι τοῦ Ὀσσιανοῦ εἰμὴ ἄμετρον λογοκλοπὴν (immense plagiat). Ὁ Ὀσσιανός σας, λέγει, μοὶ ὁμιλεῖ περὶ χαρᾶς προερχομένης ἐκ τῆς λύπης (des joies de la tristesse). αὐτὴ εἶναι Ὀμηρικὴ ἔκφρασις ¹. Πολλαχοῦ τῶν ποιημάτων φέρεται ἡ φράσις φ λ ο ῖ σ β ο ς θ α λ ἄ σ ο ς ς, οὔσα ἀπομίμησις τοῦ ἐξῆς ὠραίου Ὀμηρικοῦ στίχου.

«Βῆ δ' ἀκέων παρὰ θῖνα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης.»
«Ὁ δόκτωρ Βλαῖρος λέγει ἀπεναντίας «Πόσον μέγας ποιητὴς ὁ Ὀσσιανός! Ἐν τῷ μέσῳ τῆς Σκωτίας κατὰ τὸν δεῦτερον αἰῶνα, ἐν καιρῷ βαρβαρότητος, ἀπαντῶσιν ἐκφράσεις καὶ εἰκόνες ἀξίαι τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ Ὀμήρου! Μοὶ ὁμιλεῖ ὡς ὁ Ὀμηρος περὶ τῆς ἐκ τῆς λύπης προερχομένης χαρᾶς.»

Παρακατιῶν δὲ ὁ Βιλλεμαῖνος λέγει.

«Πιστεύω ὅτι δημοτικὰ τινὰ ἄσματα ὑπῆρχον ἐν Σκωτίᾳ, ὅτι τὰ ἄσματα ταῦτα, καὶ τοι ὑπὸ κλίμα δυσκρῆστερον τοῦ Ἑλληνικοῦ, ὄφειλον ὅμως διὰ τὴν ἐγγύριον ἐλευθερίαν καὶ διὰ τὴν ἔμπνευσιν τῶν τοπικῶν ἡθῶν νὰ λάβωσιν ἀγέρωχόν τι, τολμηρὸν καὶ ὑψηλόν· ὅτι τὰ ἄσματα ταῦτα ἀλλοιωθέντα ὑπὸ τῆς διὰ ζώσης φωνῆς παραδόσεως, συνεμίχθησαν καὶ ἐσυγχύθησαν πρὸς ἄλληλα· ὅτι ἐπιτηδεῖα χεὶρ ἠδύνατο νὰ τὰ ἀπανθήσῃ καὶ διακαθάρῃ· ἀλλ' ὅπως δυνηθῇ νὰ τὰ φέρῃ εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ἀναπτύξεως, καὶ ἀγρίας οὕτως εἰπεῖν διορθώσεως, ἀπητεῖτο μεγάλη ἐργασία καὶ σπουδὴ, ἢ ὅπερ σχεδὸν ἰσοδυναμεῖ πρὸς πρωτότυπον ἔργον.»

Ἀλλ' εἰς οἷονδήποτε ἀποδοθῶσι τὰ ποιήματα ταῦτα ἢ ἀξία των δὲν ἐκπίπτει.

Καθ' ἀπάσας τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας πλεῖσται τῶν ποιημάτων τούτων ἐγένοντο μεταφράσεις πεζαὶ καὶ ἔμμετροι, παρῶν δὲ τούτων ὑπερτερῆ ἢ ὑπὸ τοῦ Κεσσαρότη γενομένη ἔμμετρος μετάφρασις. Παρ' ἡμῖν δὲ κατὰ καιροὺς ἐγένοντο ἔμμετροι μεταφράσεις παρὰ τῶν ΚΚ. Γ. Μαυρογιάννη καὶ Π. Πανᾶ, ὧν ὁ μὲν πρῶτος μετέφρασεν ἀποσπάσματα τινὰ τοῦ Φιγγάλου καὶ ἄλλων ἄσμάτων, ὁ δὲ δεύτερος τὰ δύο ἄσματα τὰ ἐπιγραφόμενα ὁ Λάτμος καὶ ἡ Δαρθούλα. Εὐχῆς δὲ ἔργον ἦτο ἂν τις τῶν παρ' ἡμῖν ἐπελαμβάνετο τῆς μελέτης καὶ μεταφράσεως πάντων τῶν ποιημάτων τούτων.

Τὸ σπουδαιότερον τῶν ποιημάτων τοῦ Ὀσσιανοῦ εἶναι τὸ ἀνὰ χειρὸς ἐπικὸν ποίημα, περὶ τῆς τριπλῆς ἐνότητος τοῦ ὁποίου ὁ Βλαῖρος, ἐν τινι κριτικῇ διατριβῇ πραγματευομένη περὶ πάντων τῶν Ὀσσιανικῶν ποιημάτων, λέγει, οὐν τοῖς ἄλλοις, τάδε.

« Ἡ ἐνότης παρατηρεῖται τῷ ὄντι ἀκριβέστερον ἐν τῷ » Φιγγάλῳ, ἢ ἐν ἄλλῃ τινὶ ἐπικῇ συνθέσει. Διότι οὐ μόνον ἡ τοῦ ἀντικειμένου ἐνότης διατηρεῖται, ἀλλὰ προσέτι ἡ τοῦ χρόνου καὶ τόπου. Τὸ φθινόπωρον δεικνύται ὡς ἐποχὴ τῆς πράξεως, καὶ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ἡ σκηνὴ δὲν μεταβάλλεται ἀπὸ τῆς ἐρείκης τῆς παραλίου Λένας. Ἡ διάρκεια τῆς πράξεως εἶναι πολλῶ βραχυτέρα τῆς ἐν Ἰλιάδι ἢ τῆς ἐν Αἰνειάδι, ἀλλὰ βεβαίως δύνανται νὰ ὑπάρξωσι βραχυτέρα καὶ ἐκτενέστερα ἐπικά ποίηματα. Ἐὰν δὲ καὶ κατὰ τοῦτο ἐξετάσωμεν τὸν Ἀριστοτέλην, μᾶς λέγει φανερῶς, ὅτι ἡ κατὰ χρόνον διάρκεια τῆς ἐπικῆς συνθέσεως εἶναι ἀόριστος. Ἐπομένως ἡ πράξις τῆς Ἰλιάδος διαρκεῖ μόνον ἡμέρας 47, ἐν ᾧ ἡ τῆς Αἰνειάδος παρατείνεται πέραν τοῦ ἔτους.

Ἀθήνησι τῇ 7ῃ Μαρτίου 1869.

Ὁ μεταφραστὴς

ΚΡΙΤΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΠΕΡΙ

ΟΣΣΙΑΝΟΥ

Ἐπίσημος τῆς ἀρχαιότητος ἀνὴρ εἶχε διατάξει, ὥστε τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα, κεκλεισμένα ἐν πολυτίμῳ κιβωτίῳ, νὰ φέρωνται πανταχοῦ ἔνθα ἐπορεύετο ¹⁾. Ἀγνοῶ μὲν ἂν ὁ Ναπολέων ἀνεγίνωσκε συνεχῶς τὸν Ἕλληνα ποιητὴν, τοσοῦτον ὅμως ἐτίμα τὸν Ὀσσιανόν, ὥστε ἔφερε πάντοτε μεθ' ἑαυτοῦ μικρὰν τινα ἀγγλικὴν ἔκδοσιν τῶν ποιημάτων του. Ἡ προτίμησις αὕτη παρ' ἀνδρὸς, οὕτινος αἱ μικρότεραι τῆς ζωῆς λεπτομέρειαι ἀπέβησαν ἱστορικαί, θὰ ἤρκει ὅπως ἀσφαλῆ καταστήσῃ εἰς τὸν Κελτὸν βάρδον φήμην μεγίστην, ἐὰν αἱ τῶν σοφῶν μελέται ἀρκούντως δὲν εἶχον δικαιολογήσει τὴν φήμην τὴν περὶ τῆς βίβλου ταύτης ἐπικρατήσασαν ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεώς της.

Οἱ Κελτοὶ, οἵτινες κατέσχον τὸ ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ὀβίος μέχρι τῶν μᾶλλον ἀφισταμένων ἀκτῶν τῆς παλαιᾶς Βρετανίας μέρος τῆς Εὐρώπης, δὲν εἶναι γνωστοὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ εἰμὴ ἐξ ὀνόματος. Ἡ γλῶσσά των, διατηρηθεῖσα ἐπὶ τινων μνημείων κεχωρισμένων διὰ μεγάλων χωρῶν, μαρτυρεῖ τὴν ἔκτασιν τῆς κυριαρχίας των, ἀλλ' αὕτη εἶναι τὸ μόνον ἐπιζήσαν αὐτῶν μνημεῖον. Πάντων τῶν λαῶν, οὓς οἱ συγγραφεῖς καταλέγουσιν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο, οἱ διασημότεροι ᾤκουν τὰς Γαλιίας. Ἐντεῦθεν δὲ κατὰ τὰς μαρτυρίας τοῦ Καίσαρος καὶ Τακίου μετέβησαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τὰς νήσους τῆς Μεγάλης Βρετανίας. Ὁ Τάκιος πιστεύει ὅτι οἱ Καληδόνοι, οἱ οἰκοῦντες τὰ ὄρη τῆς Βορείου Σκωτίας, κατήγοντο ἐκ Γερμανίας. Πλὴν

ΙΛΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΣΟΥΡΙΟΥ

¹⁾ Ὑπαινίσσεται τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον.

αὐτὸ τοῦτο τὸ ὄνομα τῶν Καληδονίων (Caledonians), σύνθετον ἐκ τῶν δύο λέξεων cael (γάλλος ἢ κελτός) καὶ don (λόφος), φαίνεται ἀντικείμενον τῇ γνώμῃ τοῦ Ῥωμαίου ἱστορικοῦ, δεικνύον ἀπ' ἐναντίας ὅτι οἱ Καληδόνιοι κατήγοντο ἐκ τῶν Γαλλῶν. Οἱ ὄρεινοὶ τῆς Σκωτίας ἔτι καὶ νῦν ἐπονομάζονται Cael, τὴν δὲ γλῶσσάν των ἀποκαλοῦσι caelic (κελτικὴν), ὅπερ τὰ ἄλλα ἔθνη ἐτροποποίησαν εἰς gaelique. Ἄλλ' οἷα δῆποτε εἶναι ἡ καταγωγὴ τῶν Καληδονίων, ἀπετέλουν οὗτοι ἐπὶ Ἄγρικόλα λαὸν πολυάριθμον, ὅστις γενναίως ἀντέστη εἰς τὰς εἰσβολὰς τῶν Ῥωμαίων. Ἦσαν ἄνδρες ἰσχυροὶ, ὑψηλοὶ τὸ ἀνάστημα, λευκοὶ τὸ χρῶμα, ξανθοὶ τὴν κόμην, ἀγέρωχοι τὴν ὄψιν, γλαυκωποὶ καὶ βαρεῖαν ἔχοντες τὴν φωνήν. Ἦσαν ἀπλοὶ τὰ ἦθη, ὡς πάντες οἱ ἀρτιγενεῖς λαοί· ἡ κυβέρνησις των ἦτο ἀριστοκρατία μετὰ μοναρχίας μεμιγμένη, ἐπηρεαζομένη ὑπὸ τῆς θρησκευτικῆς ἰσχύος τῶν δρυϊδῶν. Ἀλλὰ τί ἦτο ἡ ὁμὰς αὕτη τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων; Ἡ φιλοδοξία ἀφήγησις τῶν μαχῶν τοῦ Καίσαρος, καὶ οἱ σωροὶ τῶν λίθων, ὧν τὴν χρῆσιν ὁ χρόνος δὲν ἴσχυσε νὰ ἀπαποδοῖ, οὐδὲν διδάσκουσιν ἡμῖν περὶ τούτου. Ἡ ἱστορία τῆς θρησκείας καὶ νομοθεσίας τῶν δρυϊδῶν δὲν περιεσώθη· διηγήθησαν μυριάκις τὸν μῦθον τοῦ guí sacré, ἀλλὰ τί ἐδήλου τὸ ἔμλημα τοῦτο, τὸ μόνον λείψανον ἀποσβεσθεῖσας λατρείας; Ἄγνωστον. Προϊόντος τοῦ χρόνου, ἡ ὕλη ἀποβαίνει σπανιωτέρα πρὸς τὸν βουλούμενον νὰ ἐξερευνήσῃ τι τῶν ἀρχαίων ἡμερῶν. Ὅποσα ἔργα τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας, μεγάλα καὶ σπουδαία ὑπῆρξαν καὶ τῶν ὁμοίων μόλις τὸ ὄνομα περιεσώθη!

Ἐσφαλμένοι ἀξιώσεις ἐσύγχυσαν τὴν ἐτυμολογίαν τῆς λέξεως δρυϊδης (draid). Οἱ μὲν παράγουσιν αὐτὴν ἀπὸ τῆς κελτικῆς λέξεως deru, δηλούσης δρυῖν. Ἡ ἑλληνικὴ λέξις δρυῖς ἠδυνήθη γὰρ τοῦς βοήθησεν. Ἄλλοι ἔτι τολμηρότεροι προέβησαν εἰπόντες ὅτι ἡ λέξις druid παράγεται ἀπὸ τῆς κελτικῆς λέξεως de-rou-ydd, συνθέτου ἐκ τῶν δύο ἐπίσης κελτικῶν λέξεων de (θεός) καὶ rouydd (διερμηνεύς). Μὴ ἐπεμβαίνων εἰς ἐκτίμησιν τῶν παραγωγῶν τούτων, ἀσπάζομαι τὴν δευτέραν. ἦτις μοι φαίνεται, ἂν ὄχι μᾶλλον γραμματικῶς, τοῦλάχιστον ἐκφοριστικώτερα.

Ὅπως δῆποτε, σπουδαῖον γεγονός εὐθύς ἐν ἀρχῇ ἐφέλκει τὴν προσοχὴν ἡμῶν, ἡ ἐπιρροὴ δηλονότι ἦν ἐξασκεῖ τὸ θρησκευτικὸν στοιχεῖον ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν ἀρτιγενῶν κοινωτιῶν. Ἡ θεοκρατία ἐνεπιστεύθη εἰς μόνον τὸν Ἑβραϊκὸν λαὸν τὴν ἀποστολὴν τοῦ διαφυλάττειν τὸ δόγμα τοῦ ἀληθοῦς Θεοῦ, πλὴν αὕτη ἐβασίλευε πανταχοῦ (ἐξηλλοιωμένη ἀναμφιβόλως διὰ τὴν ἀμάθειαν τῆς ἀγροίκου καταστάσεως καὶ ἀργότερον διὰ τὰ ἐλαττώματα τοῦ ἐθνικοῦ πολιτισμοῦ), ἐβασίλευε, λέγω, ἰσχυρὰ ἕνεκα τῆς ὑποκρυπτομένης ἀρχῆς, ἐπὶ πάντων τῶν ἐθνῶν, τῶν διελθόντων τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Αἱ θρησκευτικαὶ μεταβολαὶ προητοίμασαν, καὶ πολλάκις ἀπεφάσισαν τὰς πολιτικὰς ἐπαναστάσεις.

Οἱ Καληδόνιοι διηροῦντο εἰς φυλὰς (clans). Ἐκάστη τούτων εἶχε τὸν ἀρχηγόν της, ὅστις ἦτο ἀνεξάρτητος, πᾶσαι δὲ συνησπίζοντο ὡς ἓκαστος ἐπρόκειτο πόλεμος κατὰ τῶν Ῥωμαίων. Μετὰ τὴν μάχην ἀπεχώρει ἕκαστος, ὅπως τραπῆ εἰς τὸν νομαδικὸν βίον τοῦ κυνηγοῦ. Καθόσον δὲ οἱ δρυϊδαὶ ἔβαινον πρὸς τὴν διαφθοράν, οἱ ἀρχηγοὶ οὗτοι ἀνελάμβανον ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν υπερτάτην ἐξουσίαν, βοηθούμενοι ὑπὸ τοῦ θαυμαστοῦ δι' οὗ ἐκεῖνοι ἐθάμβουν τὰ εὐπίστα πλήθη. Αἱ δεισιδαιμονίαι τῆς εἰδωλολατρείας ἐκλείπουσιν ἐναντι τῆς μυστηριώδους ταύτης ἱεραρχίας, τῆς περιβαλλούσης τὰ ἱερὰ δίκαιά της δι' ἀκαταλήπτου μυστηρίου. Ὁ δρυϊδισμὸς, μίγμα ὦν πανθεισμοῦ καὶ μετεμψυχώσεως ληφθὲν παρὰ τῶν Ἰνδῶν Βραχμάνων, ἐδίδασκε τὴν αἰωνιότητα τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ὕλης· προσήνεγκεν εἰς τὰ ἄγρια πάθη τῶν ὀπαδῶν του τὴν προσδοκίαν μέλλοντος κόσμου, ἐν ᾧ οἱ ἦρωες ἐμελλον νὰ εὕρωσι πᾶν ὅ,τι κατεκίλη αὐτοὺς ἐν τῷ παρόντι. Ἡ πίστις αὕτη ἐγένετο ἀσπαστὴ παρὰ τῶν λαῶν τοῦ Βορρᾶ, λαῶν φιλοπολέμων καὶ ἀδασμάτων ὡς τὸ κλίμα των. Ὁ αὐστηρὸς βίος τῶν δρυϊδῶν, ἡ μετὰ τοῦ Θεοῦ πιστευομένη μυστηριώδης συνέντευξις των, συνετέλει πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἐξουσίας των. Δεσπίζοντες διὰ τοῦ τρόμου ὃν ἐνέπνεον δι' ὑπερφυσικῶν ἔργων, ἐπειράθησαν νὰ βασιλεύσωσι διὰ τῆς ἐπιστήμης. Κύριοι

ἦνουν εἰς ἓν τὴν δημόσιαν ἀγωγὴν, τὴν ἱεραρχίαν καὶ τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν. Εἰς τοὺς ἀρχηγούς τῶν φυλῶν ἔμεινε τὸ δικαίωμα τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, τὸ δὲ τοῦ νομοθετεῖν ἐναπέκειτο εἰς τὰς χεῖρας τῶν δρυϊδῶν. Οὗτοι διέτασσον τοὺς στρατοὺς ὅπως συνέρχονται πρὸς κοινὴν ἄμυναν· οὗτοι ἤρουντο τὸν ἀνώτερον ἄρχοντα οὗτινος ἡ ἐξουσία, ὡς ἡ τῶν Ῥωμαίων δικτατόρων, διήρκει ἐν ὄσῳ καὶ ὁ κίνδυνος.

Ἄλλ' ἀφοῦ αἱ μάχαι κατήντησαν συνεχεῖς ἕνεκα τῶν ἀδιαλείπτων κατακτητικῶν εἰσβολῶν τῶν Ῥωμαίων, τότε οἱ δρυῖδαι, μὴ συγκαταριθμούμενοι πλέον ἐν τοῖς πρώτοις τοῦ ἔθνους, τοῖς εὐγενέσι τῶν ἠρωϊκῶν ἐκείνων χρόνων, ἐξοσθενοῦντο ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ ἐξουσία των κατέπεσεν, ἀφαρπαγείσα ἐν τῷ θορύβῳ τῶ ἀδιαχωρίστῳ ἀπὸ τοῦ στρατιωτικοῦ βίου. Ἡ ἱεραρχία ὑπεχώρησεν εἰς τὸν θώρακα, ὁ δὲ ἀνώτατος ἡγεμὼν τοῦ λαοῦ, ὁ ἀναδειχθεὶς εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης, ἀνέκτησε τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν δι' ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἀπογόνους του. Ὁ ἀνταγωνισμὸς τῶν ἡγεμόνων τῶν φυλῶν ἀπέβη ὀλέθριος εἰς τὴν ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν. Αἱ μάχαι κακῶς διεξαγόμεναι, μετεβάλλοντο εἰς αἱματηροὺς ὀλέθρους. Ὁ Τρέμνορ, πρόπαππος τοῦ περιφήμου Φιγγάλου, ἡγεμὼν τοῦ μέρους ἐκείνου τῆς Σκωτίας τοῦ περιβρεχομένου πρὸς τὸ Βορειο-δυτικὸν ὑπὸ τῆς θαλάσσης, καὶ ὅπερ ἐκαλεῖτο Μόρβεν (σειρὰ ὄρεων), ἐγένετο ὁ πρῶτος ὅστις ὑπέδειξεν εἰς τοὺς ἡγεμόνας τὰ ἀπαίσια ἀποτελέσματα τῆς διχογνωμίας των. Οὗτος προέτεινε νὰ ἀναλαμβάνωσιν ἀλληλοδιαδόχως πάντες τὴν ἐξουσίαν, τὸ ἐδέχθησαν προθύμως. Πάντες ὅμως ἠπτήθησαν. Ὁ Τρέμνορ, λαβὼν τὴν ἀρχὴν, ἐνίκησε τὸν ἐχθρὸν, καὶ ἀνηγορεύθη ὑπέρτατος ἄρχων ὁμοθυμαδὸν ὑπὸ τῶν φυλῶν. Οἱ δρυῖδαι ἠθέλησαν νὰ ἐξασφαλίσωσι τὰ προνόμια τῆς τάξεώς των· ὁ Τρέμνορ, διατασσόμενος νὰ παραιτηθῆ, ἠναντιώθη· ἐμφυλίου δὲ πολέμου γενομένου, ἐπῆλθεν ἡ τελεία σχεδὸν ἐξόντωσις τῶν δρυϊδῶν. Ὁ ἐκ τῆς σφαγῆς περισσῶθεις μικρὸς τούτων ἀριθμὸς, ἐξήτησεν ἄσυλον καταφυγῶν εἰς τὰ δάση καὶ τὰ σπήλαια.

Τοῦ λοιποῦ, ἡ βασιλικὴ ἐξουσία, ἦτο λίαν περιορισμένη, ἐκτὸς μόνον ἐν πολέμῳ. Ἐκαστος ἡγεμὼν ἔμεινε κυριὸς εἰς τὴν φυ-

λὴν του, ἀλλ' ἡ ἐξουσία του αὐτὴ δὲν ἦτο ἀπεριόριστος. Ὅτε ἡ δόξα ἢ ἡ ἀσφάλεια τῆς φυλῆς ἠπειλεῖτο, αἱ τῶν ἡγεμόνων διαταγαὶ ἦσαν ἱεραὶ· ἀλλ' ἐάν τις ἐνομιζέτο καταθλιβόμενος ἐν τῇ φυλῇ του, μετέβαιεν εἰς ἐτέραν, ἐν ἣ ἀπήλαυε τῶν προνομίων ἐκείνων, ὧν ἐν τῇ πατρίδι του ἐστερεῖτο. Ὁ φόβος οὗτος τῆς ἀπομακρύνσεως καθίστα τοὺς ἡγεμόνας μετρωτάτους εἰς τὴν ἐξάσκησιν τῆς ἐξουσίας των. Ἐπειδὴ ὁ βαθμὸς τῆς ἰσχύος των ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὑπηκόων, ἀπέφευγον ἐπομένως πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ τοὺς ἐλαττώσῃ.

Ὅπερ πρὸ πάντων συνετέλεσεν εἰς τὴν παγίωσιν τῆς ἐξουσίας τῶν ἡγεμόνων παρὰ ταῖς φυλαῖς των, καὶ τῆς τοῦ βασιλέως ἐπὶ τῶν ἡγεμόνων ἦσαν τὰ ἄσματα τῶν βάρδων. Οἱ βάρδοι οὗτοι ἦσαν κατωτέρου βαθμοῦ τῶν δρυϊδῶν, μὴ συμμετασχόντες τοῦ ὀλέθρου τῆς τάξεως ἐκείνων.

Ὁ νικητὴς ἐπιθυμῶν νὰ ἀπαθανάτισῃ τὸ ὄνομά του ἐφείσθη ἐκείνων, οἵτινες πανταχοῦ διέδιδον τὴν φήμην. Οὗτοι τῷ ἀνταπέδωκαν τὴν εὐγνωμοσύνην ὑμνοῦντες αὐτὸν ὡς ἥρωα πεπρωτισμένον ἀπὸ πασῶν τῶν ἀρετῶν. Μαθηταὶ τῶν δρυϊδῶν, μεμυημένοι εἰς τὰ μυστήρια τῆς διασήμες ἐκείνης τάξεως, διὰ τοῦ πνεύματος καὶ τῶν γνώσεων ὑψοῦντο ὑπὲρ ἄνω τῶν συμπατριωτῶν των. Οὗτοι ἐσχημάτισαν τὴν ἰδέαν τελείου τινὸς ἥρωος, καὶ ἔδωκαν εἰς τὸν βασιλέα χαρακτῆρα ὅστις δὲν ὑπῆρχεν εἰμὴ ἐν τῇ φαντασίᾳ των. Οἱ ἡγεμόνες ἔλαβον τὸν ιδεώδη τούτον χαρακτῆρα ὡς ὑπογραμμὸν, καὶ αἱ πρὸς ἀπομίμησιν προσπάθειαι των ἐγέννησαν ἐν ταῖς ψυχαῖς των πάντα τὰ ἠρωϊκὰ αἰσθήματα τὰ ἐν ταῖς ποιήσεσι τῶν χρόνων ἐκείνων ἀπαντῶντα. Ἡ διγενεὴς ἐκείνη ἄμιλλα ἐμόρφωσεν ἐπὶ τέλους τὸν γενικὸν χαρακτῆρα τοῦ ἔθνους, ἐπιτυχῆ συνδυασμὸν τῆς ἀγεράχου ἀνδρίας ἀγρίου λαοῦ καὶ τῶν ὠραιότερων ἀρετῶν ἔθνους πεπολιτισμένου.

Αἱ πράξεις τοιοῦτου ἔθνους καθίστανται ἐνδιαφέρουσαι καὶ ἄξια τῶν μεταγενεστέρων. Ἡ δόξα τοῦ ἔθνους ἐγείρει τὸ πνεῦμα τοῦ ποιητοῦ. Αὐτὸς ἐκκαίεται ὅπως ἀπαθανάτισῃ τὴν δόξαν τῆς

ἰατρὸς τοῦ ἑλληνικοῦ γλῶσσα τῷ φαίνεται κατωτέρα τῶν ἀρχαίων πράξεων ἐπιθέσει καὶ αἰνέσει· τὸ μέτρον καὶ ἡ ἁρμονία
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΑΘΕΟΥΡΙΟΥ

βοηθοῦσιν ὅπως ἐντυπώσῃ τὰ διηγήματά του εἰς τὴν μνήμην τῶν ἀκρατῶν.

Τοῦτο ἀναμφιβόλως ἐγένετο ἀρχὴ τῆς ποιήσεως παρὰ τοῖς Καληδονίοις, ἃν ἡ τέχνη αὕτη δὲν ἀπετέλει μέρος τῆς θρησκείας τῶν δρυϊδῶν. Ἐν τῇ ποιήσει τὰ πλεῖστα τῶν ἐθνῶν ἐνεπιστεύθησαν τὴν ἱστορίαν των. Τὸ ἔθος τοῦ νὰ ἐπαναλαμβάνωνται τὰ ἱστορικά ποιήματα κατὰ πάσας τὰς πανηγύρεις καὶ νὰ διδάσκωνται εἰς τὰ παιδία, συνετέλεσεν ὥστε νὰ διατηρηθῶσιν ἐπὶ πολλὸν χρόνον ἄνευ τῆς γραφῆς. Ὁ τρόπος οὗτος διετηρήθη παρὰ τοῖς Γερμανοῖς μέχρι τοῦ 8ου αἰῶνος. Οὐ μόνον δὲ ὁ βασιλεὺς ἀλλὰ καὶ ἕκαστος ἡγεμῶν εἶχε παρ' ἑαυτῶ τοὺς ἰδίους βάρδους, οἵτινες πάλιν εἶχον ὑφ' ἑαυτοὺς ἀριθμὸν τινα βάρδων, ἀναλόγως τῆς ἰσχύος τοῦ ἡγεμόνος. Ὁ βασιλεὺς ἐτέλει ἐνιαυσίως πανηγυριν, ἐν ἧ συνήρχοντο οἱ βάρδοι πασῶν τῶν φυλῶν ὅπως ἀπαγγεῖλωσι τὰ ποιήματα των. Αὐτὸς ἔκρινε μετὰ τῶν λοιπῶν ἡγεμόνων τὰ ποιήματα ἐκεῖνα, ἅτινα ὄφειλον νὰ διδαχθῶσιν εἰς τοὺς παῖδας. Τοιοῦτον παράδειγμα συνελεύσεως φαίνεται εἰς τὰ *Ἄσματα τῆς Σέλμας* ¹⁾. Ἐν τῷ στρατεύματι πάντες οἱ βάρδοι συνηνοῦντο κατὰ τὰς ἀξιωματικῶν περιστάσεις καὶ ἤδον ἐν χορῷ, ἐγένετο δὲ τοῦτο εἴτε ὅπως ἄσῳσι τὰ ἐπινίκεια, εἴτε ὅπως θρηνήσωσι τὸν θάνατον διακεκριμένου τινός. Οἱ βάρδοι ἐχρησίμευον καὶ ὡς πρέσβεις, ὅπως ἀναγγεῖλωσι δηλ. τὴν εἰρήνην ἢ τὸν πόλεμον. Οἱ ἡγεμόνες καὶ ὁ βασιλεὺς δὲν μετεχειρίζοντό ποτε ἄλλους πρέσβεις· τὸ πρόσωπόν των ἦτο ἱερόν· βλέπομεν ἐν τῇ *Τεμόρα* ²⁾ μαιφρόν, ὅστις μολύνει τὴν χεῖρα ἐν τῷ αἵματι τοῦ βασιλέως του, δὲν τολμᾷ νὰ τὴν ὑψώσῃ κατ' αὐτῶν. Αἱ τιμαὶ ὧν ἀπήλαυον, κατέστησαν τοῦ λοιποῦ τὴν τάξιν των πολλὴ ὑπερήφανον. Συνέτασσον φοβεράς σατύρας ἐναντίον ἐκείνων, οὓς δὲν ἠγάπων οἱ ὑπερασπισταὶ των· περιβεβλημένοι δὲ τὸ ἀξίωμα

1) Ἄσματα τῆς Σέλμας, ποίημα ἐν ᾧ ὑποτίθηναι ὁ ποιητὴς πολλοὺς βάρδους συνελθόντας ἐν πανηγύρει τινὶ καὶ ἄλλοντας ἀλληλοδιαδόχως. Τὸ ἄσμα τοῦτο, ὁ διάσημος Γαίτης, ὁ πολλὸ ἀρεσκόμενος εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν Ὀσσωνικῶν ποιήσεων, ἀντιγράφει ὀλόκληρον εἰς τὸν Βέρτερον του.

2) Ἔτερον ποίημα.

τῶν πρέσβων, περιύβριζον τοὺς ἡγεμόνας οἵτινες, ἀπέριπτον τὰς προτάσεις των ¹⁾.

Φαίνεται ὅτι μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ χριστιανισμοῦ πολλοὶ τούτων ἱερώθησαν. Διὰ τοῦτο ἴσως ἀπεκάλουν αὐτοὺς clerks κληρικούς, ἀπὸ τῆς λατινικῆς λέξεως clericus. Οἱ clerks οὗτοι, οἷαςδήποτε οὔσης τῆς ἐτυμολογίας τοῦ ὀνόματός των, κατήντησαν ἢ κοινὴ μᾶστιξ. Καταχρώμενοι τῇ ὑπολήψει τῇ εἰς τὴν τάξιν των ἀπονεμομένη, συνήρχοντο ἀθρόοι περὶ τοὺς ἡγεμόνας καὶ ἔζων παρ' αὐτοῖς ἀδιακρίτως, μέχρις οὐ ἕτερα ὀμάς ἤρχετο ὅπως τοὺς ἀποδιώξῃ διὰ τῆς σατύρας. Ἡ παράδοσις διετήρησεν ἡμῖν τινὰς τῶν ποιητικῶν τούτων μαχῶν, αἵτινες κάλλιον παντὸς ἄλλου δεικνῶσιν ἡμῖν μέχρι τίνος πρόβῃ ἢ ἀκολασία τῶν βάρδων, καὶ κατὰ πόσον ἢ ποιήσις εἶχεν ἀπολέσει τὸν χαρακτήρα τῆς.

Ἀπονέμοντες ἀδιακρίτως τοὺς ἐπαίνους καὶ τὰς μομφὰς, ἀνύψουν εἰς ἥρωα μικρὸν τινα τύραννον, οὔτινος τὸ ὄνομα ἦτο μόλις

1) Ὁ Σπράβων λόγον ποιούμενος περὶ τῆς ἱερατικῆς τῶν Κελτῶν τάξεως λέγει τάδε.

« Παρὰ πᾶσι (τοῖς Κελτοῖς) δὲ ὡς ἐπίπαν τρία φυλὰ τῶν τιμωμένων διαφέροντος ἐστὶ, Βάρδοι τε καὶ Οὐάταις καὶ Δρυῖδαι· Βάρδοι μὲν ὑμνηταὶ καὶ ποιηταί, Οὐάταις δὲ ἱεροποιοὶ καὶ φυσιολόγοι, Δρυῖδαι δὲ πρὸς τῇ φυσιολογίᾳ καὶ τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν ἀσκούσιν· δικαιοτάτοι δὲ νομίζονται » καὶ διὰ τοῦτο πιστεύονται τὰς τε ἰδιωτικὰς κρίσεις καὶ τὰς κοινὰς, ὥστε » καὶ πολέμους διήτων πρότερον καὶ παρατάττεσθαι μέλλοντας ἔπαισον, τὰς » δὲ φονικὰς δίκας μάλιστα τούτοις ἐπετέτραπτο δικάζειν· ὅταν τε φορὰ » ρὰ τούτων ἦ, φορὰν καὶ τῆς χώρας νομίζουσι ὑπάρχειν, ἀφάρτους δὲ λέγουσι καὶ οὔτοι καὶ ἄλλοι τὰς ψυχὰς καὶ τὸν κόσμον, ἐπικρατήσῃν δὲ » ποτε καὶ πῦρ καὶ ὕδωρ.»

Οἱ Βάρδοι οὗτοι ἦσαν κατωτέρας ἀξίας τῶν Δρυῖδων, εἶχον δὲ τοιαύτην πρὸς ἀλλήλους σχέσιν, ὅταν οἱ αἰδοὶ πρὸς τοὺς ἱερεῖς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Οἱ αἰδοὶ τῶν ἀρχαίων, οἵτινες καθ' Ὁμηρον εἰσὶ τιμῆς καὶ αἰδοῦς ἔμμοροι

« αἰδοὶ τιμῆς ἔμμοροι εἰσὶ καὶ αἰδοῦς »

δύνανται κάλλιστα νὰ παραβληθῶσι πρὸς τοὺς βάρδους τοῦ Βορρᾶ. διότι καὶ τούτους, τὴν ποιήσιν ἐπαγγελομένους, παρέλαμβάνον οἱ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνες, ἵνα διὰ τῆς μολπῆς των τέρπωσι τοὺς συνευχομένους.

Ἡ ἱερότης καὶ ὁ σεβασμὸς τῶν βάρδων ἔσωζεν αὐτοὺς ἀπὸ δεινῶν κινδύνων. Ἡ ἱερότης καὶ ὁ σεβασμὸς τῶν βάρδων ἔσωζεν αὐτοὺς ἀπὸ δεινῶν κινδύνων. Οἱ αἰδοὶ τῶν ἀρχαίων, οἵτινες καθ' Ὁμηρον εἰσὶ τιμῆς καὶ αἰδοῦς ἔμμοροι

γνωστὸν πέραν τῆς κοιλάδος, ἐν ἣ ἐβασίλευεν. Οἱ βάρδοι ἐπαινοῦντες ἀσυστόλως τοὺς μᾶλλον ἀναξίους, κατέστησαν τοὺς πανηγυρικούς των μισητούς. Οἱ ἠγεμόνες ἀηδιάσαντες, αἰσχυρῶς ἀπήλασαν αὐτούς. Ὁ λαὸς τοὺς συνήθροισε. Πλανώμενοι ἀπὸ φυλῆς εἰς φυλὴν, διεσκέδαζον τοὺς φιλοξενούντας αὐτούς, ἐπαναλαμβάνοντες τὰς συνθέσεις τῶν προκατόχων των, ἢ κολακεύοντες τὴν ματαιότητά των διὰ ψευδῶν γενεαλογιῶν. Μετ' οὐ πολὺ ὁμῶς ἔσχον ἰσχυρότερα μέσα ὅπως καταγοητεύσωσι τὸ πλῆθος. Ἐπενόησαν μύθους, ἔπλασαν τὰ τερπνὰ παλάτια, τοὺς γίγαντας, τοὺς νάνους, τοὺς μάγους, καὶ ὅσα θαυμαστὸν τι περιέχουσιν. Ἐκαστος ἀφηγούμενος τοὺς μύθους του, προσέθετε τὰ ἰδιαιτέρα ἐκεῖνα περιστατικὰ, ἅπερ ἐνόμιζε προσφορώτερα ὅπως ἐφελεύσωσι τὴν προσοχὴν καὶ διεγείρωσι τὸν θαυμασμὸν τῶν ἀκροωμένων. Μέγας ἀριθμὸς τῶν μύθων τούτων ἔφθασε μέχρι ἡμῶν. Οἱ ὀρεινοὶ τῆς Σκωτίας διηγοῦνται αὐτοὺς μέχρι σήμερον. Γινῆς τούτων εἰσὶ τσοῦτον ἐκτεταμένοι, ὥστε πολλαὶ ἀπαιτοῦνται ἡμέραι πρὸς ἀπαγγελίαν.

Ὅσοι ἐκ στήθους ἀπαγγέλλουσι τοὺς μύθους τούτους ἔχουσι ροσαύτην μνήμην, ὥστε δὲν παραλείπουσι τὴν ἐλαχίστην περίπτωσιν. Τὸ μᾶλλον ἐκπληκτικὸν ἀναμφιβόλως εἶναι, τὸ νὰ ἀκούῃ τις ὑπὸ οὐρανὸν ψυχρὸν, ἐν μέσῳ σειρᾶς ὀρέων ὑπὸ χιόνος

ὁ σκληρὸς Κάιρβαρ, φονεύσας τὸν βασιλέα του, οὐ μόνον δὲν τολμᾷ νὰ ἐπιθέσῃ χεῖρα κατὰ τῶν βάρδων, διότι κατ' Ὀσσιανόν,

«he feared to stretch his sword to the bards, though his soul was dark» ἀλλ' ἐπὶ παρακλήσει τοῦ ἀδελφοῦ του Κάιρμωρ προσφωνούντος,

«Cairbar! loose the bards. They are the sons of future times. Their voice shall be heard in other years after the Kings of Temora have failed.»

Ὁ Κάιρβαρ τοὺς ἀπολύει καὶ τῆς ἐν τῷ ἄντρῳ προφυλακίσεως.

Τοιοῦτόν τι παρατηρεῖται καὶ παρ' Ὀμήρῳ Ὁ Ὀδυσσεὺς φάσας τέλος εἰς τὸ παλάτιον του φονεῖει πάντας τοὺς μνηστήρας τῆς Πηνελόπης, φέιδεται δὲ τῆς ζωῆς τοῦ ἀοιδοῦ Φημίου, τοῦ τέρποντος διὰ τῆς μολπῆς του τοὺς μνηστήρας. Ὁ Φημίος ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ κινδύνου προσέρχεται ἱκετευτικῶς τῷ Ὀδυσσεὶ λέγων

«γυνοῦμαι σ' Ὀδυσσεῦ, σὺ δὲ μ' αἶδεο καὶ μ' ἐλέησον»

κατὰ παράκλησιν δὲ τοῦ Τηλεμάχου, προσφωνήσαντος τὰ ἑξῆς,

«ἴσχεο, μηδέ τι τοῦτον ἀνάτιον οὔταε χαλκῷ α

ὁ Ὀδυσσεὺς φέιδεται τῆς ζωῆς τοῦ ἀοιδοῦ.

καὶ πάγου κεκαλυμμένων, θαυμασίας περιγραφὰς, ὑπερτερούσας πᾶσαν τὴν ἀνατολικὴν πομπήν. Τὰ ποιήματα ταῦτα εἰσὶν ἤτοι ἑμμετρα ἢ μᾶλλον ἐν ἐρρυθμῷ πεζῷ. Τὰ τοῦ Ὀσσιανοῦ ποιήματα εἰσὶν ἐν ἐρρυθμῷ πεζῷ. Ὁ Ὀσσιανὸς ἐζῆ πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν Σκωτία, ἤτοι περὶ τὰ τέλη τῆς τρίτης καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς τετάρτης ἑκατονταετηρίδος. Ὁ κατὰ τὸ ἔτος 303 γενόμενος καταδιωγμὸς τοῦ Διοκλητιανοῦ ἠνάγκασε χριστιανούς τινες νὰ περαιωθῶσιν εἰς Βρεττανίαν. Ἡ ἐπιείκεια καὶ ἡ ἀνοχὴ τῆς κυβερνήσεως Κωνσταντίου τοῦ Χλωροῦ ἐφέλιкуσεν ἐν βραχεῖ χρόνῳ πολλοὺς τῶν ὀπαδῶν τῆς καταδιωκομένης θρησκείας. Τινὲς εἶτε ὑπὸ φόβου, εἶτε ὑπὸ ζήλου πρὸς διάδοσιν τῆς πίστεως κατέλιπον τὰς ὑποτελεῖς τοῖς Ῥωμαίοις χώρας καὶ ἦλθον ἵνα ἀποκατασταθῶσιν ἐν Καληδονία· οὗτοι εὑρον τοσοῦτῳ μᾶλλον διατεθειμένους τοὺς λαοὺς ἐκείνους ὅπως δεχθῶσι τὴν νέαν θρησκείαν, καθόσον εἶχον ἐντελῶς λησμονήσει τὴν θρησκείαν τῶν δρυϊδῶν. Οἱ πρῶτοι οὗτοι τοῦ χριστιανισμοῦ ἀποστολοὶ ἐζῆσαν ἐν τοῖς σπηλαίοις καὶ ἐν τοῖς ἐνδοτέροις τῶν δασῶν, διὸ ἐκλήθησαν ὑπὸ τῶν Καληδονίων *culdees* ἤτοι ἐρημίται. Ὁ Ὀσσιανὸς τοὺς ἀναφέρει ἐν πολλοῖς τῶν ποιημάτων του.

Ὁ Φιγγάλος, υἱὸς τοῦ Κόμχαλ ἐγγόνου τοῦ Τρέμνορ, ἐγενήθη κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς του. Ἄνδρωθεὶς ἀνεκλήσατο τὸ κράτος του καὶ ἐδοξάσθη διὰ τῶν μαχῶν, ὧν ἡ ἴρλανδία ὑπῆρξε τὸ πρῶτιστον θέατρον. Εἰς μίαν τῶν ἐκστρατειῶν του ἐνυμφεύθη τὴν Ῥοσκράναν, θυγατέρα τοῦ Κόρμακ, καὶ μητέρα τοῦ Ὀσσιανοῦ. Ἡ ἐγκατάστασις τοῦ Φεράδ-Ἀρθῶ εἰς τὸν θρόνον τῆς ἴρλανδίας ὑπῆρξε τὸ τελευταῖον κατόρθωμα τοῦ Φιγγάλου, εἶτα δὲ ἐνεχείρισε πανηγυρικῶς τὸ δόρυ του εἰς τὸν Ὀσσιανόν. Ὁ βάρδος ἡμῶν ἀξίως ἐχρήσατο τούτῳ, ὑπερασπιζόμενος τὸν ἀσθενῆ καὶ καταδυναστευόμενον, μέχρις οὗ κατέπεσε τῶν χειρῶν του ἕνεκα γήρατος. Τότε ἐστερημένος τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ του Ὄσκαρ, ὃν ὁ σφετεριστῆς Κάιρβαρ εἶχε διὰ προδοσίας φονεύσει, γενόμενος τυφλὸς καὶ ἀσθενὴς, παρεμυθεῖτο τὴν λυπὴν ψάλλον τὰ ἀνδραγαθήματα τῶν ζήλων.

Συνεχῶς ἐπορεύετο πρὸς τὸ μνῆμα τοῦ Φιγγάλου καὶ πα-

ρεμυθείτο, ὡς ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ, ἀπτόμενος αὐτοῦ μὲ χεῖρας τρε-
μούσας. Μαλβίνα, ἡ τοῦ υἱοῦ του γυνὴ οὐδόλως τὸν κατέλιπε.
Πρὸς αὐτὴν ἀπευθύνει τὰ πλείστα τῶν ποιημάτων του, πρὸ πάν-
των ἐκεῖνα ἐν οἷς ὁ Ὄσκαρ παρίστησι τὸ πρῶτιστον πρόσωπον. Ἡ
Μαλβίνα ἀπεστήθιζε τὰ ποιήματα τοῦ Ὄσσιανοῦ, βαθμηδόν,
ὥσπερ οὗτος συνθέτων ἔψαλλεν αὐτὰ πρὸς ἄρπην. Τελευτήσαντος
τοῦ Ὄσσιανοῦ, οἱ βάρδοι ἔμαθον αὐτὰ παρὰ τῆς Μαλβίνας, ταῦτα
δὲ ἐπανελάμβανον κατὰ προτίμησιν τῶν ἰδίων. Αἱ ἱστορικαὶ λε-
πτομέρειαι ἅς ταῦτα περιέχουσι καὶ ἡ καλλονὴ τῆς ποιήσεως
καθίστων αὐτὰ προσφιλῆ πᾶσι τοῖς Καλιδόνιοις· ἀλλ' ὅ,τι μά-
λιστα ἐπαυξάνει τὴν ἀξίαν αὐτῶν εἶναι τὸ μὲν, ἡ ἐν αὐτοῖς πι-
στὴ εἰκὼν τῶν ἠθῶν τῶν χρόνων ἐκείνων, τὸ δὲ ἡ ὠφέλεια ἡ
εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀνθρώπου πνεύματος προσγινομένη.

Ἡ μάχη ἦτο τὸ δεσπύζον πάθος παρὰ τοῖς Καλιδόνιοις, πε-
ριεφρόνουν δὲ τὰ μέγιστα τὸν ἀτάραχον βίον πιστεύοντες ὅτι ἡ
ἀνάπαυσις ἐξαχειρίονει τὸν ἄνθρωπον. Ἡ σφοδρὰ ἀντίστασις
ἦν κατὰ τῶν Ῥωμαίων ἀντέταξαν, τὸ περίφημον ἐκεῖνο τεῖχος
ὅπερ οἱ τότε κοσμοκράτορες ἀνίδρυσαν ἐν Σκωτία, ὅπως ἐξα-
σφαλισθῶσιν ἀπὸ τῶν εἰσβολῶν τῶν, πάντα ταῦτα ἐπιμαρτυ-
ροῦσι τὴν ἀνδρείαν τοῦ ἔθνους ἐκείνου. Ὁ Καλιδόνιος ἐξ-
ερχόμενος τῆς νηπιότητος, ἠκολούθει τὸν πατέρα του εἰς τὴν
μάχην. Ὁ φόβος δὲ μὴ ἀτιμασθῆ ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοιοῦτου
ὀδηγοῦ καὶ ὁ πόθος τοῦ νὰ ἀναδεικνύηται τοῖς ἄλλοις ἐφάμιλλ-
λος μετεπείρου τὰ τέκνα εἰς ἥρωας. Ἡ ἀπόλυτος πατρικὴ ἐξου-
σία ἐπ' οὐδενὸς ἐπηρείδετο νόμου, εἰμὴ μόνον ἐπὶ τοῦ σεβα-
σμοῦ καὶ τῆς ἀγάπης. Ὅ,τι μάλιστα διήγειρεν ἐν αὐτοῖς τὴν
ἐπιθυμίαν τοῦ διακρίνεσθαι ἦν τὸ ἔθος τοῦ νὰ δίδωνται εἰς αὐ-
τοὺς ὀνόματα, ὧν ἐγένοντο ἄξιοι διὰ λαμπρᾶς τινος πράξεως.
Τὸ ἔθος τοῦτο ἐνεθάρρυνε μὲν τὴν ἀνδρείαν, ἐτιμῶρει δὲ τὸν
δειλὸν ἢ σκληρὸν μαχητὴν. Τὸ ὄνομα ἐκάστου ἐδήλου τὰ ἐλατ-
τώματα καὶ τὰς ἀρετὰς του.

Τὰ ἐπιθετικὰ ὄπλα τῶν Καλιδονίων ἦσαν τὸ δόρυ, τὰ βέλη,
τὸ ἐγχειρίδιον καὶ τὸ ξίφος, ἀμυντικὰ δὲ ἡ κόρυς καὶ ἡ ἀσπίς.
Ἡ τοῦ βασιλέως κόρυς ἐκοσμεῖτο πτέρυγι ἀετοῦ. Ἐπὶ δὲ τῆς

ἀσπίδος του ὑψοῦντο πλείστα προεξοχαὶ καλούμεναι φαναὶ
τοῦ πολέμου, διότι ἐκάστη προεξοχὴ εἶχεν ἰδιαιτερον ἦχον καὶ
ἀνήγγελλε διάφορον πρόσταγμα. Τοῦ βασιλέως ἐτοιμαζομένου
πρὸς ἐκστρατείαν, βάρδος τις ἤρχετο περὶ μέσας νύκτας εἰς τὴν
πανηγυρικὴν αἴθουσαν. Ἐτόνιζε τὸ ἐμβατήριον ἐπικαλούμε-
νος τρεῖς τὰς σκιὰς τῶν ἀρχαίων ἠρώων ἵνα θεωρῶσι τὰ ἔργα
τῶν ἀπογόνων τῶν· εἶτα ἐξαρτῶν ἀπὸ τινος δένδρου τὴν τοῦ
βασιλέως κόρυθα, ἐπληττεν αὐτὴν ἐκ διαλειμμάτων τῷ ἄκρῳ τοῦ
δόρατος, ἐξακολουθῶν τὸ ἐμβατήριον. Ἐποίει δὲ τοῦτο ἐπὶ τρεῖς
συνεχεῖς νύκτας· μετὰ σπουδῆς ἐν τούτοις παρῶρμων τοὺς
βάρδους ἵνα συλλέγωσι τὰς φυλάς. «Ἐγείρειν τὴν ἀσπίδα»
ἦν ἡ συνήθης ἐκφρασις ἡ σημαίνουσα τὴν ἐναρξιν τοῦ πολέμου.
Ὅτε ἡγεμῶν τις ἐμάνθανε τὴν ἀφιξιν ἐχθροῦ ἐπὶ τῶν γαιῶν του,
τότε ἐφόνευεν αἶγα, εἰς τὸ αἶμά της δὲ ἐβύθιζε τὸ ξυμῖσιν ξυ-
λαρίου ἀμαυρωθέντος ἐν τῷ πυρὶ, τὸ ἔδιδεν εἰς τοὺς ἀκολου-
θοῦντας αὐτὸν μαχητὰς, οἵτινες τὸ περιέφερον μετ' ἀπιστεύ-
του ταχύτητος ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον καὶ ἐν διαστήματι ὠρῶν
τινων, αἱ φυλαὶ πᾶσαι ἦσαν εἰς τὰ ὄπλα. Ἡ κεκαυμένη καὶ
αἰμοθαφὴς αὐτὴ ράβδος ἦτο δῆλωσις τις, δι' ἧς ὁ ἡγεμῶν ἠπέι-
λει νὰ τιμωρήσῃ διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου τοὺς ἀρνούμενους νὰ
ταχθῶσιν ὑπ' αὐτόν.

Οἱ Καλιδόνιοι ἐμάχοντο σχεδὸν πάντοτε πεζοί· μόνοι δὲ
οἱ ἡγεμόνες ἐπωχοῦντο ἐνίοτε ἐφ' ἄρματος. Ἰππῆρχεν ἐν τῷ
οἰκῆματι τοῦ ἡγεμόνος μεγάλη αἴθουσα, ἐν ἣ ἐπανηγύριζε μετὰ
τῶν φυλῶν κατὰ τὰς σημαντικὰς περιστάσεις. Ὅποτε τὸ γῆρας
καθίστα ἀνίκανον ἥρωά τινα, ἵνα φέρῃ τοῦ λοιποῦ ὄπλα, τὰ
ἐκρέμα πανηγυρικῶς εἰς τὸν τοῖχον τῆς αἰθούσης τῶν πανηγύ-
ρειων καὶ δὲν παρίστατο πλέον εἰς τὰς μάχας. Ὄρισθίσις τῆς
ἡμέρας τῆς μάχης, ὁ βασιλεὺς μετέβαινε τὴν προτεραίαν νύκτα
ἐπὶ τινος λόφου μακρὰν τοῦ στρατοῦ του. Ἐκεῖ ἐν τῇ σιγῇ καὶ
τῇ ἐρημίᾳ ἐμελέτα τὸ σχέδιον τῆς μάχης. Ἡμέρας γενομένης,
ἀνέθετε τὴν ἐξουσίαν εἰς τινα τῶν ἡγεμόνων, οὗτος δὲ πα-
ρέμεναν ἐπὶ τινος λόφου μετὰ τινων βάρδων, οἱ δὲ λοιποὶ πα-
ρηκολούθουν τὸν στρατὸν ἀδοῦντες τὰ ἐμβατήρια. Ἐάν ὁ βασι-
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΑΘΕΟΥΡΙΟΥ 2*

λεύς ἐθεώρει τοὺς μάχητάς του ἀποθαρρυνομένους, ἀπέστειλλε βάρδον τινὰ ὅπως τοὺς ἐνθαρρύνῃ διὰ τῶν πολεμικῶν ἀσμάτων· ἀλλ' ἐὰν οἱ ἐχθροὶ ἐξηκολούθουν ὑπερτεροῦντες, τότε κατήρχετο ὅπως καὶ αὐτὸς συμπολεμήσῃ. Μετὰ τὴν νίκην ἀνήγειρον πρὸς ἀνάμνησιν λίθον ὑφ' ὃν ἐτίθουν ὄπλον τι καὶ ξυλάριον, ἐν ᾧ χρόνῳ οἱ βάρδοι ἦδον πρὸς κιθάραν ἐν χορῷ τεταγμένοι. Ἔτι καὶ νῦν εὐρίσκονται τινες τῶν λίθων, τούτων πρὸς τὰ Βόρεια τῆς Σκωτίας. Οἱ Καληδόνιοι μετεχειρίζοντο ἐν γένει τοὺς ἠττωμένους φιλανθρώπως καὶ ἀπέλυον τοὺς αἰχμαλωτιζομένους· ἀλλ' ὅτε ἡγεμῶν τις ἐβούλετο νὰ θανατώσῃ ἐκεῖνον, ὃν εἶχεν ἐν τῇ ἐξουσίᾳ του, ἐδήλου αὐτῷ τὴν θανατικὴν ἀπόφασιν, πλήττων ἀσπίδα διὰ τοῦ ἄκρου δόρατος, ἐν ᾧ βάρδος τις μακρὰν ὠν ἐτόνιζε τὸ τοῦ θανάτου ἄσμα.

Τὰ οἰκογενειακὰ μίσση καθίστων τὰς ἰδιωτικὰς μάχας κοινότητας. Δύο Καληδόνιοι ἡγεμόνες ἐμάχοντο διηκεκῶς, δι' οὐδένα ἄλλον λόγον εἰμὴ ἕνεκα προγονικῆς ἔχθρας. Ἀλλ' ὅμως καὶ ἡ φιλία ἦτο κληρονομικὴ, καὶ ἐὰν, καθ' ἣν στιγμὴν δύο μαχηταὶ μανιωδῶς ἐμάχοντο, ὁ εἰς ἀπεκάλυπτε τὸ ὄνομά του εἰς τὸν ἐχθρόν, καὶ οἱ πρόγονοὶ των ἐγένοντό ποτε φίλοι, τότε ὁ ἕτερος καταθέτων πάραυτα τὰ ὄπλα, περιεπτύσσει τὸν ἀντίπαλόν του. Ἀλλ' ἦτο τῷ ὄντι αἰώνιον στίγμα πρὸς τὴν δόξαν ἥρωος τὸ ἀποφεύγειν οὕτω τὴν μάχην· μεγίστη δὲ πρὸς αὐτὸν ὕβρις καὶ μομφὴ ἦν νὰ τῷ εἴπωσιν ὅτι ἀπεκάλυπτε τὸ ὄνομά του εἰς τὸν ἐχθρόν. Ὡς δευτερεύουσα δὲ ἐπίσης μεγάλη αἰσχύνῃ ἐθεωρεῖτο τὸ νὰ ζητήσῃ συνδρομὴν παρ' ἄλλου, ὅθεν μόνον ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἀπελπίσει ἐζήτει βοήθειαν παρὰ τῶν φίλων ἢ τῶν συμμάχων του. Διὰ τοῦτο ἴσως καὶ ὁ Ὄσιανὸς δὲν παρειαγάγει τοὺς θεοὺς πρὸς βοήθειαν τῶν ἡρώων του, νομίζων ἴσως ὅτι ἡλάττου τὴν δόξαν των, ἐὰν ἐποίει ἐνεργοῦντα ὑπὲρ αὐτῶν ὄντα ὑπερφυσικά. Ἐπίσης οὐδὲν ἕχνος τῆς συγχρόνου θρησκείας εὐρίσκειται ἐν ταῖς ποιήμασί του, ἐνῶ ἡ ποίησις τῶν ἄλλων ἐθνῶν εἶναι στενῶς συνδεδεμένη μετὰ τῆς μυθολογίας. Οἱ προσερχόμενοι ἵνα ἐπικαλεσθῶσι τὴν συνδρομὴν ἡγεμόνος ἔφερον διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς ἀσπίδα αἵματι βεβαμμένην καὶ διὰ τῆς ἐτέρας τετραυραμένον δόρυ. Ἡ ἀσπίς ἦτο σύμβολον τοῦ θανάτου τῶν φι-

λων, τὸ δὲ τετραυραμένον δόρυ τὸ ἔμβλημα τῆς ἀδυναμίας καὶ τῆς συμφορᾶς των. Ἐὰν ὁ ἡγεμῶν συγκατένευεν εἰς τὴν αἰτουμένην συνδρομὴν, ἐπλήρου τότε τὸ πανηγυρικὸν ποτήριον καὶ προσέφερεν αὐτὸ εἰς τὸν ἱκέτην, ὡς σημεῖον προστασίας καὶ φιλίας. Ὅτε μαχητὴς τις εἰσῆρχετο εἰς τὴν χώραν, ἐὰν ἔφερε τὴν αἰχμὴν τοῦ δόρατός του ἐμπρὸς, ἐδήλου διὰ τούτου ὅτι ἔρχεται ὡς ἐχθρὸς, καὶ ὡς τοιοῦτον τὸν μετεχειρίζοντο, ἀλλ' ἐὰν εἶχε τὴν αἰχμὴν χαμηλὰ καὶ πρὸς τὰ ὀπίσω, τοῦτο ἦν σημεῖον φιλίας καὶ πρὸς τοῦτον ἐφέροντο φιλικώτατα.

Ἦτο αἰσχρὸν νὰ κλείσῃ τις τὴν θύραν του εἰς ξένους, τοῦτο ἦν διὰ τὸν Καληδόνιον, τὸ προσβλητικώτερον μετὰ τὴν μομφὴν τῆς ἀνανδρείας. Ἀλλὰ τὸ ἀφιλόξενος ἦτο ὁ ὠραιότερος τίτλος ὃν ἠδύνατό τις νὰ ἀποδώσῃ εἰς ἡγεμόνα. Τοὺς ξένους ὑπεδέχοντο εἰς τὴν πανηγυρικὴν αἴθουσαν, ἦγον δὲ πρὸς τιμὴν των ἑορτὴν διαρκούσαν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας. Ἐὰν τις ἐζήτει νὰ μάθῃ τὸ ὄνομα τοῦ φιλοξενουμένου πρὸ τῶν τριῶν τούτων ἡμερῶν, τοῦτο ἦτο παράβασις τῶν καθηκόντων τῆς φιλοξενίας, διότι ἂν ἡ οἰκογένεια τοῦ ἡγεμόνος καὶ ἡ τοῦ ξενιζομένου ἐγένοντό ποτε ἐχθραὶ, τότε ἡ μάχη ἤθελε πάραυτα διαδέχεσθαι τὴν πανήγυριν. Οὕτω θέλων τις νὰ μεμφθῇ Καληδόνιον μὴ φερόμενον γενναίως πρὸς τοὺς ξένους, ἔλεγεν ὅτι ἠρώτα τὸ ὄνομα τοῦ ξένου. Μετὰ τὴν πανήγυριν, ἐπρότεινον εἰς τοὺς ξένους των τὴν τιμὴν τοῦ δόρατος, εἶδος μονομαχίας, ὅπερ ἐπὶ πολὺ ἦτο ἐν χρῆσει παρὰ τοῖς ὀρεσιβίοις τῆς Σκωτίας. Ἡ θῆρα ἀπετελεῖ μέρος τῆς πανηγύρεως· ὁ ἡγεμῶν προσέφερε τιμὴν εἰς τὸν ξένον ἀναδεχομενος πάντα κίνδυνον, συνεπλήρου δὲ τὰ καθήκοντα τῆς φιλοξενίας φονεύων κάπρον ἀπειλήσαντα τὴν ζωὴν τοῦ ξενιζομένου. Ἀπερχομένου τοῦ ξένου, ὁ φιλοξενήσας αὐτὸν Καληδόνιος ἀντήλλασσε μετ' αὐτοῦ τὰ ὄπλα, ἅπερ διεφυλάττοντο οἴκοι ὡς μνημεῖον τῆς φιλίας τῶν προγόνων των.

Οἱ ἀρχαῖοι Σκῶτοι ἔκαιον κατὰ πάσας τὰς ἑορτὰς μέγα στέλεχος δρυὸς, ὅπερ ἐκάλουν στέλεχος τῆς ἑορτῆς. Πρὸ μικροῦ ἔτι χρόνου ὑφίστατο τὸ ἔθος τοῦτο. Ἡ παράδοσις μετένηγεγεν ἦν τὸν τρόπον δι' οὗ ἠτομαζόντο αἱ πανηγυρεῖς. Ἐρυσσον μέ-

γάν λάκκων, ἀφοῦ δὲ ἐκάλυπτον τὸ ἐσωτερικὸν διὰ λείων πετρῶν, συνέλεγον πλησίον ποσότητα λίθων τοῦ αὐτοῦ εἶδους. Ἐθέρμαινον ἀκολούθως δι' ἐρείκης τὸν λάκκον καὶ τὰς πέτρας μέχρι βαθμοῦ ἰκανοῦ ὅπως ἐψήσωσι τὰ κρέατα. ἔθετον ἔπειτα ἀλληλοδιαδόχως ἐν τῷ λάκκῳ μέρος τι ἄγρας καὶ στρώμα λίθων, μέχρις οὗ ἐπληροῦτο· τότε δὲ ἐκάλυπτον πάντα δι' ἐρείκης ὅπως συγκεντρώσωσι τὴν θερμότητα. Δεικνύουσιν ἔτι πρὸς τὸ βόρειον τῆς Σκωτίας λάκκους οὓς οἱ ὄρεινοὶ ἀξιούσιν ὅτι ἐχορηγίμειυσαν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Οἱ ἀρχαῖοι Σκῶτοι, ὡς οἱ καθ' ἡμᾶς ὄρεινοί, ἔπινον διὰ μεγάλων κελύφων, καὶ ἰδοὺ διατὶ συνεχῶς εὐρίσκωμεν ἐν τοῖς κελτικαῖς ποιήμασι τὰς φράσεις *basilides τῶν κελύφων*, ἢ *αἰθουσα τῶν κελύφων κτ.λ.* Εἶναι δύσκολον νὰ εἰπωμεν ὁποῖον ποτὸν ἔπινον, ὅπερ ἐκαλεῖτο παρ' αὐτῶν *ισχύς τοῦ κελύφους*. Ὁ Μακφερσὼν λέγει ὅτι γνωρίζει ἀρχαῖα ποιήματα, ἐν οἷς γίνεται μνεῖα κηρίων λαμπάδων καὶ οἴνου, ὡς πραγμάτων κοινῶν εἰς τὸ παλάτιον τοῦ Φιγγάλου. Τὸ ὄνομα, wine (οἶνος) παρὰ τῆς λατινικῆς εἰλημμένον, δείκνυσιν ὅτι, οἱ Καλιδόνιοι τὸ ἐγνώρισαν, γενόμενοι κοινωνοὶ τῶν Ῥωμαίων· τὰ δὲ σύγχρονα ποιήματα δεικνύουσιν ὅτι τὸ βρυστὸν τοῦτο ἐφάνη εἰς αὐτοὺς ἢ πολυτιμωτέρα κατάκτησις ἐπὶ τῶν Κοσμοκρατόρων. Διαρκύσης τῆς χάριν τῶν ξένων τελουμένης πανηγύρεως, οἱ βάρδοι ἐκιδάριζον, ἐνίοτε δὲ παρίστων ἀξιωματικόν τι γεγονός. Ἄν ἐγνώριζον τὸν ξένον ἐπήνουν τότε αὐτὸν καὶ τοὺς προγόνους του δι' ἁσμάτων.

Ἡ ἐλευθερία μεθ' ἧς οἱ ἀρχαῖοι Σκῶτοι ἐπεσκεπτόντο ἀλλήλους ἐπενήργησεν οὐκ ὀλίγον ὅπως ἐπεκτείνη τὰς ιδέας τῶν κατὰ πρᾶξιν τὰ ἦθη τῶν. Εἰς τοὺς γάμους, ὡς φαίνεται, δὲν εἶχον πολλὰς τελετάς· ὁ πενθερὸς ἔδιδε τὰ ὄπλα του εἰς τὸν γαμβρὸν, καὶ αὕτη ἦν ἡ μόνη προίξ, ἣν ὁ ἀνὴρ ἐπεθύμει νὰ λάβῃ. Δὲν ἐλάμβανον συγχρόνως πολλὰς γυναῖκας, ἢ δὲ γυνὴ περιπαθῶς ἀφωσιωμένη πρὸς τὸν ἥρωά της, παρεκλούθει αὐτὸν ἐνίοτε εἰς τὰς μάχας, μετημφισμένη ὡς μαχητῆς. Ἡ ἰσχὺς καὶ τὸ κάλλος ἦσαν τὰ μόνα προτερήματα ἅπερ παρετρουόντο κατὰ τοὺς γάμους. Οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ ἡγεμόνες οὐδὲν ἔχοντες συμμέρον, ὅπως

νυμφευθῶσιν ὑποδεστέραν τινὰ μετέδιδον τοῖς τέκνοις τῶν τὴν βίωσιν καὶ τὸ μεγαλοπρεπὲς ἀνάστημα, ἅπερ τοὺς διέκρινον. Τὰ προτερήματα ταῦτα ἐφαίνοντο ἀχώριστα τῆς εὐγενείας τοῦ αἵματος τῶν Καλιδονίων. Αὐτοὶ ἐκαλλιέργησαν πρῶτως τὰς τέχνας ἐκείνας αἵτινες σπεύρουσιν ἄνη τινα εἰς τὸν παροδικὸν βίον τῶν ἀνθρώπων, ἦτοι τὴν ποιήσιν καὶ τὴν μουσικὴν. Ἐκ τῆς συλλογῆς τῶν Ὀσσιανικῶν ποιημάτων, δύναται τις νὰ κρίνῃ περὶ τῆς προόδου τῶν εἰς τὴν πρώτην τῶν δύο τούτων τεχνῶν. Ἄλλ' εἶναι δύσκολον νὰ ὀρίσωμεν τίς ἦτο ἡ μουσικὴ τῶν. Ἄγνωεῖται ἐὰν αἱ ἄρπαι συνώδευον τὰς φωνάς. Φαίνεται ἐντούτοις ἐκ πολλῶν χωρίων, ὅτι ἐγνώριζον τὰς συμφωνίας. Ὁ Μακφερσὼν πιστεύει ὅτι ἔλαβον παρὰ τῶν Σκανδιναυῶν τὸ ἄσμα, ὅπερ ἐκάλουν *fon-oimarra*, ἦτοι ἄσμα τῶν Σειρήνων. Ὅποῖον ἦτο τὸ ἄσμα τοῦτο; Ἄδυνατοῦμεν νὰ γνωρίσωμεν διὰ τὸ μακρὸν τοῦ χρόνου καὶ τὴν ἔλλειψιν ἀθηντικῶν μνημείων.

Αἱ ιδιότητες τῶν ὑγεινῶν φυτῶν, ἅπερ ἡ φύσις παράγει ἐπὶ τῶν ὄρεινῶν τόπων δὲν ἦσαν αὐτοῖς ἄγνωστοι. Ὁ Φιγγάλος φημίζεται εἰς τὸν Βορρᾶν ὡς περὶ τὰ ἰατρικὰ ἔμπειρος. Κατὰ τινὰ Ἰρλανδικὰ ποιήματα, οὗτος ἐγνώριζε νὰ μιγνύῃ εἰς ποτήριον οὐσίας τινὰς, δι' ἧν πάραυτα ἐθεραπεύοντο αἱ πληγαί. Φαίνεται ὅτι οἱ Καλιδόνιοι δὲν ὑπέκειντο εἰς ἄλλας ἀσθενείας, δεομένης ἰατρικῆς θεραπείας. Ὁ λιτὸς, δραστήριος καὶ ἐργατικὸς βίος διετήρει αὐτοὺς ἀπροσβλήτους τῆς πληθύος ἐκείνης τῶν νοσημάτων, ἅτινα μαστίζουσι τοὺς πεπολιτισμένους λαοὺς, ἐν ᾧ ἀφ' ἐτέρου ἐμετρίαζεν ἐκεῖνα, ἅτινα εἰσὶν ἀδιάσπαστα ἀπὸ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Τὸ εἶδος τοῦτο βεβαίως τῆς ζωῆς καθίστα τὰς ὠδύνας τῶν τικτουςῶν βραχυχρονωτέρας καὶ ἐλαφροτέρας, ὅπερ ἀπέδιδον τότε εἰς τινὰς μαγικὰς ζώνας, ἃς ἐνόμιζον κατὰ τὴν ἐκφρασίν τοῦ Οὐσιανοῦ, ἰκανὰς *ἵνα ἐπιταχύνωσι τὴν γέννησιν τῶν ἠρώων*. Πρὸ μικροῦ ἔτι χρόνου, εἰς τὰ Βόρεια τῆς Σκωτίας, διετηροῦντο πολλαὶ τοιαῦται ζῶναι· ἔβλεπέ τις ἐπ' αὐτῶν γεγραμμένας μυστηριώδεις εἰκόνας, ἐζώνυσον δὲ δι' αὐτῶν τὰς γυναῖκας διὰ κινήσεων καὶ λόγων, ἀποδεικνυόντων ὅτι τὸ ἔθος ἐκεῖνα κατήγετο ἀπὸ τῶν Δρυϊδῶν.

Ἡ πρὸς τὸν ἤρεμον βίον περιφρόνησις τῶν Καληδονίων ἀπεμάκρυνε πάντοτε αὐτοὺς τῶν μηχανικῶν τεχνῶν καὶ τῆς γεωργίας. Οὐδὲν τοῦλάχιστον ἴχνος τούτων εὑρηται ἐν τοῖς ποιήμασι τῶν χρόνων ἐκείνων, εἰμὴ ἴχνη τινὰ σιδηρουργικῆς. Εἶχον χρυσὸν καὶ σίδηρον. Ὁ χρυσὸς ἐχρησίμευε πρὸς στολισμὸν τῆς πανοπλίας τῶν μαχητῶν· τὰ ὄπλα τῶν ἦσαν ἐκ σιδήρου ἢ χάλυβος. Τοῦ μετάλλου τούτου δὲν ἔκαμον ἄλλην χρῆσιν, διότι βλέπομεν ὅτι ὁσάκις ἐδέσμευον αἰχμάλωτόν τινα μετεχειρίζοντο πέδας δερματίνας. Μετεχειρίζοντο ἐπίσης χονδρὰ λωρία ἐν τοῖς πλοίοις ἀντὶ σχοινίων. Ἡ ναυτικὴ ἐπὶ Φιγγάλου ἔκαμε μεγάλας προσόδους. Οἱ Καληδόνιοι πολλάκις ἐπλευσαν τὰς ἀγρίας τῆς Σκανδιναυίας θαλάσσης. Ἐγίνωσκον τοὺς ἀστέρας καὶ διεκρίνον αὐτοὺς δι' ἰδιαιτέρων ὀνομάτων. Αἱ εἰς Ἴρλανδίαν, Σκανδιναυίαν, καὶ Βόρειον Γερμανίαν πολυάριθμοι ἐκστρατεῖαι τῶν ἔδωκαν αὐτοῖς εὐκαιρίαν νὰ ἐκτείνωσι τὰς γνώσεις τῶν, νὰ παρατηρήσωσι τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα διαφόρων λαῶν καὶ νὰ μεταφέρωσιν εἰς τὴν πατρίδα τῶν τὰς ὠφελίμους τέχνας τὰς ἀκμαζούσας παρ' ἄλλοις λαοῖς. Ἡ τέχνη τοῦ οἰκοδομεῖν διὰ λίθων ἐγένετο μία τῶν πολυτίμων ἐκείνων κατακτῆσεων, αἵτινες μὴ ἀπεκδύουσαι τὸν ἠττώμενον πύξανον τὸν πλοῦτον τοῦ νικητοῦ. Ἐκτιζον πάντοτε ἐπὶ λοφίσκων, ὅπως κατακυριεύωσιν οὕτω τῆς λοιπῆς χώρας, καὶ ὑπὸ φόβου μὴ καταληφθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Πολλὰ τῶν ἰδρυμάτων τούτων ἔκαλοῦντο Σελάμα, ἧτοι ὠραία θέα, ἐντεῦθεν δὲ παράγεται καὶ τὸ παλάτιον Σέλαμα, ὅπερ ἦτο ἡ συνήθης διαμονὴ τῶν βασιλέων τῆς Σκωτίας. Ἡ τῶν βασιλέων οἰκία ἔκοσμεῖτο ὑπὸ πύργων. Ἄγνωσται μέχρι τίνος οἱ Καληδόνιοι προήγαγον τὴν ἀρχιτεκτονικὴν. Οὐδέποτε ἀνίδρυσαν ναοὺς, οὐδεὶς τόπος ἦτο καθιερωμένος πρὸς λατρείαν τοῦ θεοῦ. Ὁ Ὀσσισιανὸς δὲ δεικνύει περιφρόνησιν πρὸς τοὺς ναοὺς καὶ τὴν λατρείαν τοῦ Ὡδίνου, θεοῦ τῶν Σκανδιναυῶν, ὃν οὗτος ὀνομάζει Λόδα. Οὐδεμίαν εἶχον εἰκόνα, οὐδὲν ἄγαλμα θεῶν. Ἐπίστευον ἴσως ὅτι ἅπανα ἡ φύσις ἦτο ναὸς τῆς θεότητος; φαίνεται πολὺ δύσκολον νὰ δεχθῆ τις ὅτι οὐδεμίαν εἶχον γνῶσιν τῆς ὑπάρξεως ὑπερτάτου ὄντος· καὶ αὐτὸς ὁ Ὀσσισιανὸς, τῶν ἄκρων σι-

γὴν ἐπὶ τῆς θρησκείας τῆς πατρίδος του, δεικνύσιν ὁμῶς τοιοῦτον πνεῦμα, ὥστε ἀδυνατεῖ τις νὰ πιστεύσῃ ὅτι οὐδεμίαν εἶχεν ἰδέαν τῆς μεγάλης ταύτης ἀληθείας.

Εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι οἱ Καληδόνιοι, οὐδένα τῶν ἠρώων τῶν ἀπεθέωσαν, διαφέροντες κατὰ τοῦτο πάντων τῶν τοῦ κόσμου λαῶν· ἀλλ' ὀφείλομεν νὰ ἀποδώσωμεν τοῦτο εἰς τὴν ἰδέαν ἣν εἶχον περὶ τῆς ἰσχύος· διότι ἔκαμον νὰ συνίσταται αὕτη εἰς τὴν σωματικὴν ῥώμην καὶ τὸ ὑψηλὸν ἀνάστημα, προτερήματα ὑπὸ τοῦ θανάτου καταστρεφόμενα. Πῶς δὲν παρεδέχοντο ὑπερτατον ὄν, ἐκείνοι οἵτινες ἐπίστευον εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν ἀνταπόδοσιν ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ;

Τὰ νέφη, κατὰ τὴν γνώμην τῶν Καληδονίων, ἦσαν ἡ διαμονὴ τῶν ψυχῶν μετὰ θάνατον. Ὅσοι ἐγένοντο ἀνδρεῖοι καὶ ἐνάρετοι ἐγίνοντο προθύμως δεκτοὶ εἰς τὸ ἐναέριον παλάτιον τῶν πατέρων τῶν, ἀλλ' οἱ μοχθηροὶ καὶ βάρβαροι ἀπεκλείοντο τῆς διαμονῆς τῶν ἠρώων καὶ κατεδικάζοντο νὰ πλανῶνται εἰς τοὺς ἀνέμους. Πολλοὶ ὑπῆρχον θέσεις εἰς τὸ ἐναέριον παλάτιον, ἕκαστος δὲ ἐτύχχανε θέσεως ἀναλόγως τῆς ἀξίας καὶ τῶν ἔργων του· ἡ δοξασία ἐπομένως αὕτη πολὺ συνετέλει πρὸς ἀμιλλαν τῶν μαχητῶν. Ἡ ψυχὴ διατῆρει εἰς τοὺς ἀνέμους τὰς αὐτὰς κλίσεις καὶ τὰ αὐτὰ πάθη, ὅπερ εἶχε καὶ ἐπὶ γῆς ζωσα. Ἡ σκιά μαχητοῦ τίνος ἦγε φανταστικούς στρατοὺς, τοὺς παρέτασσε καὶ συνεκρότει μάχας ἐν τῷ διαστήματι. Ἐάν τις ζῶν εἶχεν ἀγαπήσει τὴν θήραν, ἡ σκιά του ἐδίωκε κάπρους νεφώδεις, βαίνουσα ἐπὶ ἀτμώδους ἄρματος. Ἐν ἐνὶ λόγῳ ἡ εὐδαιμονία ἦς ἀπῆλαυον ἐν τῷ ἐναερίῳ παλατίῳ συνίστατο εἰς τὸ νὰ παραδίδωνται εἰς τὰς αὐτὰς ἡδονὰς, ἃς ἐγεύοντο καθ' ὅλον τὸν βίον τῶν. Οἱ Καληδόνιοι ἐπίστευον ὅτι αἱ ψυχαὶ ἐξουσίαζον τοὺς ἀνέμους καὶ τὰς θυέλλας, γνώμη ἔτι καὶ νῦν ὑφισταμένη παρὰ τοῖς ὀρεινοῖς αὐτοῖ νομίζουσι ὅτι οἱ στρόβιλοι καὶ οἱ σίφωνες προξενοῦνται ὑπὸ τῶν σκιῶν τῶν θανόντων ἠρώων, ὅταν αὐταὶ μεταβαίνουσιν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον. Οἱ ἀρχαῖοι Σκῶτοι ἐνόμιζον ὅτι μία τῶν μεγίστων ἡδονῶν ἦν ἀπῆλαυον αἱ σκιά, ἣν ἡ κατ' ἀρέσκειαν διάθεσις τῶν στοιχείων, πρῶτα πρῶτα ὁμῶς δύναμιν δὲν παρεδέχοντο.

ΒΑΣΙΛΕΥΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΤΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΘΟΥΡΙΟΥ

ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου. Οὐδέποτε ἦρας τις ἠδύνατο νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ ἐναέριον παλάτιον τῶν πατέρων του, ἂν οἱ βάρδοι δὲν ἔψαλλον τὸν ἐπικήδειον ὕμνον του. Ὁ ὕμνος οὗτος φαίνεται ὅτι ἦτο ἡ μόνη ἐπικήδειος τελετὴ ἀφ' ἑτέρου, ἢ τελευταία αὕτη τοῦ θείου σκηνῆ ἦτο ἀπλουστάτη παρ' αὐτοῖς. Ἐναπέθετον τὸ πτώμα ἐπὶ ἀργιλώδους γῆς, εἰς βάθος ἐξ ἢ ὀκτῶ ποδῶν. Ἐὰν ὁ νεκρὸς ὑπῆρξε μαχητῆς, ἔθετον παρ' αὐτῷ τὸ ξίφος καὶ δῶδεκα βέλη. Ἐκάλυπτον ἀκολούθως τὸ πτώμα διὰ στρώματος γῆς ἀργιλώδους, ἐφ' ἧς ἔθετον τὰ κέρατα ἐλάφου ἢ ἄλλου τινὸς θηρίου, ὡς σύμβολον τῆς θήρας· ἐνίοτε ἐφόνευον τὸν εὐνοούμενον κύνα τοῦ θανάτου καὶ τὸν ἔθετον ἐπὶ τοῦ ἐπιτεθέντος ἀργιλώδους στρώματος. Ταῦτα πάντα ἐκάλυπτον ἀκολούθως δι' ἐκλεκτοῦ χρώματος, τέσσαρες δὲ λίθοι ὑψούμενοι εἰς τὰ τέσσαρα ἄκρα τοῦ τάφου ἐδείκνυον τὴν ἔκτασιν τοῦ μνήματος. Πολλοὺς πολλὰκις κάμνει ὁ Ὄσσιανὸς ὑπαινιγμοὺς πρὸς τοὺς τέσσαρας τούτους λίθους. Ἐφερον ἀκολούθως βάρδον τινα ἵνα ψάλλῃ τὸν ἐπιτάφιον ὕμνον, καὶ ἀνοίξῃ οὕτω τὴν πύλιν τοῦ νεφελώδους παλατίου, διότι ἐὰν ἐλησμόνουσιν τὴν τελετὴν ταύτην, ἢ ψυχὴ παρέμενε δεσμευμένη ἐν τῇ ὀμίχλῃ τῆς λίμνης Λέγου. Ἐπειδὴ αἱ ἀναθυμιάσεις τῆς λίμνης ταύτης ἐγένων συνεχῶς ἀσθενείας, θανατηφόρους ἐνίοτε, οἱ βάρδοι ἔπλασαν, ὅτι αὕτη ἦτο ἡ διαμονὴ τῶν ψυχῶν κατὰ τὸ διάλειμμα ὅπερ παρήρχετο ἀπὸ τοῦ θανάτου μέχρι τῆς ἐπικηδείου ἐλεγγείας. Ἡ σκιά τοῦ πλησιεστέρου συγγενοῦ τοῦ ἀποθανόντος, ὥφειλε νὰ παραλάβῃ τὸν ἄτμον, ὅστις περιεκάλυπτε τὴν ψυχὴν καὶ νὰ τὸν διαχύσῃ ἐπὶ τοῦ μνήματος· ἐπίσειον δὲ ὅτι ἡ εὐσεβὴς αὕτη τελετὴ παρηγόρει τὴν γένουσαν ψυχὴν. Ἐννοεῖται κατὰ πόσον οἱ βάρδοι ἐνδιεφέροντο πρὸς διατήρησιν τῶν ἰδεῶν τούτων, δι' ὧν καθίστατο ἡ τάξις τῶν σεβαστῆ καὶ ἀναγκαία.

Δὲν ἐπίστευον ὅτι ὁ θάνατος ἠδύνατο νὰ λύσῃ τοὺς δεσμοὺς τῆς συγγενείας καὶ τῆς φιλίας. Αἱ σκιαί ἐνδιεφέροντο εἰς πάντα τὰ εὐάρεστα ἢ δυσάρεστα συμβάντα τῶν φίλων τῶν, καὶ δὲν ὑπάρχει ἔθνος ἴσως ἐπὶ τῆς γῆς, ἐπὶ τοσοῦτον πιστεῦον τὰς ὀπτασίας. Ἡ θέσις τοῦ τόπου συνετέλει ἀναμφιβόλως εἰς

τὴν εὐπιστίαν, οὕσαν ὁ συνήθης κληρὸς τῶν ἀμαθῶν λαῶν. Οὗτοι περιπλανώμενοι ἐνίοτε εἰς εὐρείας καὶ ζοφεράς ἐρημίας, εἰς ἐρεικῶνας καὶ ἐρήμους χώρας, ὑπερθεοῦντο συνεχῶς νὰ κοιμῶνται ἐν ὑπαίθρῳ, ἐν τῷ μέσῳ τῆς πνοῆς τῶν ἀνέμων καὶ τῷ θορύβῳ τῶν χειμάρρων. Ὁ τρόμος τῶν σκηνῶν αἰτίνες τοὺς περιεστοίχουν ἦτο ἱκανὸς νὰ παραγάγῃ ἐν αὐτοῖς τὴν μελαγχολικὴν ἐκείνην τῆς ψυχῆς κατάστασιν, ἣτις τοὺς κάμνει νὰ δέχωνται τοσοῦτον προθύμως τὰς ὑπερφυσικὰς ἐντυπώσεις· κατεχόμενοι ὑπὸ τῶν ζοφερῶν τούτων ἰδεῶν καθ' ἣν στιγμὴν ἐκοιμῶντο, καὶ ἐνοχλούμενοι ὑπὸ τοῦ θορύβου τῶν στοιχείων, δὲν εἶναι ἐκ πληκτικῶν ἐὰν ἐνόμιζον ὅτι ἤκουον τὰς φωνὰς τῶν τεθνεώτων, ἐνῶ πράγματι δὲν ἤκουον εἰμὴ τὸν ψυθιρισμὸν τῶν ἀνέμων εἰς τὰ κοιλώματα παλαιοῦ δένδρου ἢ παρακειμένου βράχου. Μεγίστην εἶχον διαφορὰν αἱ ἐμφανίσεις τῶν καλῶν καὶ τῶν κακῶν πνευμάτων. Τὰ πρῶτα ἐνεφανίζοντο εἰς τοὺς φίλους ἐν ἡμέρᾳ καὶ, εἰς κοιλιάδας τερπνὰς καὶ ἐρήμους· τὰ δεύτερα δὲν ἐνεφανίζοντο εἰμὴ ἐν νυκτὶ, ἐν μέσῳ θυελλῶν ἢ σκηνῆς τινος λυπηρᾶς. Ὁ θάνατος δὲν ἔφθειρε ποσῶς τὰ θέλητρα τῆς ωραιότητος· αἱ σκιαί διετήρουν τοὺς χαρακτῆρας τῆς καλλονῆς των. Ὁ τρόμος οὐδέποτε τὰς περιεκύκλου. Διεπέρων τὸ διάστημα μετὰ τῆς ἡδέας καὶ χαριέσεως ἐκείνης ταχύτητος, ἣν ὁ Ὀμηρὸς ἀποδίδει τοῖς θεοῖς.

Ὅτε Καληδόσιος τις ἠτοιμάζετο νὰ ἐπιληφθῇ μεγάλης ἐπιχειρήσεως, αἱ σκιαί τῶν πατέρων του κατήρχοντο τῶν νεφελῶν ὅπως προεῖπασιν αὐτῷ τὸ ἀποθησόμενον. Ἐὰν αἱ προγονικαὶ σκιαί δὲν ἐνεφανίζοντο, εἰδοποιοῦν αὐτὸν τοῦλάχιστον διὰ τινος οἰωνοῦ, ὅπερ ἐθεωρεῖτο ὡς ἡ πρώτη πράξις ἐπιτυχίας. Ὁ Ὄσσιανὸς εἰς ἐν τῶν ποιημάτων του, ἐξάγει αἰσιὸν οἰωνὸν ἀπὸ τοῦ κάπρου, ὃν φρονεῖ ἀποβιβαζόμενος εἰς Βερραθὸν, ἐνθα ἐπορεύετο ὅπως πολεμήσῃ¹). Ἐτι καὶ νῦν οἱ ὄρειοι ἔχουσι τὴν πρόληψιν ταύτην, ἣν καὶ πεπολιτισμένα τινὰ ἔθνη ἔχουσι.

Ἐκαστος εἶχε προστατευτικὴν σκιάν, ἣτις παρηκολούθει αὐτὸν ἀπ' αὐτῆς τῆς γεννήσεως. Ὅτε προσήγγιζεν ὁ θάνατός τινος, ἢ προσέτις σκιά ἀνελάμβανε τὴν μορφήν καὶ φωνὴν του, καὶ ἐνεφα-

ΙΛΑΚΟΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΔΟΥΤΟΥ ΤΥΡΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΣ ΕΙΣΕΓΓΡΑΜΜΑ Βερραθόν.

ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΑΘΕΟΥΡΙΟΥ

νίζετο ἔνθα ἔμελλεν οὗτος νὰ ἀποθάνῃ, ἀφιεῖσα ἐκ διαλειμμάτων φωνὰς θρηνώδεις. Ἐὰν ὁ μέλλων νὰ ἀποθάνῃ ἦτο διακεκριμένος τις, αἱ σκιαὶ τῶν θανόντων βάρδων ἔδον ἐπὶ τρεῖς συνεχεῖς νύκτας περὶ τὸ φάσμα ὅπερ τὸν παρίστα.

Οἱ ἀρχαῖοι Σκῶτοι ἐπίστευον ὅτι ἤκουον νὰ φωνάζῃ σκιά τις ἔνθα ἔμελλε νὰ διαπραχθῇ φόνος. Ἡ γνώμη αὕτη ἐστὶ καὶ νῦν ὑφίσταται παρὰ τοῖς ὄρεινοῖς τῆς Σκωτίας. Ἡ σκιά βαινύουσα ἐπὶ μετεώρου φθάνει ἐκεῖ ἔνθα μέλλῃ τις νὰ φανευθῇ, περιέρχεται δὲ δις ἢ τρίς τὴν θέσιν ταύτην, εἶτα βαίνει βραδέως πρὸς τὴν ὁδὸν δι' ἧς θέλει διέλθῃ ἢ κηδεῖα, ἀφιεῖσα ἐκ διαλειμμάτων θρηνώδεις καὶ γοεράς φωνάς. Τέλος πάντων τὸ μετέωρον καὶ ἡ σκιά ἀφανίζονται ἔνθα ὁ νεκρὸς μέλλει νὰ ταφῇ.

Ἀφῶ μαχητὴς τις ἀπέθνησκε, τὰ ὄπλα ἅπερ κατέλιπεν εἰς τὸ σκῆνωμά του ἐφαίνοντο αἱματοβαφῆ. Ἡ σκιά του ἐπεσκέπτετο τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς του, ἐφαίνετο πρὸς τοὺς κύνας του, οἵτινες δεινῶς ὠλόλυζον εἰς τὴν ἐμφάνισίν της. Καὶ σήμερον ἐστὶ, ὅταν ζῶν τι ἀναπηδᾷ ἄνευ φαινομένης ἀφορμῆς, οἱ κοινοὶ ἄνθρωποι νομίζουσιν ὅτι τοῦτο συμβαίνει ἔνεκα τῆς ἐμφανίσεως πνεύματός τινος. Εἰς τὰ πνεύματα ἀπέδιδον οἱ Καληδόνιοι τὰ πλεῖστα τῶν φυσικῶν φαινομένων. Ἡ τῶν βράχων ἠχὼ ἐπληττε τὰ ὄτια τῶν, ἦτο τὸ πνεῦμα τοῦ ὄρους ὅπερ ἠρέσκετο ἐπαναλαμβάνον τοὺς ἤχους οὗς ἤκουε. Ὁ ὑπόκωφος καὶ δυσᾶρεστος ἐκεῖνος ἤχος, ὁ προηγούμενος τῆς τρικυμίας, ὃν καλῶς γνωρίζουσιν οἱ κάτοικοι ὄρεινῶν τόπων, ἦτο ὁ μυκηθμὸς τοῦ πνεύματος τοῦ λόφου. Ἐὰν ἔνεκα τοῦ ἀνέμου ἀντήχουν αἱ ἄρπαι τῶν βάρδων, ὁ ἤχος οὗτος προήρχετο ἀπὸ τῆς ἐλαφρᾶς ἀφῆς τῶν σκιῶν, προήγγελλε δὲ τὸν θάνατον διακεκριμένου τινός, καὶ σπανίως ἠγεμῶν τις ἢ βασιλεὺς ἀπέθνησκε, χωρὶς αἱ ἄρπαι τῶν οἰκείων βάρδων νὰ ἀποδώσωσι τὸν προφητικὸν τοῦτον ἤχον. Ἀτυχὴς τις ἀπέθνησκεν ἔνεκα τῆς ὑπερβολικῆς λύπης, αἱ σκιαὶ τῶν προγόνων του, βλέπουσαι αὐτὸν μόνον καὶ ἀγωνιζόμενον ἄνευ ἐλπίδος κατὰ τῆς δυστυχίας, εἶχον ἀναρπάσει τὴν ψυχὴν του, ἀπαλλάττουσαι αὐτὸν τοῦ ἀτυχῶς βίου. Ἐνοεῖται πόσον ἦτο παραμυθητικὸν νὰ πληρώσῃ τις τὴν φύσιν προγονικῶν σκιῶν καὶ

νὰ πιστεῦῃ ὅτι περιστοιχεῖται πάντοτε ὑπ' αὐτῶν. Αἱ ἰδέαι τοιαύτης ποιήσεως ρίπτουσι μελαγχολικὴν τινα χροιάν ἐπὶ πασῶν τῶν σελιδῶν τοῦ Ὀσσιανοῦ. Ἡ μελαγχολία αὕτη ἠῤῥξανε ἔτι ἔνεκα τῆς καταστάσεως τοῦ ποιητοῦ, διότι οὗτος συνέταξε τὰ ποιήματά του ἐπὶ γήραος οὐδ᾽, τύφλος καὶ ἐστερημένος πάντων τῶν φίλων του.

Εἶναι περιττὸν νομίζομεν νὰ προείπωμεν ὅτι οἱ χαρακτῆρες τῆς ἐπικῆς ἢ δραματικῆς ποιήσεως, οἱ ἐν τῇ συλλογῇ τῶν Ὀσσιανικῶν ποιήσεων εὐρισκόμενοι, ὀφείλονται εἰς τὸν Μακφερσῶνα. Αἱ τεχνικαὶ λέξεις ἦσαν ἄγνωστοι τῷ Ὀσσιανῷ, ζῶντι ἐν χρόνῳ καὶ τόπῳ, ἐν ᾧ ἡ Ἑλληνικὴ καὶ Ῥωμαϊκὴ γραμματολογία ἦσαν ἐντελῶς ἄγνωστα. Ἐὰν εἰς πολλὰ μέρη τῶν ποιημάτων του ὁμοιάζει πρὸς τὸν Ὀμηρον, τοῦτο συμβαίνει διότι ἀμφοτέροι ἐσχον ὑπόδειγμα τὴν φύσιν.

Τὸ περὶ κύρους τῶν Ὀσσιανικῶν ποιήσεων ζήτημα εἰσέτι δὲν διεσαφηνίσθη παρὰ τοῖς Ἄγγλοις. Ἐντούτοις ἡ πλειὰς τῶν σοφῶν ἀσπάζεται σήμερον ὅτι τὰ ποιήματα ταῦτα δὲν συνελέγησαν παρὰ τοῦ Μακφερσῶνος, οἷα ἐδημοσιεύθησαν. Δὲν θὰ εὖρε βεβαίως, λέγει ὁ Guinguené, εἰμὴ διεσπαρμένα τεμάχια, ἅτινα διερρῦθμισε, συνέδεσε, ἐξέτεινεν ἴσως, διατηρῶν πάντοτε τὸ πνεῦμα, τὸν τόνον καὶ τὸν χρώματισμόν τοῦ Καληδονίου ποιητοῦ. Ἐκδότης ἱκανὸς καὶ πρὸς σύνθεσιν ἐπιτήδειος ἔκαμε διὰ τὸν Ὀσσιανὸν ἐκεῖνο ὅπερ φαίνεται ὅτι ἔχουσι κάμει διὰ τὸν Ὀμηρον, οὗτινος τὰ ποιήματα ἦσαν ἐπὶ πολὺν χρόνον διεσπαρμένα καὶ εἰς τὴν φορὰν τῆς τύχης παραδεδομένα, μέχρις οὗ ὁ Σόλων ἔκαμε νὰ τὰ ἀντιγράψωσι καὶ νὰ τὰ συντάξωσιν εἰς ἓν. Πολλὰ χωρία τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας ἀναφέρονται ὑπὸ Αἰσχίνους, Δημοσθένους καὶ ἄλλων ῥητόρων καὶ ποιητῶν Ἑλλήνων, ἅτινα δὲν εὐρίσκονται ἐν τῇ μέχρις ἡμῶν περιελθούσῃ ἐκδόσει.

Ἐν ἔτει 1758 ὁ Μακφερσῶν ἀνεφάνη διὰ τινος ποιητικοῦ δοκιμίου ἐπιγραφομένου death ἦτοι θάνατος. Ἰστερώτερον ἐδημοσίευσεν ἠρωϊκὸν τι ποίημα ὑπὸ τὸν τίτλον The Highlander ἦτοι ὁ ὄρεινός. Τὸ πρῶτον εἶχε παρέλθῃ ἀπαρατήρητον, τὸ δεύτερον ἦτο ἐσοχολίασθη ὑπὸ τῶν ἐν Ἐδιμβούργῳ κριτικῶν.

Ἐν ἔτει 1762 ὅτε ἀνεφάνησαν τὰ πρῶτα ποιήματα τοῦ Ὄσσιανοῦ, μεταφρασθέντα ἀπὸ τῆς Κελτικῆς ὑπὸ Μακφερσῶνος, ὁ σοφὸς δόκτωρ Βλαῖρος ὑπεστήριξε διὰ τινος διατριβῆς τὴν ἀξιαν τοῦ μεταφραστοῦ καὶ τὸ κύρος τῶν ποιήσεων. Μετὰ δύο δὲ ἔτη προσέθηκε καὶ ἄλλα εἰς τὴν διατριβὴν του, δι' ὧν ἐνίσχυε τὴν προτέραν περὶ τοῦ κύρους τῶν ποιημάτων γνώμην του. Μετὰ δώδεκα ἢ δεκατρία ἔτη, ἐν ἔτει δηλ. 1775, ὁ περίφημος δόκτωρ Ἴόνσων, περιελθὼν τὰς δυτικὰς νήσους τῆς Σκωτίας, ἀνήγγειλεν ἐν τῇ περιηγήσει του ὅτι, αἱ περὶ τῶν Ὄσσιανικῶν ποιήσεων ἔρευναί του ἤγον αὐτὸν νὰ ἀρνηθῇ τελείως τὸ κύρος αὐτῶν. Προσβλήθεις ὑπὸ τῶν φίλων τοῦ Μακφερσῶνος, καὶ βιαζόμενος νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι δὲν ἐνόει τὴν Ἑρσικὴν, Καληδονικὴν, ἢ Κελτικὴν γλῶσσαν, ὡς τὴν ἐκάλουν, οὐχ ἦττον ὁμως ἀντίστατο, λέγων, ὅτι ἡ βάρβαρος, ἀκαλλιέργητος, καὶ πτωχὴ ἐκείνη γλῶσσα δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκφράσῃ πᾶν ὅ,τι ἔκαμνον νὰ ἐκφράζῃ ὁ Ὄσσιανὸς ἐν ταῖς ποιήσεσιν αὐτοῦ, καὶ ὅτι οὐδὲν, ἐν τῇ γλῶσσῃ ἐκείνῃ γεγραμμένον ἠδύνατο νὰ ἦναι ἀρχαιότερον τῆς μιᾶς ἑκατόνταετηρίδος. Ἐκ τούτων δὲ μεταβαίνων εἰς τὰ προσωπικὰ προσέβαλλεν ἀπ' εὐθείας καὶ πικρῶς τὸν Μακφερσῶνα, προκαλῶν δὲ αὐτὸν νὰ καταδείξῃ τὸ πρωτότυπον τῶν ποιήσεων τὸν μεταχειρίζετο ὡς ἀπατεῶνα φαινακίζοντα τὸ κοινὸν μετ' ἀπαρδειγματίστου θρασυτήτος 1).

1) Ἡ ἐξῆς ἐπιστολὴ τοῦ Ἴόνσωνος πρὸς τὸν Μακφερσῶνα δεῖκνυε πόσ ν εἶχον ἀναπτυχθῇ τὰ ἀτομικὰ πάθη, ὀρηθέντα ἀπὸ φιλολογικῆς συζητήσεως.

Monsieur James Macpherson.

J'ai reçu votre folle et impudente lettre. Je ferai de mon mieux pour repousser toute violence tentée contre moi et ce que je ne pourrai faire moi-même, la loi le fera pour moi. J'espère n'être jamais détourné de dévoiler une fourberie par les menaces d'un gueux.

Quelle retractation voudriez-vous de moi? J'ai cru votre livre une imposture, je le crois une imposture encore. A l'appui de cette opinion, j'ai donné au public des raisons que je vous mets à défi de refuter. Je méprise votre rage. Vos talents depuis la publication de votre Homère ne paraissent pas fort redoutables, et ce que j'entends dire de votre caractère me porte à tenir compte, non de ce que vous direz, mais de ce que vous prouvez. Vous pouvez imprimer cette lettre, si vous voulez.

(Villemain)

να Ἄλλ' ὁ τρόπος οὗτος τοῦ Ἴόνσωνος ἐπὶ τοσοῦτον ἐξηρέθησε τοὺς φίλους τοῦ Μακφερσῶνος καὶ ὀπαδοὺς τῆς Ὄσσιανικῆς ποιήσεως, ὥστε οὐχὶ κοσμιώτερον ἀπήντων εἰς τὸν Ἴόνσωνα. Καθόσον ἀφορᾷ τὸν Μακφερσῶνα ἠρέσθη δημοσιεύσας ὅτι τὸ πρωτότυπον χειρόγραφον ἦτο κατατεθειμένον παρὰ τῷ βιβλιοπώλῃ Becker καὶ ὅτι ἐκεῖ θὰ μὲνῃ ἐπὶ πολλοὺς μῆνας προσφερόμενον εἰς τὴν θέαν τῶν περιέργων. Τοῦ λοιποῦ δὲν ὑπάρχει ἀπόδειξις ὅτι ἡ κατάθεσις αὕτη ἐγένετο. Ἐν τούτοις, ἐν ἔτει 1778, ἀνεφάνη νέος τόμος Ἑρσικῶν ἢ Κελτικῶν ποιήσεων ὑπὸ τὸν τίτλον «ἔργα τῶν Καληδονίων βάρδων» περιλαμβάνοντα διαφοροὺς ἐπικάς, ἐλεγειακὰς καὶ βουκολικὰς συνθέσεις ἄλλων ἀρχαίων ποιητῶν. μεταφρασθεῖσας εἰς τὸ Ἀγγλικὸν ὑπὸ τινος ὅστις καίτοι μὴ θέσας ἐν αὐτοῖς τὸ ὄνομά του, μετ' οὐ πολὺ ὁμως ἐγνώσθη ὅτι ἦτο ὁ Ἰωάννης Κλάρκ, νέος, εἰδήμων τῆς Ἑρσικῆς γλώσσης, γεννηθεὶς εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς Σκωτίας, ὅπερ εἰσέτι ὀνομάζουσι Highland. Αὐτὸς οὗτος ἀνεγνώριζεν ὅτι αἱ ποιήσεις ἃς ἐδημοσίευσεν ἦσαν κατώτεροι τῶν τοῦ Μακφερσῶνος, καίτοι εὐρίσκοντο ἐν αὐταῖς χωρία οὐχὶ ἀνάξια τοῦ Ὄσσιανοῦ. Προσέθηκεν εἰς τὴν μετάφρασίν του πολλὰς σημειώσεις καὶ παρατηρήσεις περὶ τῶν ἠθῶν τῶν Καληδονίων, περὶ τῆς Κελτικῆς γλώσσης καὶ πρὸ πάντων περὶ τῶν φιλολογικῶν ἐρίδων τῶν ἐγερευομένων ἐπὶ τοῦ κύρους τῶν Ὄσσιανικῶν ποιήσεων, ὧν οὗτος ἐκηρύσσεται ὁ θερμώτερος ὑπέρμαχος.

Ὁ Μακφερσῶν εὗρε στερεώτερον ἔρεισμα τὸν Ἰωάννην Σμίθιον δημοσιεύσαντα ἐν ἔτει 1780 ὑπὸ τὸν τίτλον «Κελτικαὶ Ἀρχαιότητες» ἱστορίαν τῶν δρυϊδῶν τῆς Σκωτίας, διατριβὴν περὶ τοῦ κύρους τοῦ Ὄσσιανοῦ, περιέχουσαν πληθὺν μαρτυριῶν ἀξιόπιστων ἀνδρῶν, οἵτινες διεκνήρυττον ὅτι εἶδον τὰ πρωτότυπα χειρόγραφα· τέλος πάντων (καὶ ἡ μαρτυρία αὕτη εἶναι λίαν πειστικὴ) συλλογὴν δεκατεσσάρων Κελτικῶν ἀσμάτων, μεταφρασθέντων ὑπ' αὐτοῦ εἰς πεζὸν, ἐν οἷς τὰ 11 ἦσαν Ὄσσιανικά, τὰ δὲ λοιπὰ ἄλλων βάρδων συγχρόνων, οἵτινες ὄφειλον μετὰ τοῦ Ὄσσιανοῦ νὰ σηματοῦσαι τὸν χρυσοῦν κύκλον τῆς Καληδονικῆς ποιήσεως. Καίτοι τὰ ποιήματα ταῦτα ἦσαν πολὺ διάφορα τῶν ὑπὸ

τοῦ Μακφερσῶνος συλλεγέντων, ἡ βᾶσις ὁμῶς καὶ ἡ μορφή τῶν ἦσαν κατὰ τοσοῦτον ὁμοίαι, ὥστε δύναται τις νὰ εἰκάσῃ τὴν πρωτοτυπίαν τῶν μὲν καὶ τῶν δέ. « Ἴνα μιμηθῇ τις τὸν Ὀσσιανόν; » λέγει ὁ Κεσσαρότης ἐν τῷ προομιῳ τῆς μεταφράσεώς του, » πρέπει νὰ ἦναι ἕτερος Ὀσσιανός.»

Ἐν ἔτει 1787 νέος ἀντίπαλος, ὁ Σκωτὸς Γουλιέλμος Σάου ἐπανήρξατο τῆς μάχης. Ἐν ἔτει 1778 περιελθὼν τὰ ὄρη τῆς Σκωτίας καὶ τὰς νήσους Ἑβρίδας ἠθέλησε νὰ ἐπαληθεύσῃ τὰς μαρτυρίας τοῦ Βλαίρου καὶ Σμιθίου, ἀλλ' ἐπανηλθεν ἔχων τὴν ἰδέαν ὅτι αὐταὶ εἰσὶν ἀνεπαρκεῖς, διεκήρυξε δὲ τὰς μὲν ἀμφιβόλους τὰς δὲ ψευδεῖς. Ἠξίου δὲ ὅτι οὗτοι ἀνέπτυσσον σοφίσματα, ὧν χρῆσιν ἐποιήσαντο οἱ τοῦ Μακφερσῶνος ὀπαδοί κλπ. Μετὰ μίαν τοιαύτην προσβολὴν, ἡ τοῦ Ὀσσιανοῦ ὑπαρξίς ἐτίθετο ὑπὸ σοβαρὰν συζήτησιν πλέον ἢ ἄλλοτε. Ὁ Ἰωάννης Κλάρκ ἠτοιμάζετο νὰ ἀνασκευάσῃ τὸν Γουλιέλμον Σάου καὶ ὑπερβάς τὰ ὄρια φιλολογικῆς πάλης ζωγραφίζει τὸν νέον τοῦ Ὀσσιανοῦ ἐχθρὸν διὰ τῶν εἰδεχθεστέρων χαρακτήρων, ὡς ἄνθρωπον ἄνευ ἀρχῶν, ἀγόμενον ὑπὸ ἀγενοῦς συμφέροντος, ἐμφορούμενον ἀπὸ πνεύματος ἐκδικητικοῦ, ἀγνώμονα πρὸς τοὺς ἀκριβεστέρους φίλους του, παράσιτον καὶ κόλακα τοῦ Ἰόνσωνος, ἀπατεῶνα καὶ ἀναιδῆ συκοφάντην, αἰωνίως ἀντιφάσκοντα πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ ἑαυτόν. Αἱ δειναὶ δὲ αὐταὶ μομφαὶ ἐρείδονται πᾶσαι ἐπὶ γεγονότων ἅπερ ὁ Ἰωάννης Κλάρκ ἐφρόντισε νὰ συλλέξῃ, καὶ τὰ ὅποια δημοσιεύει, ἀναφέρων ὀνόματα καὶ χρονολογίας πρὸς ὑποστήριξιν ἐκάστης ἀνασκευῆς. Ὁ Σάου ἐτήρησε ἄκραν σιωπὴν.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἐκεῖνο ἔτος 1787, ὁ Ἰωάννης Σμιθίος ἐδημοσίευσεν τὸ πρωτότυπον κείμενον τῶν 14 ποιημάτων, ὧν τὴν μετάφρασιν εἶχε δώσει εἰς τὰς Κελτικὰς Ἀρχαιότητας. Ἀπαξίωδον νὰ ἔρχεται εἰς λογομαχίας, ἀνέθηκεν εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν εἰδοσιν τὴν ἀπολογίαν του. Ἡ κατηγορία του ἦτο ὁμοία τῇ τοῦ Μακφερσῶνος. Ἐὰν τὰ ὑπὸ τοῦ πρώτου δημοσιευθέντα ποιήματα ἔχουσι κῦρος, τότε δὲν ὑφίσταται λόγος ἵνα ὑποπτεύωμεν τὰ τοῦ δευτέρου. Ὁ Ἰωάννης Σμιθίος παρέθηκε προσέτι ἐν

ταῖς σημειώσεσιν του εἰς Κελτικὴν γλῶσσαν, διάφορα χωρία τῶν ποιημάτων τῶν ὑπὸ τοῦ Μακφερσῶνος μεταφρασθέντων. Ἐκτός δὲ τούτου παραθέτει δύο χωρία, τὸ μὲν συγγραφῆως τινὸς τοῦ 14 αἰῶνος, Ἰωάννου Βαρβούρ, ἀρχιδιακόνου τοῦ Ἀβερεδίνου, δεικνύων διὰ τούτου ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Φιγγάλου καὶ τὰ ποιήματα τοῦ Ὀσσιανοῦ ἦσαν ἀρκούντως ἐγνωσμένα ἐν Σκωτία, τετρακόσια περίπου ἔτη πρὸ τῆς γεννήσεως τοῦ μεταφράσαντος αὐτά. τὸ δὲ ἕτερον χωρίον εἶναι συγγραφῆως τινὸς τοῦ 12 αἰῶνος, Γιράλδου Καμβρενσίου, πρὸς τὸν ὁποῖον ἡ ἀνάγνωσις τῶν ποιημάτων τοῦ Ὀσσιανοῦ ἦτο οἰκεία.

Ἐν ἔτει 1805 ἡ τῶν ὑψηλῶν χωρῶν ἐταιρία συνίστησεν ἐπιτροπὴν ἐπιφορτισθεῖσαν ὅπως ἐπακριβῶς ἐρευνήσῃ τὸ κῦρος τῶν Ὀσσιανικῶν ποιήσεων. Ὁ πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης Ἑρρίκος Μακενσίας συνέταξεν ἔκθεσιν, ἧς τὸ ἐξοχον πνεῦμα, ἡ ἀμεροληψία καὶ τὸ χρηστὸν συνειδὸς, ἐπέχυσαν ἀπλετον φῶς ἐπὶ τοῦ ἀκαθώδους τούτου ζητήματος. Ἡ ἐπιτροπὴ ἤρξατο τῶν ἐργασιῶν τῆς κυκλοφορήσασα τὰ ἐξῆς ζητήματα καθ' ἅπασαν τὴν ὑψηλὴν Σκωτίαν καὶ τὰς παρακειμένας νήσους, ἐνθα ὑπῆρχον ἄνδρες, ὧν αἱ γνώσεις παρεῖχον μεγάλην ἐγγύην.

α'. Ἠκούσατέ ποτε ἀπαγγελλόμενα ἢ ἀδόμένα τινα τῶν εἰς τὸν Ὀσσιανὸν ἀποδιδομένων ποιημάτων, μεταφρασθέντων καὶ δημοσιευθέντων ὑπὸ Μακφερσῶνος; Παρὰ τίνος ἠκούσατε αὐτὰ ἐπαναλαμβανόμενα καὶ κατὰ τίνα χρόνον; Μήπως ἐγράψατε κανὲν ἐξ αὐτῶν; ἢ μήπως δύνασθε ἤδη νὰ τὰ ἀναπολήσητε ἵνα γραφῶσι. Εἴτε εἰς τὴν μίαν, εἴτε εἰς τὴν ἄλλην περίπτωσιν λάβετε τὴν καλωσύνην νὰ στείλητε εἰς τὴν ἐπιτροπὴν τὸ πρωτότυπον εἰς Κελτικὴν γλῶσσαν.

β'. Ἐρωτῶνται τὰ αὐτὰ καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ἀρχαίων τοῦ αὐτοῦ εἶδους ποιητῶν, οἵτινες ἐσχετίζοντο πρὸς τὰς παραδόσεις, πρὸς τὰ πρόσωπα καὶ πρὸς τὰς διηγήσεις τὰς ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Μακφερσῶνος ἀναφερομένας.

γ'. Μήπως ζῶσι τινες ἐξ ἐκείνων, οὓς ἠκούσατε ἀπαγγέλλοντας ἢ ἀδοντάς τινα τῶν ποιημάτων; ἢ μήπως ὑπάρχει τις, ἐν ᾧ οὐδεὶς κατατοικεῖτε, ἐνθυμούμενος καὶ δυνάμενος νὰ ἐπανα-

λάβη τινὰ ἐξ αὐτῶν; Τούτου ὑπάρχοντος, φροντίσατε νὰ ἐρευ-
νήσητε τίνι τρόπῳ ἀπέκτησαν ἢ ἔμαθον τὰς συνθέσεις ταύτας·
γράψατε ὅσα δύνασθε ἀκριβέστερον πᾶν ὅ,τι δύνανται οὗτοι
νὰ ἀπαγγείλωσι, καὶ ἐγχειρίσατε εἰς τὴν ἐπιτροπὴν τὰς συνθέ-
σεις τὰς ὁποίας θέλουσιν ἀπαγγεῖλαι καὶ τὴν περὶ αὐτῶν διή-
γησιν.

δ'. Ἐὰν ὑπάρχη τις πλησίον ὑμῶν, παρ' οὗ ὁ Μακφερσῶν ἔλα-
βε ποιήμα τι, πληροφορήθητε ἰδιαιτέρως τίνα ἦσαν τὰ ποιήμα-
τα ταῦτα, πῶς τὰ ἔλαβε καὶ πῶς τὰ ἔγραψε. Δείξατε εἰς τού-
τους, ἐὰν εὐαρεστῆσθε, τὴν γενομένην μετάφρασιν τῶν ποιημά-
των τούτων, παρακαλέσατε δ' αὐτοὺς νὰ σᾶς εἰπωσιν ἐὰν αὕτη
εἶναι ἀκριβὴς καὶ ἐπιτυχὴς, ἢ ἂν ὑπάρχη διαφορὰ νὰ σᾶς εἰπω-
σιν εἰς τί συνίσταται.

ε'. Φροντίσατε νὰ συλλέξητε πλείστας ὅσας πληροφορίας περὶ
τῆς σωζομένης παραδόσεως τῆς ἀφορώσης τὸν Φιγγάλου καὶ
τούς ἀπογόνους του, τὸν Ὀσσιανὸν καὶ τὰ ποιήματά του, ἰδιαι-
τέρως δὲ τὰ ποιήματα τὰ ὑπὸ τοῦ Μακφερσῶνος δημοσιευθέν-
τα, καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς ἀναφερομένους ἥρωας. Διαφωτίσατε τὴν
ἐπιτροπὴν περὶ πασῶν τῶν σχέσεων καὶ τῶν παροιμιωδῶν ἢ
τῶν κατὰ παράδοσιν ἐκφράσεων, ἃς δύνασθε νὰ προμηθευθῆτε
ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου εἰς γλῶσσαν Κελτικὴν.

ς'. Καθ' ἀπάσας τὰς ἐρεῦνας, καὶ καθ' ὅσα συντείνουσιν εἰς
τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ζητήματος τούτου, ἡ ἐπιτροπὴ συνίστησιν
ὅπως γίνωνται αἱ ἐρωτήσεις καὶ ἀποκρίσεις μὲ τὴν μεγίστην
ἀμεροληψίαν καὶ ἀκρίβειαν, νὰ ἐνεργῶσι τέλος ὡς εἰ ἐπρόκειτο
περὶ ζητήματος δικαστικοῦ καὶ περὶ ἀποδείξεων ἐξαγομένων
ἀπὸ ἐρεύνης γενομένης μετὰ νομικῆς ἀκρίβειας.

Δι' εἰς τὴν ἐγκύκλιον ταύτην ἀπαντήσεις ἦσαν πολυάριθμοι
καὶ πᾶσαι σχεδὸν συντεταγμέναι κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα. Οἱ ἀν-
ταποκριταὶ ποσῶς δὲν ἀμφέβαλλον περὶ τῆς ὑπάρξεως τῶν πρω-
τοτύπων ποιημάτων· εἶχον ἀκούσει νὰ ἐπαναλαμβάνωνται πλεί-
στα ἐξ αὐτῶν ἐν τῇ νεότητί των. Οἱ ὄρειοὶ τῆς Σκωτίας δὲν
εἶχον ἄλλην διασκέδασιν κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἀναπαύσεως ἢ
ἀσρογίας εἰμὴ τὴν ἀκρόασιν τῶν παραδόσεων τούτων, ἀλλὰ με-

τὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1745 τὰ πράγματα ἠλλοιώθησαν εἰς
τὸν τόπον ἐκεῖνον. Τὰ ἔθνη ἄσματα δὲν θέλγουσι πλέον, καὶ
ὀλίγοι εὐρίσκονται δυνάμενοι νὰ τὰ ἀπαγγείλωσιν. Ἄλλοι βεβαι-
οῦσιν ὅτι εἶχον ἀκούσει κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ποιήμα-
τα, ἐν οἷς τὰ ἱστορικὰ γεγονότα καὶ τὰ τῶν ἡρώων ὀνόματα
ἦσαν τὰ αὐτὰ τοῖς ὑπὸ τοῦ Μακφερσῶνος μεταφρασθεῖσι. Ἡ με-
τάφρασις αὕτη φαίνεται καλλίστη εἰς τοὺς Σκώτους, ἀλλὰ τοῖς
ἐφαίνετο ὅτι δὲν εἶχον τὴν ἐνέργειαν τοῦ πρωτοτύπου κτλ. Τι-
νὲς ἐπεμψαν εἰς τὴν ἐπιτροπὴν ἀρχαῖα χειρόγραφα ποιήματα,
ἃπερ εἶχον συλλέξει ἄλλοτε ἀπὸ τοῦ στόματος γηραιῶν τιμῶν
ὄρειων, ἢ τὰ ὅποια πρὸ μικροῦ χρόνου εἶχον ἐπιτύχει παρ' ἄλ-
λῶν, οἵτινες τὰ εἶχον προμηθευθῆ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐν
τῇ νεότητί των. Πολλοὶ εὗρον εἰς διάφορα μέρη τῶν περιχώρων
τῶν ἀποδείξεις ὅτι ἡ ὑπαρξίς τοῦ Φιγγάλου καὶ τῶν ἡρώων του
ἦτο ἀρχαία παράδοσις ἢν γενικῶς ἐπίστευον. Πάντα ταῦτα τὰ
ἔγγραφα ἐφυλάχθησαν ἐπιμελῶς ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς ἐν Ἐδιμ-
βούργῳ ἐταιρίας. Ἡ ἐπιτροπὴ ἔλαβε συγχρόνως πολλὰς χειρο-
γράφους συλλογὰς ἀρχαίων ποιήσεων, ὧν αἱ μὲν εἰσὶν ἐντελῶς
διαφοροὶ τῆς τοῦ Μακφερσῶνος, αἱ δὲ ἐντελῶς ὅμοιαι, ἀλλὰ
τέλος ἐν αἷς παρατηροῦνται οὐσιώδεις διαφοραὶ, ὅπερ δεικνύει
ὅτι αἱ ποιήσεις αὗται διέφερον κατὰ τὰ διάφορα χειρόγραφα.
Ἄλλ' ὅμως τὰ πάντα καταμαρτυροῦσι τὴν ἀρχαιότητα καὶ τὴν
πρωτοτυπίαν των.

Ὁ πρόεδρος τῆς ἐταιρίας συνέταξεν ἔκθεσιν περὶ πάντων τού-
των ἀπαρτίζουσαν ὀγκώδη τόμον, ἧς ἰδοὺ τὰ συμπεράσματα.

Ἡ ἐπιτροπὴ εἰς δύο τινὰ κυρίως διεύθυνε τὰς ἐρεῦνας τῆς.
α. Ἰπῆρχεν ἄλλοτε ἐπὶ τῶν ὀρέων τῆς Σκωτίας ποιήσεις,
γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ὀσσιανικῆ, ὄνομα παραγόμενον ἀπὸ τῆς
κοινῆς γνώμης, καθ' ἣν συγγραφεὺς ἦτο ὁ Ὀσσιανός, ὁ υἱὸς τοῦ
Φιγγάλου;

— Τίνος εἶδους ἦτο ἡ ποιήσις ἐκεῖνη καὶ τίς ἦτο ὁ βαθμὸς
τῆς τελειότητός της;

Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἡ ἐπιτροπὴ βεβαίωι μετὰ πε-
παιστώσεως βεβαίωι ἢ Ὀσσιανικῆ αὕτη ποιήσις ὑπῆρχεν, ὅτι ἦτο διε-

σπαρμένη καθ' ἅπασαν τὴν Σκωτίαν, καὶ ὅτι τέλος ζωηρὰ οὐσα ἠδυνήθη νὰ ἀφήσῃ βαθεῖαν ἐντύπωσιν.

Ε'. Μέχρι τίνος ἢ ὑπὸ τοῦ Ἰακώβου Μακφερσῶνος δημοσιευθεῖσα συλλογὴ τῶν Ὀσσιανικῶν ποιήσεων εἶναι ἀληθῆς καὶ αὐθεντικῆς;

« Εἶναι δυσκολώτερον νὰ ἀπαντήσῃ τις εἰς τοῦτο μὲ τρόπον ἀποφασιστικόν. Ἐν τοῖς ποιήμασιν, ἢ ἀποσπάσμασι τῶν πρωτοτύπων ποιήσεων, ἅπερ ἢ ἐπιτροπὴ ἠδυνήθη νὰ προμηθευθῇ εὐρίσκεται συχνάκις ἡ οὐσία καὶ ἐνίοτε ἡ γραμματικὴ ἔκφρασις τῶν ὑπὸ τοῦ Μακφερσῶνος μεταφρασθέντων ποιημάτων. Ἄλλ' ἢ ἐπιτροπὴ δὲν ἠδυνήθη νὰ εὔρῃ χειρόγραφον ποίημα, οὐτινος ὁ τίτλος καὶ ὁ εἰρμός τῶν ἰδεῶν νὰ ἀντιστοιχῶσι πρὸς τὰ τῆς μεταφράσεως. Ἄγεται ἐπομένως νὰ πιστεύσῃ ὅτι ὁ Μακφερσῶν συνειθίζε νὰ συμπληρῶν τὰ κενὰ, νὰ συνδέῃ τὰ κεχωρισμένα μέρη, παρεμβάλλων νέα χωρία, διορθῶν, καὶ βελτιῶν ὅ,τι εὔρισκεν ἀκατάλληλον ἢ ἐλαττωματικόν, μεταβάλλων πᾶν ὅ,τι τῷ ἐφαινετο ἀπλοῦν ἢ τραχὺ εἰς τὰ ὠτα τῶν νεωτέρων, καὶ ἀνυψῶν ὅπερ ἐνόμιζε κατώτερον τοῦ χαρακτῆρος καλῆς ποιήσεως. Ἡ ἐπιτροπὴ δὲν δύναται νὰ προσδιορίσῃ μέχρι τίνος ὁ Μακφερσῶν ἐχρήσατο τῇ ἐλευθερίᾳ ταύτῃ.

« Καθ' ὃν χρόνον συνέταξε τὴν συλλογὴν του, εἶχε πρὸς βοήθειαν, εἴτε προφορικῶς εἴτε ἐγγράφως τὰ πρωτότυπα κείμενα, εὐκολίας ἅς δὲν δύναται νὰ ἔχῃ τις πλέον. Ἡ ἐπιτροπὴ πιστεύει ὅτι διακρίνει, εἰς τινὰ μέρη τῆς μεταφράσεως περισσοτέραν πίστιν ἢ εἰς ἄλλα, ὅπως εἰς αὐτὰ ἀποδώσῃ τὰ πρωτότυπα ἀποσπάσματα ἅπερ ἐπρομηθεύθη. Ἡ τοῦ Φιγγάλου μετάφρασις π. χ. φαίνεται εἰς τὴν ἐπιτροπὴν πολὺ πιστοτέρα ἢ ἡ τῆς Τεμόρας ὅπερ ἀποδίδει αὐτὴ εἰς τὸ ὅτι ὁ Μακφερσῶν, ὅστις ἦτο ἐντελῶς ἀγνώστος, ὅτε ἐδημοσίευσεν τὸ πρῶτον τῶν δύο ποιημάτων, ἦτο πιστότερος καὶ προσεκτικώτερος, καὶ ὅτι ὅτε ἐδημοσίευσεν τὸ δεύτερον, ἐνόμισεν ὅτι ἠδύνατο νὰ λάβῃ τὴν ἐλευθερίαν ἐκείνην, ἣν ἀρύεται τις ἀπὸ τῆς ἐπιτυχίας καὶ τῆς φήμης, καὶ ὅτι ἐκτοτε ἔσπευδε περισσώτερον, προτιμῶν μᾶλλον νὰ ἐπαινεθῇ ἀπὸ τῆς ταχείας δημοσιεύσεως, ἢ νὰ καταστῇ ἄξιος μεγαλη-

τέρων ἐπαίνων συντάσων συλλογὴν μᾶλλον πεπονημένην ἐκ τῶν πρωτοτύπων ἅπερ κατεῖχε, καὶ ἐξ ἐκείνων ἄτινα διὰ νέων ἐρευνῶν ἠδύνατο νὰ ἀνεύρῃ.»

Ἦτο βεβαίως πολὺ δυσχερὲς, λέγει ὁ Ginguené, εἰς ὁμοίαν ὑπόθεσιν νὰ εὔρῃ τις περισσοτέραν δικαιοσύνην, μετριοπάθειαν καὶ ἀμεροληψίαν. Προκύπτει δὲ, ἐκ τῆς ἐκθέσεως τοῦ Κυρίου Μακενσία καὶ ἐκ τῶν ὑπὸ τῆς τῶν ὀρεινῶν ἐταιρίας κυρουμένων συμπερασμάτων, ὅτι ὁ Μακφερσῶν ἀντὶ νὰ προσενέγκῃ δόξαν εἰς τὸν Ὀσσιανόν, ἧς δὲν ἦτο ἄξιος, ἠλάττωσεν ἀπεναντίας, διὰ τῆς σπουδῆς, ἀλαζονείας καὶ ἀμελείας του, ἐκείνην ἣτις ὤφειλε νὰ τῷ ἀποδοθῇ καὶ ἧς ἦτο ὁ Ὀσσιανὸς ἄξιος. Τοῦτο ἢ ἐν Λονδίῳ Σκωτικὴ ἐταιρία ἐδειξε κάλλιον, τυπώσασα τὰς ἐκθέσεις τῶν ἀπεσταλμένων της. Ἐν ἔτει 1807 ἤγειραν εἰς τιμὴν τοῦ Ὀσσιανοῦ τὸ λαμπρότερον μνημεῖον, ὅπερ ἢ δόξα δύναται νὰ ἀνιδρύσῃ εἰς τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα. Ἀφοῦ ἀπέκτησε πάντα τὰ πρωτότυπα ποιήματα τὰ μεταφρασθέντα ὑπὸ τοῦ Μακφερσῶνος, ἔνεκα δὲ διαφόρων αἰτιῶν κωλυθεῖσα νὰ τὰ ἐκδώσῃ ἢ ἰδίᾳ, ἐνήργησεν ὅπως γείνη μεγαλοπρεπῆς ἔκδοσις τοῦ Κελτικοῦ κειμένου μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως. Ταύτης προηγεῖται νέα διατριβὴ περὶ τοῦ κύρους τῶν Ὀσσιανικῶν ποιήσεων παρὰ τοῦ διακεκριμένου συγγραφέως Ἰωάννου Σίγκλαιρ. Ὁ τρίτος καὶ τελευταῖος τόμος τοῦ ἔργου τούτου, ἐπιγράφεται Παρατηρήσεις συμπληρωματικαὶ περὶ τοῦ κύρους, ὑπὸ τοῦ Μακ-Ἀρθούρου, τοῦ μεταφράσαντος καὶ σχολιάσαντος τὴν διατριβὴν τοῦ σοφοῦ Κεσσαρότη.

Ἡ τοῦ Ἰωάννου Σίγκλαιρ διατριβὴ ἔφερεν εἰς φῶς συμπεράσματα δογματικά. Ἡμεῖς δὲν ἀναφέρομεν εἰμὴ μικρὸν τινὰ ἀριθμὸν γεγονότων ἄτινα φαίνονται ἔχοντα βαθμὸν τινὰ βεβαιότητος. Ἡ πόλις Δουαί ἐν Φλανδρίᾳ εἶχε πρὸ τοῦ ἔτους 1789 Σκωτικὸν γυμνάσιον, ἐν τῷ γυμνασίῳ δὲ τούτῳ ὑπῆρχε χειρόγραφος συλλογὴ κελτικῶν ποιήσεων, ἐν ἣ εὔρισκοντο σχεδὸν πάνθ' ὅσα μετεφράσθησαν ὑπὸ τοῦ Μακφερσῶνος. Ὁ Κύριος Ἰω-

ΙΑΚΩΒΟΣ ΣΙΓΚΛΑΙΡ

ΔΗΜΟΣΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΕΔΡΕΩΝ ΕΝ ΕΔΜΒΟΥΡΓῳ, Εἶχε γνῶσιν τοῦ περιεργου ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

τούτου χειρογράφου, ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ πληροφορίας. Ὁ Κ. Καμερών, οὕτινος δημοσιεύει τὰς ἐπιστολάς, τῷ ἀποκρίνεται ὅτι πράγματι εἶχεν ἀναδιφῆσαι τὴν συλλογὴν ἐκείνην, ἣν ὁ Κ. Φαρκαρσῶν, ἱεσοῦίτης, ἀρχαῖος διευθυντὴς τοῦ γυμνασίου, εἶχε γράψει ἰδίᾳ χειρὶ ὅτι οὗτος εἶχε τελευτήσῃ ἐν Σκωτία πρὸ τινων ἐτῶν, ἀλλ' ὅτι ὁ Κ. Μακ-Γιλιβρέης, τότε καθηγητὴς τῆς αὐτῆς σχολῆς εἶχεν ἴδει πολλάκις ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ Κυρ. Φαρκαρσῶνος τὸ χειρόγραφον τοῦτο, ὅπερ πολλάκις παρέβαλλε πρὸς τὴν μετάφρασιν τοῦ Μακφερσῶνος, παραπονούμενος πάντοτε ὅτι ἡ μετάφρασις οὐκ ὀλίγον ὑπελείπετο τοῦ πρωτοτύπου κατὰ τε τὴν δυνάμιν καὶ τὸ κάλλος. Ὁ Κ. Φαρκαρσῶν ἐπανῆκεν εἰς Σκωτίαν ἐν ἔτει 1793 ἀφήσας εἰς τὸ γυμνάσιον τῆς Δουαί τὸ χειρόγραφόν του. Ὁ Κύριος Μακ-Γιλιβρέης τὸ ἔβλεπε μέχρι τοῦ ἔτους 1795, ἀλλ' ἔκτοτε, διελθὼν διὰ τῶν χειρῶν τῶν μαθητῶν, περιήλθεν εἰς ἀθλίαν κατάστασιν, πλεῖστα δὲ τῶν φύλλων του ἀποσπασθέντα ἀπωλέσθησαν· ὁ τελευταῖος δὲ τῆς σχολῆς διευθυντὴς ἐμέμνητο ὅτι πολλάκις εἶδεν ἀποσπώμενα φύλλα ὅπως χρησιμεύσωσιν ὡς ἔναυμα. Τὸ χειρόγραφον τοῦτο ἐντελῶς ἐφθάρη.

Ὁ Κ. Γιλιβρέης διαμένων ἐν Ἐδιμβούργῳ ἔλαθε σειρὰν ζητημάτων παρὰ τοῦ Ἰωάννου Σίγκλαιρ τὸ σπουδαῖον τοῦτο ζήτημα ἀφορώντων. Προσέτι οὗτος ἀπετάθη πρὸς ἕτερόν τινα ἐπίσκοπον, τὸν Κ. Ἰωάννην Χίσομ, ὃν ὁ Κ. Καμερών τῷ εἶχεν ὑποδειξίει ὡς ἐπίσης εἰδὸτα τὰ ἀφορῶντα τὸ χειρόγραφον τῆς Δουαί. Ἀμφότεροι ἔγραψαν ἀπαντήσεις καταφατικάς, ὃν τὸ συμπέρασμα εἶναι σχεδὸν τὸ αὐτό. Ὁ πρῶτος μάλιστα εἰσηλθεν εἰς λεπτομερείας περὶ τοῦ χρόνου καθ' ὃν τὸ χειρόγραφον τοῦτο ἐγράφη ἐν Σκωτία· περὶ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν τὸ πρῶτον εἶδεν αὐτὸ ἐν Δουαί· περὶ τῆς παραβολῆς ἣν ἔκαμνε πολλάκις ὁ Κύριος Φαρκαρσῶν τῶν ποιημάτων τῶν ἐν αὐτῷ περιεχομένων πρὸς τὴν μετάφρασιν τοῦ Μακφερσῶνος· ὅτι ἐκ τῆς παραβολῆς ταύτης τῆς κατὰ διαφόρους καιροὺς γινομένης ἐγένετο δῆλον ὅτι ἐν τῇ συλλογῇ ἐκείνῃ ὑπῆρχον καὶ ἄλλα ποιήματα, ἅπερ ὁ Μακφερσῶν παρημέλησε· καὶ τέλος περὶ τῶν συνεχῶν ἀφορῶν, ἃς ὁ

πέστη ἡ συλλογὴ αὕτη καὶ τῆς τελικῆς τῆς καταστροφῆς. « Οὐδὲν γεγονός· ὑπάρχει ἐν τῇ ἱστορίᾳ, κατὰ τὸ λέγειν τοῦ Ἰωάννου Σίγκλαιρ, μᾶλλον ἀποδεδειγμένον τῆς ὑπέρβους τοῦ Σκωτικοῦ τούτου χειρογράφου τῆς Δουαί, τοῦ προὔπαρχοντος τῆς τοῦ Μακφερσῶνος μεταφράσεως· οὐδὲν ἕτερον δύναται κάλλιον νὰ ἀποδείξῃ τὸ κύρος τῶν Ὀσσιανικῶν ποιήσεων. »

Ὀλίγον μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τῆς μεταφράσεως, ὁ Μακφερσῶν ὑπεχρεώθη νὰ καταλίπη τὰ ποιητικὰ ἔργα, ὅπως ἀκολουθήσῃ τὸν διοικητὴν Γεώργιον Ἴονστονα εἰς τὰς Φλωρίδας. Φαίνεται εἰς τι σωζόμενον ἡμερολόγιον τοῦ Ἰωάννου Μακενσίου, τοῦ ἐκτελεστοῦ τῆς διαθήκης του, ὅτι ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ τὰ πρωτότυπα χειρόγραφα τῶν κελτικῶν ποιήσεων, ἅπερ εἶχε συλλέξει, καὶ εἰς τοῦτο πρέπει νὰ ἀποδοθῇ ἡ ὀλικὴ ἢ ἡ μερικὴ ἀπώλεια μικροτέρων τινῶν ποιημάτων τοῦ Ὀσσιανοῦ.

Ἐπανῆκεν εἰς Ἀγγλίαν ἐν ἔτει 1766· οἱ πολιτικοὶ δεσμοὶ οὓς συνέδεσε τὸν ἐκράτουν μεμακρυσμένον παντὸς σπουδαίου φιλολογικῆς ἔργου, μέχρι τοῦ ἔτους 1771, ὅτε ἐδημοσίευσεν τὴν *Εἰσαγωγὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Μ. Βρετανίας καὶ Ἰρλανδίας*. Ἐν τούτοις ἡ τοῦ Ὀσσιανοῦ μετάφρασις τῶ ἀπέδωκε φήμην, ἣν ἐνόμισεν ὅτι ἤθελεν αὐξήσαι, μεταφράζων εἰς τὸ αὐτὸ ὕφος καὶ εἰς πεζὴν ποίησιν τὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὀμήρου.

Ἡ μεγίστη ἀποτυχία τῆς ἀτυχῆς ἐκείνης ἀποπειρας, γενομένης κατὰ τὸ ἔτος 1770, τὸν ἔκαμε νὰ ἀηδιάσῃ ἐπὶ πολλὸν χρόνον τὴν ποίησιν. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μέχρι τοῦ θανάτου του, συμβάντος ἐν Φεβρουαρίῳ τοῦ 1796, ἡσχολεῖτο ἐντελῶς εἴτε εἰς τὰς ὑποθέσεις τοῦ ἡγεμόνος Ἀρκῆτ, ὃν ἀντεπροσώπευε κατὰ τὰς ἐν Ἀγγλίᾳ ὑποθέσεις του, ἀπὸ τῆς ὑπηρεσίας δὲ ταύτης ἐκτίησατο πολλὰ πλοῦτη. Οἱ δηκτικοὶ σαρκασμοὶ τοῦ δόκτορος Ἰόνσωνος τὸν ἠρέθισαν οὐκ ὀλίγον, οἱ δὲ φόβοι, οὓς ἠδύνατο νὰ ἔχη καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἔξοδα, ἅπερ ἀπῆτει ἢ ἐκτύπησις τῶν κελτικῶν πρωτοτύπων, διελύθησαν διὰ συνεισφορὰς γινομένης ἐν Ἰνδίας, παρὰ Σκωτικῆς τινος ἐταιρίας περιέργου νὰ

ἴδῃ τὰ πρωτότυπα εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν προγόνων τῆς τῆς ποιήμα-
 τῆς ἐκείνης· ἅπερ ἔλαβε ἀποδοθῆναι ἐν ὧρα ἀναπαύσεως. Ποσὸν
 ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΘΟΥΡΙΟΥ

χιλίων λιρών στεργλινῶν ἀπεστάλη ἐν ἔτει 1784 πρὸς τὸν Μακφερσῶνα, ὅπως κάμη ἔναρξιν τῆς τυπώσεως. Ὁ Ἰωάννης Σίγκλαιρ βεβαιοῖ ἐν τῇ διατριβῇ του ὅτι εἶδε τὸν Μακφερσῶνα ἐνασχολούμενον σπουδαίως ἐπὶ τῆς τόσον ἐπιθυμητῆς ἐκείνης ἐκδόσεως τῶν πρωτοτύπων. Ὁ Κ. Μορισὼν λίαν ἐξησκημένος εἰς τὴν ἀρχαίαν Κελτικὴν γλῶσσαν συνέδραμεν αὐτὸν εἰς τὴν ἀντιγραφὴν καὶ τὴν τύπωσιν· τότε καὶ ὁ Μακ-Φαρλὰν μετέφρασε λατινιστὶ μέρος ἢ μεταφράσεις δ' αὐτῆ περατωθεῖσα, ἐτυπώθη κατὰ παράθεσιν πρὸς τὸ κελτικὸν κείμενον, εἰς τὴν ὑπὸ τῆς Σκωτικῆς ἑταιρίας τοῦ Λονδίνου γενομένην ἐκδοσιν. Ἄλλ' ὁ Μακφερσῶν ὅστις γρασκῶν ἐγένετο ὀλιγώτερον ἐνεργητικὸς, καὶ ὅστις ἤδη ἀπῆλαυε τῶν ἀγαθῶν τοῦ πλούτου του προέβαινε πολὺ βραδέως. Ἀποθανὼν ἐν ἔτει 1796 ἀφῆκε τῷ Κ. Μακενσία τὸ ἀναγκαῖον πρὸς διεξαγωγὴν τῆς ἐπιχειρήσεως χρηματικὸν ποσόν. Οὗτος δὲ πολὺν ἑδαπάνησε χρόνον συζητῶν μετὰ τῶν πεπαιδευμένων Σκώτων τὸ σχῆμα ὅπερ ἄφειλε νὰ δώσῃ, εἰς τὴν ἐκδοσιν, τὸν χαρακτῆρα καὶ ἄλλας λεπτομερείας. Ἀντέγραψεν εὐδιακρίτως πάντα τὰ ποιήματα κελτιστῶν, κατεσκεύασεν τὸν διὰ τὸ εἶδος τοῦτο τῆς τυπώσεως ἀπαιτούμενον χαρτὴν, ἐγένετο τὸ συμβόλαιον μετὰ τινος ἑταιρίας βιβλιωπωλῶν ἐν Λονδίῳ καὶ ἡ τύπῳς ἤρξατο, ὅτε ὁ Μακενσίας ἀπέθανε. Εἰς τῶν συγγενῶν του, τὸ αὐτὸ ἔχων ὄνομα, ὁ ἐκτελεστὴς τῆς διαθήκης του, χειροῦργος εἰς τὸ 42 τάγμα τοῦ πεζικοῦ, ὢν πολὺ ἀνίκανος νὰ ἀκολουθήσῃ μίαν τοιαύτην ἐπιχείρησιν, ἀπεφάσισε νὰ ἐγχειρίσῃ πάντα ἐκεῖνα τὰ χειρόγραφα εἰς χεῖρας τοῦ γραμματέως τῆς ἐν Λονδίῳ Σκωτικῆς ἑταιρίας.

Ἐπομένως ἡ ἑταιρία ἐκείνη συνελθοῦσα εἰς γενικὴν συνέλευσιν τῇ 17 Μαΐου 1804 ἐξελέξατο ἑξαμελῆ ἐπιτροπὴν ἵνα προετοιμάσῃ, διευθύνῃ, καὶ ἐπιστατῇ εἰς τὴν τύπωσιν, μετὰ παρέλευσιν δὲ δύο ἐτῶν ἐπερατώθῃ ἡ μεγαλοπρεπὴς ἐκείνη ἐκδοσις, ἣν ὁ Ἰωάννης Σίγκλαιρ διεύθυνεν.

« Ἢ δύνατό τις νὰ πεισθῇ, ὅτι εὐρέθησαν δύο ἄνθρωποι ἐπὶ τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ἐντελῶς ὁμοιάζοντες ἀλλήλοις κατὰ τὸ

ποιητικὸν πνεῦμα, κατὰ τὴν ἐπιτηδειότητα τοῦ νὰ μιμηθῶσιν ἄλλον κατ' ἄλλον αἰῶνα ἀκμάσαντα, κατὰ τὴν ἑκτακτον μετριότητα, καὶ τέλος κατὰ τὴν ἐπιμονὴν ὅπως μέχρι θανάτου ὑποστηρίξωσι τὴν φιλολογικὴν ἀπάτην των ; »

Πρὶν ἢ ὁ Σμίθιος ἐκδώσῃ τὰ κελτικὰ πρωτότυπα, ὁ σοφὸς Θωμᾶς Χιλ ἐξέδωκεν ἐν ἔτει 1783 συλλογὴν τινὰ ἁσμάτων καὶ ἄλλων κελτικῶν ποιήσεων, ἣν συνέταξε, περιελθὼν ἐν ἔτει 1780 τὰ ὄρη τῆς Ἰψηλῆς Σκωτίας. Οὗτος ἐξετάζει καὶ ἀναλύει τὸ ζήτημα τῆς ὑπάρξεως τοῦ Φιγγάλου καὶ τῶν ἠρώων του κατὰ τὰς ἀρχαίας παραδόσεις· μεταβαίνων δὲ εἰς τὴν παραβολὴν τῶν πρωτοτύπων ποιήσεων μετὰ τῆς ὑπὸ τοῦ Μακφερσῶνος γενομένης μεταφράσεως ἐξηγεῖ μετὰ λόγου τὰς παραλλαγὰς ὅσαι δύνανται νὰ ὑπάρξωσιν. Αἱ παραλλαγαι αὗται δὲν προέρχονται ἀπὸ μόνης τῆς διαφορᾶς τῶν διαλέκτων, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀνωμαλιῶν, τῶν ἀφαιρέσεων καὶ προσθηκῶν ἅς διάφοροι κατὰ διαφόρους χρόνους καὶ τόπους ἐπήνεγκον. Φαίνεται ὅτι ὁ λαὸς ἔψαλλε τὰς ποιήσεις ταύτας κατὰ τεμάχια, ἀναμιγνύων τοπικοὺς μύθους ἢ ἄσματα ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου, συντεταγμένα ὑπὸ ποιητῶν μεταγενεστέρων εἰς ὕφος διάφορον τοῦ Ὄσσιανου. Ἐντεῦθεν προέρχονται αἱ διάφοροι τὴν ἀξίαν συλλογαί. Τὸ ἔργον τοῦ Σμίθιου καὶ τοῦ Μακφερσῶνος ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς σπουδαῖον κριτικὸν ζήτημα.

« Ἢ μετ' ἐπιμελείας συλλεγείσα ὕλη, ἔπρεπε λέγει ὁ Σμίθιος, νὰ ἐξελέγξῃ τὰς διαφόρους χειρογράφους συλλογὰς, νὰ ἀποσπάσῃ τὰ ὑποβολιμαῖα μέρη, νὰ συνενώσῃ τὰ σχέσιν πρὸς ἄλληλα ἔχοντα καίτοι κεχωρισμένα, νὰ κατατάξῃ γεγονότα τινὰ μετατεθέντα ἀπὸ ἐνὸς εἰς ἕτερον ποίημα, ὅπερ ἔκαμε νὰ γείνη εἰς πολλὰ μέρη προσθήκη γραμμῶν τινων πρὸς τὸν δεσμὸν τῶν μερῶν. . . . Ἡμεῖς δὲν ἔχομεν, καὶ τὸ ὁμολογοῦμεν, λέγει, ὁμιλῶν περὶ τοῦ Μακφερσῶνος, ὀλόκληρα τοῦ Ὄσσιανου τὰ ποιήματα, ἔχομεν ὅμως πολλὰ καὶ τούλάχιστον μέρη αὐτῶν. Τὸ οἰκοδόμημα δὲν εἶναι ἀκέραιον, ἀλλ' ὑφίστανται μεγάλα ἐρεί-

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

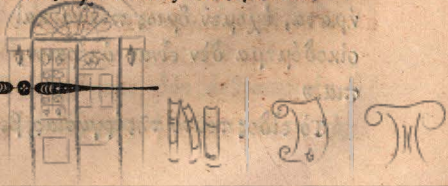
ΔΗΜΟΣ Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἐργασίας, βεβαιωθὲν παρ' αὐτοῦ τοῦ Μακ-
ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΔΗΕΟΥΡΙΟΥ

φερσῶνος, μᾶς ἐξηγεῖ ικανῶς, λέγει ὁ Κεσσαρότης, τὴν αἰτίαν δι' ἣν ἐδυσκολεύετο νὰ δείξῃ τὸ πρωτότυπον. Αὐτὸς κατεῖχε πολλὰ χειρόγραφα τοῦ Ὄσσιανου, ἀλλ' οὐδὲν ἦτο ὁ Ὄσσιανὸς ἐν πρῶ-
τοτύπῳ. Ὁ Ὄσσιανὸς δὲν ὑφίστατο ὀλοσχερῶς εἰς οὐδὲν χειρό-
γραφον, καίτοι ἦτο διεσπαρμένος εἰς πάντα.

Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰ λοιπὰ τοῦ ζητήματος τούτου, ἂν δηλ. ὁ Ὄσσιανὸς ἦν Ἴρλανδὸς ἢ Καληδόνιος καὶ ἀληθὴς υἱὸς τοῦ ἥρωος Φιγγάλου, νὰ ὀρίσωμεν τὸν χρόνον ὅτε ἔζη, νὰ διακρί-
νωμεν ἐν τοῖς γεγονόσι τῆς οἰκογενείας του τὸ μυθῶδες ἀπὸ
τοῦ πραγματικοῦ, εἰς πάντα ταῦτα ὁ Κεσσαρότης νομίζει φρόνι-
μον νὰ ἀρκεσθῶμεν εἰς ὅ,τι οἱ ἐγγύριοι συγγραφεῖς ἔγραψαν περὶ
τούτου.

Ἄ,τι θέλει τις νὰ εἴπῃ ἢ νὰ σκεθῇ, προστίθωσιν οὗτος, τὰ
ἔργα τοῦ Κελτοῦ Ὁμήρου ὑπάρχουσιν, εἰς πάντα τοῦ αὐτοῦ χρω-
ματισμοῦ, ἔχουσι συγγραφέα. Οὗτος δὲ ἔστω τῆς ἐποχῆς τοῦ
Καρακάλα ἢ τοῦ Ἁγίου Πατρικίου, ἔστω γόνος τῆς Μόρβεν ἢ
τῆς Οὐλλιν, ἃς ἀνῆκει εἰς τὴν οἰκογένειαν μικροῦ βασιλέως ἢ ὀρει-
νοῦ τινος, ταῦτα δὲν τῷ ἀφαιροῦσι τὸν τίτλον τοῦ ποιητοῦ. Οἱ
μὴ θέλοντες νὰ τὸν ἀποκαλῶσι Ὄσσιανὸν δύνανται νὰ τὸν ὀνο-
μάζωσιν Ὀρφέα, δύνανται τις νὰ διστάζῃ ἂν ἔσχε πατέρα
τὸν Φιγγάλον, οὐδεὶς ὅμως θέλει ἀμφισβᾶλλει ὅτι ἦν υἱὸς τοῦ
Ἀπόλλωνος».

Ἀπωθῶντες τὸν ἐνθουσιασμὸν, προτιμῶμεν νὰ δεχθῶμεν μετὰ
τοῦ Ἰωάννου Σμιθίου τὴν ὑπὸ Κ. Κ. Ὀρτενσίου, Διονυσίου καὶ
Ἀρόλδου κρίσιν, ὧν ὁ μὲν μετέφρασε τὸν Ὄσσιανὸν ἰσπανιστῶ, οἱ
δὲ γερμανιστῶ, ὅτι δηλ. τὰ ὄσματα τοῦ Κελτοῦ βόρδου ἐγεί-
ρουσι τὴν ψυχὴν, ὁμιλοῦσιν εἰς τὴν μᾶλλον ἔξοχον εὐαισθησίαν
ὡς εἰς τὴν φλογερωτέραν φαντασίαν, ὅτι συσχετίζονται μετὰ
τοῦ Ὁμήρου, καὶ ἀνάγουσι τὴν ψυχὴν εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν ποίησιν
τὴν τοσοῦτον ἐπαινεθεῖσαν καὶ ἴσως ὄχι καλῶς ἐννοηθεῖσαν.

ΦΙΓΓΑΛΟΣ

ΠΟΙΗΜΑ ΕΙΣ ΕΞ ΑΣΜΑΤΑ.

Ἐπιθέσεις τοῦ πρώτου ἄσματος.

Καθουλλίνος, ὁ κηδεμὼν τοῦ ἀνγλικοῦ Κόρμακ, βασιλέως τῆς
Ἴρλανδίας, καθήμενος μόνος ὑπὸ δένδρον παρὰ τὴν πύλην τῆς
Τούρας, φρουρίου τοῦ Οὐλστερ (ἐνῶ οἱ ἄλλοι ἀρχηγοὶ ἐπορεύθη-
σαν πρὸς θῆραν εἰς τὴν Κρόμλαν, παρακείμενον λόφον), πληρο-
φορεῖται περὶ τῆς ἀποβάσεως τοῦ Σουάραν, βασιλέως τῆς Λό-
κλιν (Σκανδιναυίας) παρὰ Μοράνου υἱοῦ τοῦ Φίθιλ. Συγκαλέσας δὲ
τοὺς ἀρχηγούς συγκροτεῖ συμβούλιον, ἐν ᾧ συζητεῖται ἂν πρέπη
νὰ δοθῇ μάχη. Κόνναλ ὁ βασιλεὺς τῆς Τογρόμας, καὶ πιστὸς φί-
λος τοῦ Καθουλλίνου, γνωματεύει νὰ ἀποσυρθῶσιν ἕως οὗ ὁ Φιγ-
γάλος, βασιλεὺς τῶν Καληδονίων, τῶν οἰκούντων τὸ Βορειο-δυ-
τικὸν τῆς Σκωτίας, οὗτινος τὴν συνδρομὴν εἶχον πρότερον ἐπι-
καλεσθῆ, ἔλθῃ εἰς Ἴρλανδίαν· ἀλλ' ὁ Κάλμαρ, ὁ υἱὸς τοῦ Μάθα
ἡγεμὼν τῆς Λάρας, χώρας τῆς Κονώφτης, ἐγνωμοδότει νὰ προσ-
βάλωσι πάραυτα τὸν ἐχθρόν. Ὁ Καθουλλίνος ἐπιθυμῶν νὰ πολε-
μήσῃ ἠσπάσθη τὴν γνώμην τοῦ Κάλμαρ. Πορευόμενος λοιπὸν
κατὰ τὸ ἐχθροῦ, παρατρεῖ τὴν ἀπουσίαν τῶν ἰσχυροτέρων
ἡρώων του, τοῦ Φέργου, τοῦ Δουκομάρ καὶ τοῦ Κάθθα. Ὁ Φέργος
ἐλθὼν ἀγγέλλει τῷ Καθουλλίνῳ τὸν θάνατον τῶν δύο ἄλλων ἀρ-
χηγῶν, παρεισάγων συνάμα τὸ περιπαθὲς ἐπεισόδιον τῆς Μόρ-
νας, θυγατρὸς τοῦ Κόρμακ. Ὁ Καθουλλίνος στρατοπεδεύει εἰς
ἀπόστασίν τινα ἀπὸ τοῦ Σουάραν, ὅστις πέμπει τὸν υἱὸν τοῦ
Ἄρονου νὰ κατοπτρεύσῃ τὰς κινήσεις τοῦ ἐχθροῦ, ἐνῶ αὐτὸς
ὁ Σουάραν, παρετάσσει τὰς δυνάμεις του εἰς μάχην. Ὁ υἱὸς τοῦ
Ἄρονου ἐπιστρέφας εἰς τὸν Σουάραν περιγράφει τὸ ἄρμα τοῦ Κα-

Κ. Κ. ΟΡΤΕΝΣΙΟΥ
ΕΠΙΣΤΡΑΤΗΓΗΣ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ
ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

θουλλίνου καὶ τὴν τρομερὰν τοῦ ἥρωος θῆαν. Τὰ στρατεύματα συνεπλάκησαν, ἀλλ' ἐπελθούσης τῆς νυκτὸς ἡ νίκη μένει ἀναποφάσιτος. Ὁ Καθουλλίνος κατὰ τὸ εἰθὸς τῶν χρόνων ἐκείνων πέμπει Κάρριλ, τὸν βάρδον του, πρὸς τὸν Σουάραν προσκαλῶν αὐτὸν εἰς συμπόσιον. Ὁ Σουάραν ἀποποιεῖται. Ὁ Κάρριλ διηγεῖται τῷ Καθουλλίνῳ τὴν ἱστορίαν τοῦ Γρουδάρ καὶ τῆς Βρασσόλης. Ἀπόσπασμα κατὰ συμβουλήν τοῦ Κόνναλ πέμπεται ἵνα παρατηρῇ τὸν ἐχθρὸν τοιουτοτρόπως δὲ λήγει ἡ πράξις τῆς πρώτης ἡμέρας.

Ὁ Καθουλλίνος ¹⁾ ἐκάθητο παρὰ τὸ τεῖχος τῆς Τούρας ὑπὸ ἡχοῦν δένδρον. Τὸ ἀκόντιον ἠρείδετο ἐπὶ τοῦ βράχου, ἡ δὲ ἀσπίς ἐπὶ τοῦ χόρτου. Ἐνῶ δὲ ἐσκέπτετο περὶ τοῦ ἰσχυροῦ Κάϊρ-βαρ ²⁾, ἥρωος φονευθέντος ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ μάχῃ, ἔρχεται πρὸς αὐτὸν Μοράνος, ὁ υἱὸς τοῦ Φίθιλ, ὁ τοῦ ὠκεανοῦ πρόσκοπος.

«Ἐγέρθητι,» κράζει ὁ νεανίας, «ἐγέρθητι, Καθουλλίνε. Βλέπω τὰ πλοῖα τοῦ Βορρά! Πολυάριθμοι, βασιλεῦ, εἶναι οἱ ἐχθροί. Πολλοὶ εἰσὶν οἱ ἥρωες τοῦ κρατεροῦ Σουάραν.»

«Μοράνε» ἀπεκρίνετο ὁ γλαυκοὺς ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀρχηγὸς «σὺ πάντοτε τρέμεις, υἱὲ τοῦ Φίθιλ! Οἱ φόβοί σου ἐπολυπλασίασαν τοὺς ἐχθρούς. Τίς οἶδε μήπως εἶναι ὁ Φιγγάλος, ὁ βασιλεὺς τῶν ἐρήμων, ἐρχόμενος πρὸς βοήθειαν τῆς εὐθαλοῦς καὶ πολυρρύακος Ἰέρνης ³⁾.

1) Καθουλλίνος, δηλοῖ κελτιστὶ «φωνὴν τῆς Οὐλλιν.» Οὕτως ἐκάλουν οἱ βάρδοι τὸν υἱὸν τοῦ Σέμου, διότι ἠγεῖτο τῶν στρατευμάτων τοῦ Οὐλστερ (ὅπερ ἐκαλεῖτο πρότερον Οὐλλιν) κατὰ τῶν Φιρβόλων ἢ Βελγῶν. τῶν οἰκούντων τὴν Κονώφτην. Νέος ἔτι ὢν ὁ Καθουλλίνος ἐνουμφεῦθη Βραγέλαν θυγατέρα τοῦ Σόργλαν· εἶτα ἐλθὼν εἰς Ἱρλανδίαν συνέζησε χρόνον τινὰ μετὰ τοῦ Κόνναλ, βασιλέως τοῦ Οὐλστερ. Ἐν βραχεῖ χρόνῳ διαστήματι ἀπέκτησε τοιαύτην φήμην φρονήσεως καὶ ἀνδρείας, ὥστε ἀνέθηκαν αὐτῷ τὴν κυβέρνησιν τῆς Ἱρλανδίας, ἀνηλίκου ὄντος τοῦ Κόρμακ· εἰς αὐτὸν προσέτι ἀνέθηκαν τὴν διεξαγωγὴν τοῦ κατὰ Σουάραν πολέμου. Ἀποῦ διὰ πολλῶν λαμπρῶν ἔργων διεκρίθη, ἐφονεύθη ἐν μάχῃ τινι, ἄγων τὸ 27ον ἔτος. Ἡ ἐξαιρετικὴ ἰσχύς του, ἀπέβη παροιμιώδης Α.

2) Δὲν εἶναι ὁ σκληρὸς ἐκεῖνος ἀδελφὸς τοῦ Κάθμορ, περὶ οὗ γίνεται λόγος ἐν τῇ Τεμάρᾳ Α.

3) Ἡ ἄλλως λεγομένη Ἱρλανδία.

«Εἶδον τὸν ἀρχηγόν των,» εἶπεν ὁ Μοράνος, «εἶναι ὑψηλὸς ὡς ἀπαστράπτων βράχος. Τὸ δόρυ του ὁμοιάζει πρὸς κλαδευθεῖσαν πίτυν, ἡ δὲ ἀσπίς πρὸς τὴν ἐν αἰθρίᾳ νυκτὶ ἀνατέλλουσαν Σελήνην! Ἐκάθισεν ἐπὶ τῆς παραλίας, ὡς ἐπικάθηται πυκνὸν νέφος ἐπὶ σιγηλοῦ λόφου! Πολυάριθμοι, εἶπον αὐτῷ, πολυάριθμοι εἰσὶν οἱ πολεμικοὶ ἡμῶν βραχίονες. Σὺ φέρεις ἐνδόξως τὸ ὄνομα ἀνδρείος, ἀλλ' ὅμως πολλοὶ ἀνδρεῖοι μαχῆται ὄρωμαι ὑπὸ τὰ τεῖχη τῆς Τούρας.»

«Αὐτὸς ὡς κύμα ἐπὶ τῶν βράχων θλώμενον, μοὶ ἀπεκρίνατο, τίς ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης εἶναι ἀνδρείος ὡς ἐγώ; Οἱ ἥρωες δὲν δύνανται νὰ σταθῶσιν εἰς τὴν παρουσίαν μου, κυλίνονται χαμαὶ ὑπὸ τῆς χειρὸς μου πεσόντες. Τίς δύναται νὰ ἐξέλθῃ εἰς μάχην κατὰ τοῦ Σουάραν; Τίς ἄλλος πλὴν τοῦ Φιγγάλου, βασιλέως τῆς τρικυμιώδους Σέλιας; Εἰς δεινὴν ἡλθὸν ποτε πάλιν μετ' αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ λόφου Μάλμορ· τὰ σφυρὰ ἡμῶν ἀγωνιζομένων ἀνέτρεπον τὰ δένδρα. Οἱ βράχοι κατέπιπτον τῆς θέσεώς των, οἱ ρύακες μεταβαλόντες διεύθυνσιν ἔρρεον ψυθιρίζοντες πλησίον ἡμῶν. Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἠγωνιζόμεθα· οἱ δὲ ἥρωες ἰστάμενοι μακρὰν ἡμῶν ἔτρεμον. Τὴν τετάρτην ἡμέραν, ὁ Φιγγάλος κράζει, ὁ βασιλεὺς τοῦ ὠκεανοῦ ἔπεσε! ἀλλ' ὁ Σουάραν ἀποκρίνεται, ὄχι ἴσταται ὄρθιος! Ἰπαγε λοιπὸν Μοράνε, υἱὲ τοῦ Φίθιλ, καὶ εἰπέ τῷ Καθουλλίνῳ νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὸν ἥρωα, ὅστις εἶναι ἰσχυρὸς ὡς αἱ θύελλαι τῆς πατρίδος του!»

«Ὅχι» ἀπεκρίνατο ὁ γλαυκοὺς ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀρχηγὸς, «Ἐγὼ οὐδέποτε ὑποχωρῶ εἰς θνητόν! Ὁ Καθουλλίνος ἔσται μέγας, ἄλλως ἢ ἀποθάνῃ. Ἰπαγε, υἱὲ τοῦ Φίθιλ, καὶ λαβὼν τὸ δόρυ μου πληῆξον τὸν ἡχοῦντα θυρεὸν τοῦ Σέμου, κρεμάμενον εἰς τὴν τρύζουσαν πύλην τῆς Τούρας. Ὁ ἥχος τὸν ὅποιον ἐκπέμπει εἶναι πολεμικὸς, ἅμα τὸν ἀκούσῃσιν οἱ ἥρωες θέλουσι συνέλθει.»

Ὁ Μοράνος πορευθεὶς ἐπληξε τὴν παμμεγέθη ἀσπίδα. Τὰ ὄρη καὶ οἱ βουνοὶ ἀντηχοῦσι. Ὁ ἥχος διήκει κατὰ τὸ δάσος, αἱ δὲ ἔλαφοι ἀναπηδῶσι παρὰ τὰς ὄχθας τῶν λιμνῶν. Ὁ Κουράκ ἀναπνέει ἐπὶ τοῦ ἡχοῦντος λόφου, καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Κόνναλ κράζει τὸ αἰμασταγὸς δόρυ του! Τοῦ Κρουγάλου τὸ ἐκλευκὸν

στέρνον πάλλει. Ὁ δὲ υἱὸς τοῦ Φάβη παραιτεῖ τὴν φαιὰν ἔλαφον.

« Ἦχει ὁ πολεμικὸς θυρεὸς, εἶπεν ὁ Ῥονάρος.

— Εἶναι τὸ δόρυ τοῦ Καθουλλίνου, εἶπεν ὁ Λούγαρ. Γίε τῆς θαλάσσης Κάλμαρ, λάβε τὰ ὄπλα σου, ὕψωσον τὸν ἠγῶντα σίδηρόν σου. Ποῦνε, φοβερὲ μαχητὰ, ἐγέρθητι. Ἐγέρθητι καὶ σὺ Κάϊρβαρ, ἐξελεθε τοῦ δάσουσ τῆς Κρόμας! Κάμψον τὸ γόνυ σου ὦ Ἔθε, κατάρθῃ διὰ τῶν ὀχθῶν τῶν βρυμάτων τῆς Λένας¹⁾. Καὶ λτ, ἐκτεινον τοὺς κραταιοὺς βραχίονάς σου διερχόμενος διὰ τῆς ἠχούσης ἐρείκης τῆς Μόρας, σὺ οὔτινος οἱ λαγόνες εἰσὶ λευκοὶ ὡς ὁ ἀφρὸς τῆς ὑπὸ σφοδρῶν ἀνέμων συνταρασσομένης θαλάσσης.

Ἦδη βλέπω τοὺς ἀρχηγούς, ὑπερηφανευομένους ἐπὶ τοῖς προτέροις κατορθώμασί των! Αἱ ψυχαὶ των ἐκκαίονται ἀναπολοῦσαι τὰς προγενεστέρας μάχας καὶ τὰς ἐνδόξους πράξεις. Οἱ ὀφθαλμοὶ των εἰσὶ φλόγες πυρός, στρεφόμενοι πανταχοῦ πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ ἐχθροῦ. Ἐχουσι διὰ χειρὸς τὰ ξίφη, τὰ δὲ ὄπλα των ἀποπέμπουσι μαρμαρυγὴν. Ἴδου κατέρχονται ὡς χεῖμαρροι ἐκ τῶν ὀρέων ἕκαστος ἐφορᾷ μωκόμενος ἀπὸ τοῦ λόφου. Ἐξαστράπτουσι οἱ ἀρχηγοὶ τῆς μάχης, περιβεβλημένοι τὴν παγοπλίαν τῶν πατέρων των. Σκοτεινοὶ καὶ ζοφεροὶ ἀκολουθοῦσιν οἱ ἥρωες, ὡς τὰ ὄμβροφώρα νέφη ὀπισθεν τῶν πυρίνων οὐρανίων μετεώρων. Ὁ κρότος τῶν συγκρουομένων ὄπλων ἐπαυξάνει, οἱ δὲ ἀργοὶ κύνες ὀρύνονται. Πάντες ἄδουσι τὸ πολεμικὸν ἄσμα, ἢ δὲ βραχῶδες Κρόμα ἀντηγεῖ. Ἴστανται πάντες ἐπὶ τῆς ζοφερᾶς ἐρείκης τῆς Λένας, ὡς ὀμίχλη σκιάζουσα τοὺς λόφους ἐν καιρῷ φθινοπώρου, ὅταν σκοτεινὴ καὶ ἀμαυρὰ ἐπικάθηται ποὺ ἀνωψῶσα τὴν κρυφὴν τῆς πρὸς τὸν οὐρανόν.

« Χαίρετε » εἶπεν ὁ Καθουλλίνος « υἱοὶ τῶν στενῶν κοιλάδων! χαίρετε, ἔλαφοθῆραι! Ἐτέρα θῆρα πλησιάζει, ὀμιάζουσα πρὸς τὸ εἰς τὴν ἀκτὴν κυλιόμενον ζοφῶδες κύμα! Θέλτε νὰ πολεμήσωμεν, υἱοὶ τοῦ πολέμου, ἢ νὰ παραδώσωμεν τὴν εὐθαλῆ Ἱέρνην εἰς τὴν Λόκλιν; Σὺ, Κόνναλ, πρῶτιστε ἀνδρῶν, ἀσπίδο-

1) Ποταμὸς διαρρέων τὴν ὀμίχλην ἐν τῇ ὑποτιθεσὶ ἡ σκῆ ἢ Ἀ.

θραῦστα ὀμίχλησιν, σὺ, ὅστις πολλάκις ἐπολέμησας κατὰ τῆς Λόκλιν, θὰ ὕψωσῃς τὸ πατρικόν σου δόρυ; »

« Καθουλλίνε » ἀπεκρίνατο πρῶτος ὁ ἠγεμὼν « τὸ δόρυ τοῦ Κόνναλ εἶναι ὀξὺ, ἠδύνεται δὲ εἰς τὴν κλαγγὴν τῶν ὄπλων καὶ εἰς τὴν ῥοτὴν τοῦ αἵματος πολλῶν. Ἀλλὰ καίτοι ἡ χεὶρ κλίνει πρὸς τὴν μάχην, ἢ καρδία ἐπιθυμεῖ τὴν εἰρήνην τῆς Ἱέρνης. Θεώρησον, σὺ ὅστις διευθύνεις τὸν πόλεμον τοῦ Κόρμακ, τὸν πολυἀριθμον στόλον τοῦ Σουάραν. Οἱ ἱστοὶ του εἰσὶν εἰς τὰ παράλια μας, ὡς οἱ κάλαμοι εἰς τὴν λίμνην Λέγον. Τὰ πλοῖά του ὀμοιάζουσι πρὸς δάσση κεκαλυμμένα ὑπὸ ὀμίχλης, ὅταν τὰ δένδρα κάμπτωνται ἀλληλοδιαδόχως ὑπὸ τοῦ θελλώδους ἀνέμου. Πολλοὺς ἔχει ἠγεμόνας πρὸς πόλεμον. Ὁ Κόνναλ λοιπὸν κηρύττεται ὑπὲρ τῆς εἰρήνης. Καὶ αὐτὸς ὁ Φιγγάλος ἤθελεν ἀποφύγει τὸν βραχίονα τοιοῦτου ἥρωος· ὁ Φιγγάλος, ὅστις εἶναι ὁ πρῶτος ἐν θνητοῖς, ὅστις διασκορπίζει τοὺς ἰσχυροὺς, ὡς οἱ θελλώδεις ἀνεμοὶ ἀνασπῶντες παραφέρουσι τὴν ἐρείκην τῆς Κόνας· καὶ ὡς ἡ νύξ ἦτις ἐπικάθηται μεθ' ὅλων τῶν νεφῶν ἐπὶ τοῦ λόφου! »

« Φύγε, σὺ εἰρηνόφιλε » εἶπεν ὁ Κάλμαρ· « φύγε » εἶπεν ὁ υἱὸς τοῦ Μάθα· « ὑπάγε εἰς τοὺς σιωπηλοὺς λόφους σου, ἔνθα τὸ δόρυ οὐδέποτε διαλάμπει ἐν πολέμῳ! Θῆρευε τὴν φαιὰν ἔλαφον τῆς Κρόμας· τόξευε μὲ τὰ βέλη σου τὰς πηδάσας δορκάδας τῆς Λένας. Ἀλλὰ σὺ, γλαυκόμματα τοῦ Σέμου υἱᾶ, Καθουλλίνε, ἀρχηγὲ τῆς μάχης, διασκορπίσον τοὺς υἱούς τῆς Λόκλιν, διάσπασον τὰς ὑπερηφάνους τάξεις των. Οὐδὲν πλοῖον τῆς χιονώδους ἐπικρατείας ἄς πλεύσῃ τὰς κυμαινόμενας θαλάσσας τῆς Ἰνιστόαρ¹⁾. Ἐγέρθητε, σεῖς ζοφεροὶ ἀνεμοὶ τῆς Ἱέρνης, ἐγέρθητε μωκόμενοι σεῖς ἀνεμοστρόβιλοι τῆς Λάρας τῶν ἐλάφων. Ἄς ἀποθάνω ἐν τῇ τρικυμίᾳ, σχιζόμενος εἰς νέφος ὑπὸ τῶν παρωργισμένων σκιῶν τῶν ἀνθρώπων· ἐν τῇ τρικυμίᾳ ἄς ἀποθάνῃ ὁ Κάλμαρ, εἴαν ποτὲ ἡ θῆρα ἦτο διασκέδασις δι' αὐτὸν, ὅσον καὶ ἡ ἀσπίδομαχία! »

« Κάλμαρ » ὁ Κόνναλ χαμηλῆ τῆ φωνῆ ἀπεκρίνατο, « οὐδέ-

ποτε ἔφυγον, νέε υἱὲ τοῦ Μάθα! Ἐγὼ ἐπέτων εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης μετὰ τῶν φίλων μου, ἀλλ' ἡ φήμη μου εἶναι εἰσέτι μικρά. Ἡ μάχη ἐκερδίζετο ἐπὶ παρουσία μου, οἱ γενναῖοι ἐνίκων. Ἀλλὰ σὺ, υἱὲ τοῦ Σέμου, ἄκουσον τῆς φωνῆς μου, ἰδὲ τὸν ἀρχαῖον θρόνον τοῦ Κόρμακ. Δὸς ἐκ τῶν θησαυρῶν σου μετὰ τοῦ ἡμίσεως τῆς χώρας χάριν τῆς εἰρήνης, μέχρις οὗ ὁ Φιγγάλος ἔλθῃ εἰς τὰς ἀκτὰς μας. Ἀλλ' ἐὰν πάλιν προτιμᾷς τὸν πόλεμον, ἐγὼ τότε ὑφόνω τὸ ξίφος καὶ τὸ δόρυ. Ἡδύνομαι μαχόμενος κατὰ πολλῶν, ἡ ψυχὴ μου θέλει διαλάμπει εἰς τὸν ζόφον τῆς μάχης! »

Ἐγὼ, ἀποκρίνεται ὁ Καθουλλίνος, ἠδύνομαίς τὴν κλαγγὴν τῶν ὄπλων! Εἶναι ἀρεστὴ εἰς ἐμέ, ὡς ἡ βροντὴ τοῦ οὐρανοῦ πρὸ τοῦ ὄμβρου τῆς ἀνοιξέως. Συναθροίσατε λοιπὸν τὰς διαπρεπούσας φυλάς, ὅπως ἀπαριθμήσω τοὺς μαχητάς. Ἄς διέλθωσι διὰ τῆς ἐρείκης λάμποντες ὡς τὸ ἥλιακὸν φῶς πρὸ τρικυμίας, ὅτε ὁ δυτικὸς ἄνεμος συναγείρει τὰς νεφέλας, καὶ ἡ Μόρβεν ἠχεῖ διὰ πασῶν τῶν δρυῶν τῆς. Ἀλλὰ ποῦ εἰσὶν οἱ συμπολεμισταὶ μου; οἱ ὑπερασπισταὶ μου ἐν κινδύνῳ; Ποῦ εἶσαι σὺ λευκόστερνε Κάθθα; Ποῦ εἶναι τὸ ἐν πολέμῳ νέφος, ὁ Δουκομάρ; Μὲ ἐγκατέλιπες, ὦ Φέργε, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κινδύνου; Φέργε, πρῶτε ἐν πανευφροσύνῳ πανηγύρει, υἱὲ τῆς Ρόσσας, θανατηφόρον ὄπλον, ἔρχεσαι ὡς δορκὰς ἐκ τοῦ Μάλμωρ; ὡς ἔλαφος ἐκ τῶν ἠχδύντων λόφων σου; Χαῖρε, υἱὲ τῆς Ρόσσας! πλὴν τί λυπεῖ τὴν ψυχὴν σου;

« Τέσσαρες λίθοι » ἀποκρίνεται ὁ ἦρω, « ἐγείρονται ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Κάθθα. Αἱ χεῖρες αὐταὶ ἐνεταφίασαν τὸν Δουκομάρ, τὸ ἐν πολέμῳ ἐκεῖνο νέφος! Κάθθα, υἱὲ τοῦ Τόρμαν, σὺ ἦσο ἥλιακὴ ἀκτίς τῆς Ἰέρνης. Καὶ σὺ, ὦ γενναῖε Δουκομάρ, ὅστις ὁμοιάζεις πρὸς τὴν ὀμίχλην τῆς λίμνης Λάνο, τὴν κινουμένην ἐπὶ τῶν πεδίων τοῦ φθινοπώρου καὶ ἐπιφέρουσαν τοῖς πᾶσι τὸν θάνατον. Καὶ σὺ τέλος, Μόρνα, ὠραιστάτη γύναι, ἡσύχως καθέυδεις εἰς τὸ κοίλωμα τοῦ βράχου. Ἐπέσες ἐν σκότει, ὡς διάπτων ἀστὴρ ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὅποτε ὁ περιήγητὴς εἶναι μόνος καὶ θρηνεῖ τὴν παροδικὴν ἀκτίνα! »

« Λέξον » εἶπεν ὁ γλαυκωπὸς τοῦ Σέμου υἱός, « λέξον μοι πῶς

ἔπεσον οἱ ἀρχηγοὶ τῆς Ἰέρνης; Μήπως ἔπεσον ὑπὸ τῶν υἱῶν τῆς Λόκλιν, μαχόμενοι κατὰ τῶν ἠρώων; Ἡ ποία τέλος αἰτία ἔφερε τοὺς ἀνδρείους τῆς Ἰέρνης υἱοὺς εἰς τὸ ζοφερὸν καὶ στενὸν σκῆνωμα; »

« Ὁ Κάθθα » ἀπεκρίνετο ὁ ἦρω, « ἔπεσεν ὑπὸ τοῦ ξίφους τοῦ Δουκομάρ ὑπὸ τὴν παρὰ τὸ ψιθυρίζον βεῦμα κειμένην δρῦν. Ὁ Δουκομάρ ἀκολούθως ἔλθων εἰς τὸ ἄντρον τῆς Τούρας, εἶπε τὰ ἐξῆς πρὸς τὴν ἀξίεραστον Μόρνα. « Μόρνα, εὐειδεστάτη νεάνις, ἔρασμα θυγατρὸς τοῦ κραταιοῦ Κόρμακ, διατί ἐν τῷ κύκλῳ τῶν λίθων, διατί ἐν τῷ ἄντρῳ μόνη; Τὸ ρεῖθρον ψιθυρίζει ἐν τῇ ῥοῇ του. Ἡ γηραιὰ δρῦς τρύζει σειομένη ὑπὸ τοῦ ἀνέμου. Ἡ λίμνη συντάρασσεται ἔμπροσθέν σου. Μελανὰ εἰσὶ τὰ νέφη τοῦ στερεώματος! Ἀλλὰ σὺ εἶσαι χιῶν ἐπὶ τῆς ἐρείκης· ἡ κόμη σου ὁμοιάζει πρὸς τὴν ὀμίχλην τῆς Κρόμλας, ὅταν αὕτη κυλινδουμένη, διαλάμπῃ εἰς τὴν δυτικὴν τοῦ ἡλίου ἀκτίνα. Τὰ στέρνα σου ὁμοιάζουσι πρὸς δύο λείους βράχους, οὓς βλέπει τις ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ πολυρρύακος Βράννου, οἱ δὲ βραχίονές σου πρὸς δύο λευκὰς κίονας τῶν σκηνωμάτων τοῦ μεγάλου Φιγγάλου! »

« Πόθεν, ἠρώτησεν ἡ ξανθὴν ἔχουσα τὴν κόμην νεάνις, πόθεν ἔρχεσαι, Δουκομάρ, ἀμαυρότατε ἀνδρῶν; Ζοφώδεις καὶ τρομεραὶ εἰσὶν αἱ ὄφρυς σου! Πύρινοι οἱ κυλιόμενοι ὀφθαλμοὶ σου! Μήπως ἐφάνη ἐπὶ τῆς θαλάσσης ὁ Σουάραν; Τί εἰζεύρεις περὶ τοῦ ἐχθροῦ Δουκομάρ; »

— Ἀπὸ τοῦ λόφου ἐπανήκον, ὦ Μόρνα, ἀπὸ τοῦ λόφου τῶν φαιῶν ἐλάφων. Τρεῖς τούτων ἐφόνευσά διὰ τῶν βελῶν μου, τρεῖς προσέτι συνέλαβον οἱ ποδῆνεμοι θηρευτικοὶ κύνες μου. Ἐρασμα θυγατρὸς τοῦ Κόρμακ, σὲ ἀγαπῶ ὡς τὴν ψυχὴν μου! Ἐφόνευσά μίαν νέαν ἔλαφον δι' ἐσέ. Ἰψηλὴ ἦτον ἡ πολύκλαδος κεφαλὴ τῆς καὶ ταχεῖς ὡς ἄνεμος οἱ πόδες τῆς.

— « Δουκομάρ! » Γαληνιαῖος ἡ παρθένος ἀπεκρίνετο, ἀδὲν σὲ ἀγαπῶ, ἀμαυρότατε ἀνδρῶν! Σκληρὰ εἶναι ἡ λιθίνη καρδιά

τοῦ Σουάραν, εἶσαι ὁ ἦρω, τῆς Μόρνας. Σὺ εἶσαι ἥλιακὴ ἀκτίς, κα-

ΛΙΑΝΟΣ ΣΤ. ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ
BIBLIOTHECA
1927

ΙΛΙΟΥ ΕΡΜΟΥ
ΛΗΝΕΟΥ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΣΟΥΡΙΟΥ

τὰ τὴν ἡμέραν τῆς Ζοφερᾶς τρικυμίας. Εἶδες σὺ τὸν ἀξίεραστον υἱὸν τοῦ Τόρμαν ἐπὶ τοῦ λόφου τῶν ἐλάφων! Ἐνταῦθα ἡ θυγάτηρ τοῦ Κόρμακ περιμένει τὴν ἀφιξίν τοῦ Κάθβα.»

— «Ἐπὶ πολὺ θέλει περιμένει ἡ Μόρνα τὸν Κάθβα. Εἰς μάτην θέλει ἡ Μόρνα περιμένει. Ἰδὲ τὸ γυμνὸν τοῦτο ξίφος. Δι' αὐτοῦ ἔρρευσε τὸ αἷμα τοῦ Κάθβα. Αὐτὸς ἔπεσε παρὰ τὸ ρεῖθρον τοῦ Βράννου! Ἐπὶ τῆς Κρόμλας θέλω ἀνεγείρει τὸν τύμβον του, θυγάτερ, τοῦ κυανῆν ἀσπίδα φέροντος Κόρμακ! Στρέφον τὰ βλέμματά σου πρὸς τὸν Δουκομάρ' ὁ βραχίων του εἶναι ἰσχυρὸς ὡς θύελλα.»

— «Ἐπέσεν ὁ υἱὸς τοῦ Τόρμαν;» ἠρώτησε μὲ σπασμωδικὴν φωνὴν ἡ νεάνις, «ἔπεσεν ἐπὶ τῶν ἠχούντων λόφων του ὁ λευκόστερνος νέος; ὁ πρῶτος ἐλαφοθήρας; ὁ ἐχθρὸς τῶν διὰ τοῦ ὠκεανοῦ ἐνταῦθα ἐρχομένων ξένων; Σὺ εἶσαι ἀπαίσιος εἰς ἐμέ, Δουκομάρ, σκληρὸς εἶναι ὁ βραχίων σου εἰς τὴν Μόρναν! Δός μοι τὸ ξίφος ἐκεῖνο, ἐχθρὸς μου! Ἐγὼ ἀγαπῶ τὸ ρεῦσαν αἷμα τοῦ Κάθβα!

«Οὗτος μὲν ἔδωκε τὸ ξίφος ἐνδοῦς εἰς τὰ δράκρῳά της, ἐκεῖνη δὲ διεπέρασε τὰ ἀνδρῳικά σέρνα του! Κατέπεσεν ὡς βράχος, ἀνατείνας δὲ τὰς χεῖράς του πρὸς τὴν νεάνίδα εἶπε· αὐγάτερ τοῦ κυανῆν ἀσπίδα φέροντος Κόρμακ, μὲ ἐφόνευσας νέον ἔτι ὄντα, αἰσθάνομαι τὸ ξίφος ψυχρὸν εἰς τὰ στήθη μου! Μόρνα, τὸ αἰσθάνομαι ψυχρὸν! Δός ἐμέ εἰς τὴν νεάνίδα Μοΐναν. Ὁ Δουκομάρ ἦτο τὸ ὄνειρον τῆς νυκτός της! Αὐτὴ θέλει ἀνεγείρει τὸν τύμβον μου, ὁ δὲ κυνηγὸς θέλει ἀνεγείρει τὴν φήμην μου. Ἄλλ' ἀπόσυρον τὸ ξίφος ἐκ τοῦ στήθους. Μόρνα, ὁ σίδηρος εἶναι ψυχρὸς.» Προσῆλθε τότε ἔνδακρυς καὶ ἀπέσυρε τὸ ξίφος ἐκ τοῦ στήθους του, ἀλλ' οὗτος διεπέρασε τὸ ἐκλευκον στήθός της! ἐξήπλωσε χαμαὶ τοὺς ξανθοὺς πλοκάμους της. Τὸ ρέον αἷμά της ἤχει, ὁ λευκὸς βραχίων βάφεται εἰς τὸ αἷμα, κυλινδεῖται εἰς τὸν θάνατον. Τὸ ἄντρον ἀντηχεῖ εἰς τοὺς στεναγμούς της.»

— «Ἀναπαυθήτωσαν,» εἶπεν ὁ Καθουλλίνος «αἱ ψυχαὶ τῶν ἠρώων! Λαμπρὰ ἦσαν τὰ πολεμικὰ κατορθώματά των. Ἄς πλανῶνται περὶ ἐμέ ἐν νεφέλαις. Ἄς ἐπιδείξωσι τοὺς πολεμικοὺς χαρακτῆράς των. Ἡ ψυχὴ μου ἔσεται ἀκλόνητος ἐν κινδύνῳ, τὸ δὲ βραχίων μου ὡς οὐράνιος βροντή! Ἄλλὰ σὺ, ὦ Μόρνα, ελθέ ἐπὶ σε-

ληνιακῆς ἀκτίνος ἐν τῷ σκηνώματι τῆς ἀναπαύσεώς μου, ὅταν ὁ νοῦς μου καθησυχᾷ καὶ ἡ κλαγγὴ τῶν ὄπλων παρέλθῃ. Συναθροίσατε τὰς ἰσχυρὰς φυλάς, κινήθητε πρὸς τοὺς πολεμικοὺς τῆς Ἰέρνης, παρακολουθήσατε τὸ πολεμικὸν ἄρμα μου καὶ ἀγάλλεσθε εἰς τὸν θόρυβον τῆς πορείας μου. Θέσατε τρία δόρατα περὶ ἐμέ. Παρακολουθεῖτε τοὺς πηδῶντας ἵππους μου, ἵνα ἡ ψυχὴ μου γένηται ἰσχυρὰ, ὅταν ἡ μάχη ἀμαυροῖ τὰς ἀκτίνες τοῦ ὄπλου μου.

Ὡς ὁρμᾷ ἀφρίζον κύμα ἀπὸ τοῦ σκοτεινοῦ βάθους τῆς Κρόμλας, ὅταν ἡ βροντὴ περιβομβῆ καὶ ἡ Ζοφερά νύξ ἐπισκιάζῃ τὸν λόφον, καὶ ἐν καιρῷ τῆς ἀνεμοζάλης ἀναφαίνονται αἱ ἀμαυραὶ τῶν σκιῶν ὄψεις· οὕτως ὄρμων οἱ τῆς Ἰέρνης υἱοὶ, ἀγέρωχοι καὶ φοβεροὶ! Ὁ ἀρχηγὸς ἔβαινε, ὡς ὠκεάνειον κῆτος παρακολουθούμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων του, ἐξέχεε δὲ τὴν ἀνδρίαν του, ὡς ρεῦμα κυλίον τὴν ἰσχύν του παρὰ τῆ ἀκτῆ. Οἱ υἱοὶ τῆς Δόκλιν ἤκουσαν τὸν θόρυβον, ὡς ἦχον χειμερινῆς καταιγίδος. Ὁ Σουάραν πλῆξας τὴν παμμεγέθη ἀσπίδα του, προσεκάλεσε τὸν υἱὸν τοῦ Ἄρνου. «Ὅποιος θόρυβος ἀκούεται κατὰ τὸν λόφον, ὁμοιάζων τὸν ἦχον τῶν κατὰ τὴν ἑσπέραν συναθροισζομένων μυῶν; ἢ οἱ υἱοὶ τῆς Ἰέρνης κατέρχονται, ἢ οἱ ἠχούντες ἀνεμοὶ μυκῶνται εἰς μεμακρυσμένα δάση! Τοιοῦτος εἶναι ὁ ἐπὶ τῆς Γόρμαλ¹⁾ ἀκούόμενος ἦχος, πρὶν ἢ ἐγερθῶσιν αἱ λευκαὶ τῶν κυμάτων κορυφαί. Γιὰ τοῦ Ἄρνου, ἀνάβηθι τὸν λόφον, καὶ θεώρησον τὴν Ζοφεράν ὄψιν τῆς ἐρείκης!»

Ὁ υἱὸς τοῦ Ἄρνου ἐπορεύθη, πλὴν τρέμων ἐπανῆκε ταχέως. Οἱ ὀφθαλμοὶ του περιστρέφοντο ἀγρίως, ἡ δὲ καρδία του ἐπαλλε. Τρέμων ἀπήγγειλε διακεκομμένας λέξεις. «Ἐγέρθητι, υἱὲ τοῦ ὠκεανοῦ, ἐγέρθητι, ἀρχηγὲ τῶν ἀσπιδοφόρων ἠρώων! Βλέπω τὸν Ζοφερόν, τὸν ἀπὸ τοῦ ὄρους κατερχόμενον πολεμικὸν χεῖμαρρον, τὴν πανίσχυρον στρατιάν τῶν υἱῶν τῆς Ἰέρνης! Τὸ πολεμικὸν ἄρμα τοῦ Καθουλλίνου, τοῦ εὐγενοῦς υἱοῦ τοῦ Σέμου ἐλαύνει, ὡς φλογίνη θανατηφόρος ῥομφαία. Τοῦτο φέρεται ὡς θαλάσσιον κύμα, ἢ ὡς ὀμίγλη κυλιόμενη ἐπὶ τῆς ἐρείκης. Τὰ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΤ. Λέξοις τῆς ΜΕΛΕΤΗΣ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΑΛΕΞΟΥΡΙΟΥ

πλευρά του κοσμοῦσι λίθοι, σπινθηροβολοῦντες, ὡς ἡ θάλασσα ἐν καιρῷ νυκτός, παρὰ τὰ πλευρὰ τοῦ πλοίου. Ὁ ἄξων του εἶναι κατεσκευασμένος ἐξ ἐστιλβωμένης σμίλακος, ἡ δὲ ἔδρα του ἐκ λειοτάτου ὄστου. Περὶ τὸ ὑποπόδιον τῶν ἡρώων κεῖνται πλείστα δόρατα. Πρὸς τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ ἄρματος ὁρᾶται μυκτηρίζων ἵππος, ὑψιχαίτης, εὐρύστερνος, ὑψαύχην, ὑπερηφάνως βαινῶν καὶ ὁ ἰσχυρότερος τοῦ λόφου. Ὄταν ὁ πούς του κτυπᾷ, ὁ ἦχος ἀντηχεῖ καθ' ὅλην τὴν πεδιάδα. Ἡ πρὸς τὰ ἄνω ὑψομένη χαιτή του ὁμοιάζει πρὸς ρεῦμα ἀτμοῦ ἐπὶ τῆς πλευρᾶς βράχου. Τὰ πλευρὰ του λάμπουσιν, ὀνομάζεται δὲ Σουλιν-Σιφάδα.

« Πρὸς τὸ ἀριστερὸν μέρος ὁρᾶται ἕτερος μυκτηρίζων ἵππος, ἀγλαοχαίτης, ὑψαύχην, ὠκὺς, ἀλλόμενος υἱὸς τοῦ ὄρους· καλεῖται δὲ Δουσρονάλ ὑπὸ τῶν υἱῶν τοῦ ξίφους. Πλείστοι ἱμάντες συνδέουσι τὸ ἄρμα. Οἱ λίαν ἐστιλβωμένοι χαλινοὶ του ἐκλάμπουσιν ὡς στέμμα ἐξ ἀφροῦ. Λάμποντες ἱμάντες, ἐστολισμένοι ὑπὸ πολυτίμων λίθων, ἤρτηνται ἀπὸ τῶν ὑπερηφάνων αὐχένων τῶν ἵππων, οἵτινες ὡς ὀμιχλώδη στέμματα διατρέχουσι τὰς πολυρούακας κοιλάδας! Ἡ ἀγριότης τῆς ἐλάφου εἶναι εἰς τὸ τρέξιμόν των, καὶ ἡ ἰσχύς των ἐπὶ τῆς βορᾶς κατερχομένων ἀετῶν. Ὁ θόρυβος τὸν ὅποιον προξενοῦσιν ὁμοιάζει πρὸς χειμερινὴν ῥιπὴν ἀνέμου ἐπὶ τῶν πλευρῶν τῆς χιονοσκεποῦς Γόρμαλ.

« Ἐντὸς τοῦ ἄρματος ὁρᾶται ὁ ἀρχηγός, ὁ ῥωμαλέος υἱὸς τοῦ ξίφους, ὀνομαζόμενος Καθουλλίνος, ὁ υἱὸς τοῦ Σέμου, βασιλέως τῶν κελύφων. Ἡ ἐρυθρὰ παρεῖα του ὁμοιάζει κατὰ τὸ χρῶμα πρὸς τὸ ἐστιλβωμένον τόξον μου. Τὸ βλέμμα τοῦ περιστρεφόμενου κυανοῦ ὀφθαλμοῦ του εἶναι ὀξύ. Ἡ κόμη του κυμαίνεται ὡς φλόξ· προχωρῶν δὲ πάλλει τὸ δόρυ του. Φύγε, βασιλεῦ τοῦ ὠκεανοῦ, φύγε! διότι οὗτος ἔρχεται ὡς καταγιγίς διὰ τῶν κοιλάδων! »

« Πότε ἔφυγον » ἀπεκρίνατο ὁ βασιλεὺς· « πότε ἔφυγεν ὁ Σουάραν ἀπὸ τῆς μάχης; Πότε ἀπέστην τοῦ κινδύνου, μικροψυχε ἡγεμών; Ἐγὼ ἀψήρησα τὴν τρικυμίαν τῆς Γόρμαλ, ὅτε ὁ ἀφρός τῶν κυμάτων μου ὑψοῦτο πρὸς τὰ ἄνω. Ἐγὼ, ἀψήρησας

δεινὰς θυέλλας, θέλω ἀπορύγει ἓνα ἥρωα; Καὶ αὐτὸς ὁ Φιγγάλος ἐὰν ἤρχετο κατ' ἐμοῦ, ἡ ψυχὴ μου δὲν ἤθελε πτοηθῆ. Ἐγέρθητε, ἵνα πολεμήσωμεν, σεῖς ἀνδρείοί μου, ῥίφθητε περὶ ἐμέ ὡς ἡ ἡχοῦσα θάλασσα· Ἀθροίσθητε περὶ τὰ στίλβον ὄπλον τοῦ βασιλέως σας. Ἰστασθε περὶ ἐμέ ἀκλόνητοι, ὡς οἱ βράχοι τῆς πατρίδος ἡμῶν, οἵτινες ἐν χαρᾷ ἀψηφοῦσι τὴν τρικυμίαν, καὶ ἀνυσοῦσι τὰς μελαίνας πίτυς των πρὸς τὸν ἄνεμον! »

Ὡς χειμερινὰ ζοφεραὶ θυέλλαι ἐξ ἀντικειμένων λόφων ὀρμώμεναι, οὕτως ἐπλησίασαν πρὸς ἀλλήλους οἱ ἥρωες. Ὡς δύο βαθεὰ ρεύματα ἀπ' ὑψηλῶν ὀρέων ρέοντα συναντῶνται, σμαραγοῦντα ἐπὶ τῆς πεδιάδος, μετὰ τσαύτης ὀρμῆς καὶ πατάγου συνήλθον εἰς μάχην ἡ Λόκλιν καὶ ἡ Ἴνισφέλ. Ἀρχηγὸς προσβάλλει ἀρχηγόν, καὶ στρατιώτης στρατιώτην, ὁ σιδηρὸς ἡχεῖ ἐπὶ σιδήρου. Κράνη διασχίζονται εἰς τὸν αἰθέρα. Αἶμα περιρρέει ἀτμίζον. Αἱ χρεδαὶ τῶν ἐστιλβωμένων τόξων ἡχοῦσι. Βέλη διαπερῶσι τὸν αἰθέρα. Δόρατα ρίπτονται ὡς κύκλοι φωτεινοὶ, διαφαιτίζοντες τὸ πρόσωπον τῆς νυκτός. Οἶος ὁ θόρυβος τοῦ ταρασσομένου ὠκεανοῦ, ὅταν τὰ κύματα συγκυλινδούμενα ἀνυψῶνται, οἶος ὁ ἔσχατος ἦχος τῆς βροντῆς, τοιοῦτος εἶναι ὁ κρότος τοῦ πολέμου! Ἡ πληθὺς τῶν ἐκεῖ παρόντων βάρδων, ἵνα ἐξυμνήσωσι τὴν μάχην, δὲν ἠδύνατο νὰ μεταδώσῃ εἰς τὸ μέλλον τὴν γενομένην σφαγὴν! διότι πολλοὶ ἥρωες ἐσφάγησαν, καὶ τὸ αἶμα τῶν ἀνδρείων ἔρρεεν ἀφθίνως!

« Ὄρθηνάσθε, σεῖς υἱοὶ τοῦ ἄρματος, ἦ) ὀρθηνάσθε τὸν θάνατον τοῦ εὐγενοῦς Σίθαλλίνου. Ἄς ὀλοφύρεται ἡ Φιόνη ἐπὶ τῶν μεμινωμένων πεδίων τοῦ προσφιλοῦς τῆς Ἀρδάνου. Οὗτοι ἔπεσον ὡς δύο ἔλαφοι τῆς ἐρήμου, ὑπὸ τῶν χειρῶν τοῦ κραταιοῦ Σουάραν· ὅτε, περιπτοιχούμενος ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν του, ἐφρούασσето, ὡς πνεῦμα καταγιγίδος, ὅπερ ἰστάμενον εἰς τὰ βόρεια νέφη ἀγάλλεται ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ ναυαγοῦντος ναύτου. Ἄλλ' οὐδὲ σοῦ ἡ χεὶρ ἀνεπαύετο, ἀρχηγὲ τῆς ὀμιχλώδους νήσου· πολλὰ εἰσὶ τὰ θύματα τοῦ ἰσχυροῦ βραχίονός

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΤΕΤΟΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΒΑΙΟΝΗΣ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΑΘΕΟΥΡΙΟΥ

σου, Καθουλλίνε, υἱὲ τοῦ Σέμου. Τὸ ξίφος του ὁμοιάζε πρὸς κεραυρὸν βάλλοντα τοὺς υἱοὺς τῆς κοιλάδος, ὅτε οὗτοι μὲν θνήσκουσιν, οἱ δὲ λόφοι καπνίζονται. Ὁ Δουσονάλ μυκτηρίζων ἔβαινε ἐπὶ τῶν πτωμάτων τῶν ἡρώων. Ὁ δὲ Σιράδας ἔβαπτε τὴν ὀπλὴν του εἰς τὸ αἶμα. Ὁ Θόρυβος ὁ παραγόμενος ἐν τῇ διαβάσει των, ὁμοιάζε πρὸς τὸν θόρυβον ἀνατρεπομένων δασῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Κρόμλας, ὅταν ἡ ριπὴ τοῦ ἀνέμου, φερομένη ὑπὸ πολλῶν τῆς νυκτὸς πνευμάτων, διέρχεται τὴν ἐρείκην.

Ορῆνησον ἐπὶ τῶν βράχων τῶν μυκωμένων ἀνέμων, νεάνις τῆς Ἰνιστόαρ! ¹⁾ Κλῖνον τὴν ὠραίαν κεφαλὴν σου ἐπὶ τῶν κυμάτων, σὺ ἐρασιμωτέρα τοῦ πνεύματος τῶν λόφων, ὅταν, ἐν καιρῷ μεσημβρίας ἐπὶ ἡλιακῆς ἀκτίνος διέρχεται τὰς σιγώσας πεδιάδας τῆς Μόρβεν. Ἐπεσεν ὁ πιστὸς ἐραστής σου ἔπεσεν ὠχρὸς καὶ ἄπνους ὑπὸ τὸ ξίφος τοῦ Καθουλλίνου! Οὐδέποτε τοῦ λοιποῦ ἡ ἀνδρία θέλει ἐγείρει ἐν σοὶ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ συζευχθῆς βασιλικὸν γόνον. Ὁ Τρέναρ, ὁ χαρίεις Τρέναρ ἀπέθανεν, ὡ νεάνις τῆς Ἰνιστόαρ! Οἱ ἀργοὶ κύνες ὀρούονται ἐν τῇ οἰκίᾳ του, βλέποντες τὴν σκιάν του διερχομένην. Τὸ τόξον μένει ἐν τῷ σκηνώματι του ἀνεμιμένον. Σιγῇ βασιλεύει εἰς τὰ δάση τῶν ἐλάφων του.

Ὡς πολυάριθμα κύματα κυλινδουῦνται πρὸς τοὺς βράχους, οὕτως ἐπῆλθεν ἡ στρατιὰ τοῦ Σουάραν. Ὡς ὁ βράχος ἀνίσταται πρὸς τὰ ἐπερχόμενα ἀθρόα κύματα, οὕτως ἡ Ἰέρνη ἀντέστη πρὸς τὰ ὄπλα τοῦ Σουάραν. Ὁ θάνατος ἤχει πανταχοῦ, συνενῶν τὰς γοερὰς φωνὰς του πρὸς τοὺς ἤχους τῶν ἀσπίδων. Ἐκαστος ἥρωὸς ὁμοιάζει πρὸς ζοφερὰν στήλην, τὸ δὲ τῆς χειρὸς του ἐχόμενον ξίφος πρὸς φωτεινὴν ἀκτίνα. Ἡ πεδιάς ἤχει ἀπὸ πτέρυγος εἰς πτέρυγα, ὡς πληθὺς ραιστήρων, πιπτόντων ἀλληλοδιαδόχως ἐπὶ τοῦ πετυρακτωμένου σιδήρου. Τίνες εἰσὶν οἱ ἐπὶ τῆς ἐρείκης τῆς Λένας, οἱ πόσον σκοτεινοὶ καὶ ζοφεροὶ; Τίνες εἰσὶν ἐκεῖνοι, ὁμοιάζοντες πρὸς δύο νέφη, τὰ δὲ ξίφη των πρὸς ἀστραπὴν ὑπεράνω αὐτῶν; Οἱ λοφίσκοι συνταράσσονται, οἱ δὲ βράχοι μετὰ τοῦ ἐπ' αὐτῶν χόρτου τρέμουσι. Τίνες ἄλλοι εἰσὶν εἰμῆ ὁ

1) Ἀναφέρεται εἰς τὴν θυγατέρα τοῦ Γόρλου, βασιλέως τῆς Ἰνιστόαρ. Α.

υἱὸς τοῦ ὠκεανοῦ καὶ ὁ ἐποχούμενος ἀρχηγὸς τῆς Ἰέρνης; ¹⁾ Τὰ πολυάριθμα βλέμματα τῶν στρατιωτῶν, ἴστανται προσηλωμένα ἐπὶ τῶν ἀρχηγῶν των. Ἄλλ' ἡ νύξ κρύπτει εἰς τὰ νέφη τοὺς ἀρχηγούς καὶ οὕτω λήγει ἡ φρικώδης μάχη.

Ἐπὶ τῆς συνδεδροῦ πλευρᾶς τῆς Κρόμλας, ὁ Δόργλας εἶχε τοποθετήσει τὴν ἔλαφον, θηρευθεῖσαν κατὰ τὴν πρῶϊαν, πρὶν ἢ οἱ ἥρωες ἐγκαταλίπωσι τὸν λόφον. Ἐκαστοὺς νέων συλλέγουσι τὴν ἐρείκην, δέκα δὲ μαχηταὶ διατρουθοῦσι τὸ πῦρ, τριακόσιοι δὲ ἐκλέγουσι τοὺς κεκαθαρμένους λίθους. Τὸ συμπόσιον ἠτοιμάσθη. Ὁ Καθουλλίνος, ὁ πολέμαρχος τῆς Ἰέρνης, ἀναλαμβάνει τὸ θάρρος του ἔρεισθεις δὲ ἐπὶ τοῦ ἀκτινοβολούντος δόρατός του, εἶπε, πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ ἄσματος, τὸν γηραιὸν Κάρριλ, τὸν πολιοῦτρα υἱὸν τοῦ Κινφένα «Δι' ἐμὲ μόνον ἠτοιμάσθη τὸ συμπόσιον τοῦτο; Ὁ δὲ βασιλεὺς τῆς Λόκλιν θέλει μένει μόνος ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἰέρνης, μακρὰν τῆς ἐλάφου τῶν λόφων του, καὶ τῶν ἠχούντων σκηνωμάτων τῶν συμποσίων του; Ἐγέρθητι, σεβαστὲ Κάρριλ, ἀγγεῖλον τοὺς λόγους μου πρὸς τὸν Σουάραν. Εἶπε αὐτῷ, ὅτι ὁ Καθουλλίνος τὸν προσκαλεῖ εἰς τὸ συμπόσιον. Ἐνταῦθα ἄς ἀκροασθῆ τὸν ἦχον τῶν δασῶν μου, ἐν τῷ μέσῳ τῶν νεφῶν τῆς νυκτὸς, διότι ψυχροὶ ὀρμῶσιν οἱ ταραχώδεις ἀνεμοὶ ἐπὶ τοῦ ἀφροῦ τῶν θαλασσῶν του. Ἄς ἔλθῃ νὰ ἐπαινέσῃ τὴν παίζουσαν ἄρπαν, καὶ νὰ ἀκούσῃ τὰ ἄσματα τῶν ἡρώων!»

Ὁ γηραιὸς Κάρριλ ἐπορεύθη καὶ καλέσας τὸν βασιλέα τῶν μελαινῶν ἀσπίδων, εἶπε, με πρᾶξιαν φωνήν. «Ἐγέρθητι ἀπὸ τῶν δερμάτων τῆς θήρας σου, ἐγέρθητι, Σουάραν, βασιλεῦ τῶν δασῶν, ὁ Καθουλλίνος σὲ προσκαλεῖ εἰς τὸ συμπόσιον. Ἐλθε λοιπὸν, ἵνα συμμετάσχῃς τοῦ συμποσίου τοῦ γλαυκωποῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ἰέρνης!» Ἐκεῖνος τότε, ὡς ὁ μελαγχολικὸς ἦχος τῆς Κρόμλας, ὁ προηγούμενος τῆς τρικυμίας, ἀπεκρίνετο. «Καὶ ἐὰν πᾶσαι αἱ νεάνιδες τῆς Ἰνισφέηλ, ἤθελον ἐκτείνει τοὺς χιονολεύκους βραχιονιάς των, καὶ ἐὰν ἤθελον ἐπιδειξέει τὰ πάλλον-

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ Ἡμερομηνία τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν Καθουλλίνων.
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΔΗΕΟΥΡΙΟΥ

τα στήθων, καὶ ἥρεμα ἤθελον στρέφει πρὸς ἐμὲ τοὺς ἐρωτικούς, ὀφθαλμούς των, καὶ τότε ἀκόμη ἤθελε διαμείνει ἐνταῦθα ὁ Σουάραν προσηλωμένος, ὡς οἱ πολυάριθμοι βράχοι τῆς Λόκλιν, ἕως οὗ ἢ πρῶτα, διὰ τῶν ἀνατολικῶν ἀκτίνων τῆς, θέλει μὲ διαφωτίσει, ὅπως θανατώσω τὸν Καθουλλίνον. Ἄρεστος μοι εἶναι ὁ ἄνεμος τῆς Λόκλιν. Αὐτὸς πνέει ἐπὶ τῶν θαλασσῶν μου. Αὐτὸς ἀκούεται πληρῶν τὰ ἰστία μου, καὶ φέρει τὰ πράσινα δάση εἰς τὴν ἐνθύμησίν μου· τὰ πράσινα δάση τῆς Γόρμαλ, ἅτινα συχνάκις ἤχουν ὑπὸ τῶν ἀνέμων μου, ὅτε τὸ δόρυ μου θηρεῖον τὴν κάπρον ἐβάφετο εἰς τὸ αἷμα. Ἄς παραχωρήσῃ εἰς ἐμὲ ὁ ἄθλιος Καθουλλίνος τὸν ἀρχαῖον θρόνον τοῦ Κόρμακ, ἄλλως τὸ αἷμά του θέλει καταστήσει ἐρυθρὸν τὸν ἀφρὸν τῶν χειμάρρων τῆς Ἰέρνης! »

« Δυσάρεστοι εἶναι οἱ λόγοι τοῦ Σουάραν » εἶπεν ἐπαγεθῶν ὁ γηραιὸς Κάρριλ!

« Δυσάρεστοι δι' αὐτὸν » εἶπεν ὁ γλαυκωπὸς τοῦ Σέμου υἱός. « Ἀλλὰ, Κάρριλ, ὕψωσον τὴν φωνήν σου καὶ διηγήθητι τὰ παρελθόντα ἔργα. Διέλθωμεν τὴν νύκτα ἐν εὐφροσύνῃ, σοῦ ἄδοντος τὴν χαρμύσινον λύπην· διότι πολλοὶ νέοι καὶ ἐρασμίαι νεάνιδες τῆς Ἰνισφέηλ ἔπαθον, καὶ προσφιλεῖ εἶναι τὰ ἄσματα τῆς λύπης, ἅτινα ἀκούονται εἰς τοὺς βράχους τῆς Ἀλβιόνης, ὅτε παρῆλθεν ὁ θόρυβος τῆς θήρας, καὶ τὰ βέμματα τοῦ Κόνα ¹⁾ ἀνταποκρίνονται εἰς τὴν φωνὴν τοῦ Ὀσσιανοῦ. »

Ὁ Κάρριλ ἤρξατο τοῦ ἄσματος. « Ἄλλοτε ἦλθον οἱ υἱοὶ τοῦ ὠκεανοῦ εἰς τὴν Ἰέρνην· πολυάριθμος στόλος ἔπλεε πρὸς τὰς ὠραίας πεδιάδας τῆς Οὔλλιν. Τὰ τέκνα τῆς Ἰνισφέηλ ἠγέρθησαν, ὅπως ἀπαντήσωσι τὴν μελαίναις ἀσπίσιν ὠπλισμένην ἐχθρικήν φυλὴν. Ὁ Κάϊρβαρ, ὁ πρῶτος ἐν τοῖς μαχηταῖς, καὶ ὁ νεώτατος Γροῦδαρ παρῆσαν. Ἐπὶ πολὺν χρόνον οὗτοι ἤριζον διὰ τὸν καταστικτὸν ταυρὸν, ὅτις ἐμυκάτο ἐπὶ τῆς ἠχούσης τοῦ Γόλβου ἐρείκης. Ἐκαστος ἀντεποιεῖτο αὐτοῦ. Ὁ θάνατος ἤρχετο πολλάκις εἰς τὴν ἀκμὴν τοῦ ζήφους των· καὶ ὁμως οὔτοι

1) Κόνα καλεῖται μικρὸς τις ποταμὸς, διαρρέων τὴν ἐπιώνυμον πεδιάδα.

συνηνάθησαν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἐπολέμησαν πλησίον ἀλλήλοις, οἱ ὠκεάνειοι ξένοι ὤχοντο. Τίνος ὄνομα ἦτο προσφιλέστερον τοῦ ὀνόματος τοῦ Κάϊρβαρ καὶ τοῦ Γροῦδαρ; Ἀλλ' οἴμοι! διατὶ πάντοτε ἐμυκάτο ὁ ταυρὸς ἐπὶ τῆς ἠχούσης τοῦ Γόλβου ἐρείκης; Αὐτοὶ τὸν εἶδον πηδῶντα καὶ λευκὸν ὡς χιόνα, καὶ ἡ ὄψις του ἀνεζωπύρησε τὴν μῆνιν τῶν ἀρχηγῶν. »

« Ἐπὶ τῶν χλοερῶν τοῦ Λοῦδαρ ὄχθων ἠγωνίσθησαν ὁ Γροῦδαρ ἐκυλισθὴ εἰς τὸ αἷμά του. Ὁ ἄγριος Κάϊρβαρ, ἦλθεν εἰς τὴν κοιλάδα, ἔνθα ἡ Βρασόλη, ἡ ὠραιωτάτη τῶν ἀδελφῶν του, μεμονωμένη ἔψαλλε τὸ θρηνητικὸν ἄσμα. Ἐψαλλε τὰ κατορθώματα τοῦ Γροῦδαρ, τοῦ προσφιλοῦς ἐραστοῦ τῆς. Ἐθρήνει αὐτὸν ὄντα εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης, ἀλλ' ἠλπίζεν εἰσέτι περὶ τῆς ἐπανόδου του. Τὸ λευκὸν στήθος φαίνεται διὰ τοῦ ἐνθύματός τῆς, ὡς ἡ σελήνη διὰ τῶν νεφῶν τῆς νυκτός, ὅταν προβαίνει λευκὴ εἰς θέαν, ἐκ τῆς καλυπτούσης αὐτὴν σκοτίας. Ἡ φωνὴ τῆς ἦτο τρυφερωτέρα τῆς ἄρπης, ἄδουσα τὸ λυπητικὸν ἄσμα. Ἡ ψυχὴ τῆς ἦτο προσηλωμένη ἐπὶ τοῦ Γροῦδαρ. Τὰ κρύφια βλέμματά τῆς ἐρρίπτοντο ἐπ' αὐτοῦ. « Πότε θέλεις ἔλθῃ ἐνοπλος, σὺ κραταεῖ ἐν πολέμῳ; »

« Λάβε Βρασόλη » ἦλθε λέγων ὁ Κάϊρβαρ ἀλάβε Βρασόλη τὴν καθημαγμένην ταύτην ἀσπίδα. Κρέμασον ὑψηλὰ ἐν τῷ σκηνώματι τὴν πανοπλίαν τοῦ ἐχθροῦ μου. » Ἡ τρυφερὰ καρδιά τῆς ἔπαλλε. Τεθορυβημένη καὶ ὠχρῶσα ὤχετο. Εὔρε τὸν ἐρωμένον τῆς κυλιόμενον ἐν τῷ αἵματι· ῥιφθεῖσα δὲ ἐπ' αὐτοῦ ἀπέθανεν ἐπὶ τῆς ἐρείκης τῆς Κρόμαλς.

Ἐνταῦθα ἀναπαύεται ἡ κόνις των, Καθουλλίνε! αἱ μεμονωμένοι αὐταὶ σμίλακες ἀνεφύησαν ἀπὸ τῶν τάφων των, καὶ προστατεύουσιν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς τρικυμίας. Ὠραία ἦτο ἡ Βρασόλη ἐπὶ τῆς πεδιάδος! Μέγας ἦτο ὁ Γροῦδαρ ἐπὶ τοῦ λόφου. Οἱ βάρδοι θέλουσι διατηρήσει τὰ ὀνόματά των, καὶ θέλουσι τὰ παραδώσει εἰς τὸ μέλλον! »

« Ἄρεστή εἶναι ἡ φωνὴ σου, ὦ Κάρριλ » εἶπεν ὁ γλαυκωπὸς τῆς Ἰέρνης ἀρχηγός. Ἄρεστοὶ εἰσὶν οἱ λόγοι τῶν παρελθόντων χρόνων! Οὔτοι ὀμοιάζουσι πρὸς τὸν γαλήνιον ὄμβρον τοῦ ἔαρος,

ὅταν ὁ ἥλιος ρίπτῃ τὰς ἀκτίνάς του ἐπὶ τοῦ πεδίου, καὶ τὰ ἐλαφρὰ νέφη κυλιώνται ἐπὶ τῶν λόφων. ὦ! λάβε πάλιν τὴν ἄρπαν, ἵνα αἰνέσης τὸν ἔρωτά μου, τὴν μόνην φαινήν ἀκτίνα τοῦ Δουνσκάθ! ¹⁾ Πλῆξον τὴν ἄρπαν πρὸς ἔπαινον τῆς Βραγέλης, τῆς προσφιλοῦς γυναικὸς μου, ἣν ἀφῆκα μόνην ἐπὶ τῆς ὀμιχλώδους νήσου!

Σὺ ἀνυψοῖς βεβαίως τὸ ὠραῖον πρόσωπόν σου ἀπὸ τοῦ βράχου, ὅπως ἀνακαλύψῃς τὰ πλοῖα τοῦ Καθουλλίνου. Ἡ παρεμβυλλομένη θάλασσα εἶναι μεγάλη· τὸν λευκὸν ἀφρόν της ἐκλαμβάνεις ἴσως ἀντὶ τῶν ἰστιών μου. Ἀποσύρθητι, ἀγαπητῆ μου, διότι εἶναι νύξ· οἱ ζοφεροὶ ἄνεμοι ἀερίζουσι τὴν κόμην σου. Ἀποσύρθητι εἰς τὰς πανηγυρικὰς αἰθούσας, ἔχε κατὰ νοῦν τοὺς παρελθόντας χρόνους. Ἐγὼ δὲν θέλω ἐπανέλθῃ, εἰμὴ ἀφοῦ ἡ πολεμικὴ θύελλα καταπαύσῃ. ὦ Κόνναλ, ὀμίλει περὶ πολέμου καὶ ὄπλων, καὶ ἀπότρεψον τὴν διάνοιά μου ἀπ' αὐτῆς. Ἀξιέραστος εἶναι ἡ κυμαινομένη ἔχουσα τὴν κόμην καὶ λευκόστερνος θυγάτηρ τοῦ Σόργλαν.»

Ὁ Κόνναλ, ὁ ἠδυσπέης ἀπεκρίνατο.

«Φυλάττου ἀπὸ τῆς φυλῆς τοῦ ὠκεανοῦ. Πέμψον εἰς τὰ πέριξ τοὺς νυκτοφύλακας, καὶ ἐπαγρύπτει τὴν δύναμιν τοῦ Σουάραν. Καθουλλίνε, ἐγὼ εἶμαι ὑπὲρ τῆς εἰρήνης, μέχρις οὗ ἔλθῃ ἡ φυλὴ τῆς Σέλμας, μέχρις οὗ Φιγγάλος, ὁ πρῶτος τῶν ἀνδρῶν, ἔλθῃ, καὶ διαλάμψῃ, ὡς ἥλιος ἐπὶ τῶν πεδιάδων μας»

Ὁ ἦρωσ ἐπληξε τὴν ἀσπίδα του, οἱ τῆς νυκτὸς μαχηταὶ συνήλθον· οἱ δὲ λοιποὶ ἔμειναν ἐπὶ τῆς ἐρείκης καὶ ἐκοιμήθησαν ἐν τῷ σκότει ὑπὸ ζοφῶδη ἄνεμον. Αἱ σκιαὶ τῶν ἀρτίως θανόντων ἦσαν πλησίον, πλανώμεναι εἰς τὰ ζοφῶδη νέφη, πολὺ δὲ μακρὰν, ἐν τῇ φρικῶδει σιγῇ τῆς Λένας, ἠκούοντο αἱ ἀσθενεῖς φωναὶ τοῦ θανάτου.

¹⁾ Οὕτως ἐκαλεῖτο τὸ ἐν τῇ νήσῳ Σκάυ παλάτιον τοῦ Καθουλλίνου. Α.

Ἑπομένως, ἡ ἀκτίνα τοῦ ἡλίου ἐπὶ τῶν λόφων καὶ τὰ ἐλαφρὰ νέφη κυλιώνται ἐπὶ τῶν λόφων.

Ἑπομένως, ἡ ἀκτίνα τοῦ ἡλίου ἐπὶ τῶν λόφων καὶ τὰ ἐλαφρὰ νέφη κυλιώνται ἐπὶ τῶν λόφων.

Ἑπομένως, ἡ ἀκτίνα τοῦ ἡλίου ἐπὶ τῶν λόφων καὶ τὰ ἐλαφρὰ νέφη κυλιώνται ἐπὶ τῶν λόφων.

Ἑπομένως, ἡ ἀκτίνα τοῦ ἡλίου ἐπὶ τῶν λόφων καὶ τὰ ἐλαφρὰ νέφη κυλιώνται ἐπὶ τῶν λόφων.

Τὸ φάσμα τοῦ Κρουγάλου, ἐνὸς τῶν Ἰρλανδῶν ἡρώων, ἐν τῇ μάχῃ φονευθέντος, φανέν τῷ Κόνναλ, προλέγει αὐτῷ τὸν ὄλεθρον τοῦ Καθουλλίνου κατὰ τὴν ἐπομένην μάχην καὶ ἐμφρόνως συμβουλεύει αὐτὸν νὰ συνθηκολογήσῃ μετὰ τοῦ Σουάραν. Ὁ Κόνναλ κοινοποιεῖ τὴν ὀπτασίαν, ἀλλ' ὁ Καθουλλίνος μένει ἀκαμπτος· χάριν τῆς τιμῆς του δὲν ἤθελεν αὐτὸς πρῶτος νὰ ζητήσῃ εἰρήνην, καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν πόλεμον. Τὴν πρωΐαν ὁ Σουάραν προτείνει ἀτιμωτικὸς ὅρους εἰς τὸν Καθουλλίνον, οὓς οὗτος ἀπορρίπτει. Ἀρξαμένης τῆς μάχης, μάχονται πεισματωδῶς ἐπὶ τινὰ χρόνον, μέχρις οὗ, φυγόντος τοῦ Γροῦμαλ, ἅπαν τὸ Ἰρλανδικὸν στρατεύμα ἐτράπει εἰς φυγὴν. Ὁ Καθουλλίνος καὶ ὁ Κόνναλ προφυλάττουσιν αὐτοὺς φεύγοντας. Ὁ Κάρριλ τοὺς ὀδηγεῖ εἰς τινὰ παρακείμενον λόφον, ἐνθα καταφεύγει καὶ αὐτὸς ὁ Καθουλλίνος, ὅστις διακρίνει ἐρχόμενον τὸν στόλον τοῦ Φιγγάλου· ἀλλ' ἐπελθούσης τῆς νυκτὸς δὲν δύναται νὰ τὸν διακρίνῃ πλέον. Ὁ Καθουλλίνος καταβεβλημένος ἐπὶ τῷ ὄλεθρῳ του, ἀποδίδει τὴν ἀποτυχίαν εἰς τὸν θάνατον τοῦ φίλου του Φέρδα, ὃν εἶχε πρό τιος χρόνου φονεύσει. Ὁ Κάρριλ, ἵνα δείξῃ, ὅτι ἡ ἀποτυχία δὲν παρακολουθεῖ πάντοτε ἐκείνους, οἵτινες ἐν ἀθωότητι κτείνουσι τοὺς φίλους των, παρειασάγει τὸ ἐπεισόδιον τοῦ Κόμαλ καὶ τῆς Γαλβίνας.

Ὁ Κόνναλ καθῆκεν ὑπὸ παλαιὸν τι δένδρον, παρὰ τὸν φλοῖσθον ὄρειου βέεματος. Ποάζουσα λίθος ὑπεστήριξε τὴν κεφαλὴν του. Ὁξείαν διὰ τῆς ἐρείκης τῆς Λένας ἤκουσε τὴν φωνὴν τῆς νυκτὸς. ¹⁾ Ἰστατο μακρὰν τῶν ἡρώων· οὐδένα δὲ ἐφοβεῖτο ἐχθρὸν ὁ υἱὸς τοῦ ξίφους! Ὁ ἦρωσ, ἐνῶ ἐνταῦθα ἀνεπαύετο, παρετήρησεν ἐρυθροῦν βέεμα πυρὸς κατερχόμενον ἀπὸ τοῦ λόφου.

Ὁ Κρουγάλος, ἥρωσ πεσῶν ἐν τῇ μάχῃ, ἐκάθητο ἐπὶ τῆς φωτεινῆς ἀκτίνος. Ἐπεσεν οὗτος ὑπὸ τῆς χειρὸς τοῦ Σουάραν, ἀγωνιζόμενος ἀνδρείως. Ἡ ὄψις του ὁμοιάζει πρὸς τὴν ἀκτίνα τῆς δούσης Σελήνης, τὰ ἱμάτιά του πρὸς τὰ ὄρεινά νέφη, οἱ δὲ ὀφθαλμοί του πρὸς δύο φλόγας φθινούσας. Δεινὴν φέρει πληγὴν ἐπὶ τοῦ στήθους!

«Κρουγάλε» εἶπεν ὁ ἰσχυρὸς Κόνναλ αὐτῷ τοῦ Δέδγαλ τοῦ πεφημισμένου ἐπὶ τοῦ λόφου τῶν ἐλάφων, διατί εἶσαι τοσοῦτον ὠχρὸς καὶ κατηφής; διατί τοσοῦτον λυπημένος, σὺ ἀσπιδοθραύστα; Σὺ οὐδέποτε ὑπὸ φόβου ὠχρίασας! Γί λυπεῖ τὸν θανόντα Κρουγάλον;»

Λυπημένος καὶ ἔνδακρυς σταῖς ἐξέτεινε τὴν ὠχρὰν χεῖρά του πρὸς τὸν ἥρωα, καὶ μὲ ἀσθενῆ φωνὴν, ὡς τὴν αὔραν τῆς πολυκαλάμου Λέγου, εἶπε.

«Τὸ πνεῦμά μου, Κόνναλ, εἶναι ἐπὶ τῶν λόφων, τὸ δὲ πτώμα μου ἐπὶ τῆς ἄμμου τῆς Ἰέρνης. Δὲν θέλεις πλέον συνεντευχθῆ μετὰ τοῦ Κρουγάλου, οὐδὲ θέλεις ἀνεύρει τὰ ἴχνη του ἐπὶ τῆς ἐρείκης. Εἰμί ἐλαφρὸς, ὡς ἡ αὔρα τῆς Κρόμλας, κινουμαι δὲ ὡς ἡ σκιά τῆς ὀμίχλης. Κόνναλ, υἱὸς τοῦ Κόλγαρ, ὁρῶ θανατηφόρον νεφέλην, κυλιομένην ἐπὶ τῶν πεδίων τῆς Λένας. Οἱ υἱοὶ τῆς εὐθαλοῦς Ἰέρνης θὰ πέσωσιν, ἀπομακρύνθητι τοῦ πεδίου τῶν σκιῶν.» Εἶτα ἀπεσύρετο, ὡς ἡ ζοφομένη σελήνη ἐν μέσῳ τῆς ἠχούσης πνοῆς.

«Στήτω» εἶπεν ὁ ἰσχυρὸς Κόνναλ «στήτω ἡ σκιά τοῦ προσφιλοῦς Κρουγάλου. Στήτω, παρὰ τὴν οὐράνιον ἐκείνην ἀκτίνα, ἡ σκιά τῆς ἀνεμώδους Κρόμλας! Ποῦ εἶναι τὸ τελευταῖον σκηνώμα σου; ὅποιος πιάζων λόφος, ὁ τόπος τῆς ἀναπαύσεώς σου; Δὲν θέλομεν σὲ ἀκούσει πλέον ἐν τῇ θυέλλῃ; ἐν τῷ θορύβῳ τοῦ ὄρεινοῦ ρεύματος; ὅταν οἱ ἀσθενεῖς υἱοὶ τοῦ ἀνέμου ἐξέλθωσι καὶ σχεδὸν ἀόρατοι διέρχωνται τὴν ἔρημον; 1)»

Ὁ ἠδυεπὴς Κόνναλ ἠγέρθη, τὰ ὄπλα του ἤχησαν. Ἐπληξε τὴν ἀσπίδα ὑπεράνω τοῦ Καθουλλίνου. Ὁ υἱὸς τῆς μάχης

1) Ἐννοεῖ τὰς σκιάς τῶν θανόντων.

ἀφύπνισε. «Διατί» εἶπεν ὁ τὸ ἄρμα ἰθύνων Καθουλλίνος «διατί ἔρχεται ὁ Κόνναλ ἐν ὥρα νυκτὸς πρὸς ἐμέ; Τὸ δόρυ μου ἠδύνατο νὰ τραπῆ πρὸς τὸν ἥχον, καὶ νὰ θρηνῆ τότε ὁ Καθουλλίνος ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ φίλου του. Εἶπέ, Κόνναλ υἱὸς τοῦ Κόλγαρ, ὀμίλησον, ἡ συμβουλή σου ὁμοιάζει πρὸς τὸν ἥλιον τοῦ οὐρανοῦ!»

«Υἱὸς τοῦ Σέμου» ἀπεκρίθη ὁ ἀρχηγὸς «ἡ σκιά τοῦ Κρουγάλου ἐπεφάνη εἰς ἐμέ, ἐλθοῦσα ἀπὸ τοῦ σκηνώματός της. Τὸ φῶς τῶν ἀστέρων ἐζοφούτο ὀπισθεν τῆς μορφῆς του. Ἡ φωνή του ὁμοιάζει πρὸς τὸν φλοῖσθον ἀπέχοντος ρεύματος. Προαγγέλλει τὸν θάνατον. Ὀμιλεῖ περὶ τοῦ στενοῦ καὶ ζοφώδους σκηνώματος! Ὄθεν ζήτησον εἰρήνην, ἀρχηγὲ τῆς Ἰέρνης, ἄλλως φύγε διὰ τῆς ἐρείκης τῆς Λένας.»

«Λέγεις, ὅτι σοὶ ὀμίλησεν ὁ Κρουγάλος, καὶ ὅτι τὸ φῶς τῶν ἀστέρων ἐζοφούτο ὀπισθεν τῆς μορφῆς του;» ἀπεκρίθη ὁ ἥρωα. «Υἱὸς τοῦ Κόλγαρ, ἦτο ὁ ἄνεμος, ὅστις ἐψιθύριζε περὶ τὸ οὖς σου. Ἢ εἴαν ἦτο ἡ μορφή τοῦ Κρουγάλου, διατί δὲν ἔκαμνες νὰ τὴν ἴδῳ; Ἐμαθες ποῦ εἶναι τὸ οἶκημα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνέμου; Τὸ ξίφος μου ἠδύνατο νὰ ἀνεύρη τὴν φωνὴν ἐκείνην καὶ νὰ τὴν βιάσῃ νὰ εἴπῃ τί εἰξεύρει. Ἄλλ' ὀλίγα γνωρίζει περὶ τοῦ μέλλοντος ὁ Κρουγάλος, διότι πρὸ μικροῦ μετέστη, οὐδὲ ἠδύνατο νὰ ὑπάγῃ πέραν τῶν λόφων μας· τίς ἐπομένως ἠδύνατο νὰ εἴπῃ εἰς αὐτὸν περὶ τῆς πτώσεώς μας;» «Λί σκιαί φεύγουσιν εἰς τὰ νέφη καὶ ἵπτανται εἰς τοὺς ἀνέμους» εἶπεν ἡ τοῦ Κόνναλ φωνή. «Αὐταὶ συναναπαύονται, συνδιαλεγόμεναι περὶ τῶν θνητῶν.»

«Ἄς συνδιαλέγωνται λοιπὸν περὶ τῶν θνητῶν, περὶ παντὸς ἀνθρώπου πλὴν τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ἰέρνης. Ἐν τῷ σκηνώματί των ἄς βασιλεύῃ ἡ λήθη τοῦ ὀνόματός μου. Ἐγὼ δὲν θὰ φύγω, φοβηθεὶς τὸν Σουάραν! Ἄλλ' εἴαν πέπωται νὰ πέσω, ὁ τύμβος μου ἔσεται αἰώνιον τῆς φήμης μου μνημεῖον. Ὁ κυνηγὸς θέλει χύνει δάκρυ ἐπὶ τοῦ τύμβου, βαθεῖα δὲ λύπη θὰ περιστοιχῇ τὴν εὐρύτερον Βραγέλαν. Δὲν φοβοῦμαι τὸν θάνατον, τὴν φυγὴν μόνον φοβοῦμαι. Ὁ Κρουγάλος μὲ εἶδε νικῶντα! Σὺ ζοφώδες τοῦ

ΙΔΙΟΚΡΑΤΕΙΟΝ

ΛΗΜΝΟΥ ΚΑΙ ΠΡΟΪΚΤΙΚΟΝ ΜΟΥΣΕΙΟΝ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΛΗΕΟΥΡΙΟΥ

ἀκτίνος, δείξον τὸν θάνατόν μου ἐπὶ τῆς χειρός σου· ἀλλ' οὐδὲ τότε θά μὲ ἴδῃς φεύγοντα, ὦ ἀσθενὲς τοῦ ἀνέμου τέκνον! Ἴπαγε, υἱὲ τοῦ Κόλγαρ, πλῆξον τὴν ἀσπίδα, κρεμασμένην μεταξὺ τῶν δοράτων. Ἐγερθήτωσαν οἱ μαχηταί μου ἐν τῷ ἤχῳ τῆς ἀσπίδος, ἵνα ὀπλισθῶσι διὰ τὰς μάχας τῆς Ἰέρνης. Καί τοι ὁ Φηγγάλος μετὰ τῶν ἀνδρείων μαχητῶν του ἀναβάλλει τὴν ἔλευσιν, ἡμεῖς μόνοι θέλομεν πολεμήσει, ὦ υἱὲ τοῦ Κόλγαρ, καὶ ἄς ἀποθάνωμεν μαχόμενοι!»

Ὁ ἤχος τῆς ἀσπίδος διήκει πανταχοῦ. Οἱ ἥρωες ἐγείρονται θορυβοῦντες, ὡς τὸ εἰς τὴν ἀκτὴν θραυόμενον κύμα. Ἔστησα ἔπι τῆς ἐρείκης, ὡς πολὺκλαδοὶ δρῦς, βαρέως ἠχοῦσαι καὶ τῶν ὀπιῶν τὰ φύλλα ἀποσπώμενα συρίττουςιν ἐν τῷ ἀνέμῳ. Ἡ τῆς Κρόμλας ὑψηλὴ κορυφὴ λευκοῦται ὑπὸ τῶν συναγειρομένων γεφελῶν. Ἡ ἠὼς ὑποφώσκει ἐπὶ τοῦ ἡμιπεφωτισμένου ὠκεανοῦ. Ἡ κυανὴ ὀμίχλη βραδέως παρερχομένη, ἀποκρύπτει τοὺς υἱοὺς τῆς Ἰνισφέηλ!»

«Ἐγέρθητε σεῖς» εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῶν μελαινῶν ἀσπίδιων, αἱ πλεύσαντες τὰ κύματα τῆς Λόκλιν. Οἱ υἱοὶ τῆς Ἰέρνης ἔφυγον φοβηθέντες τοὺς βραχίονάς μας· καταδιώξατε αὐτοὺς ἐπὶ τῶν πεδίων τῆς Λένας! Μόρλα, ὕπαγε εἰς τὸ παλάτιον τοῦ Κόρμακ, εἰπέ δὲ αὐτῷ νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὸν Σουάραν, πρὶν ἢ ὁ λαὸς του ταφῇ ἐν τῇ γῆ, καὶ ἡ σιγὴ ἀπλώσῃ τὰς πτέρυγας τῆς ἐπὶ τῆς νήσου του.» Πάντες ἠγέρθησαν, ἠχοῦντες ὡς ἀγγέλη θαλασσίων πτηνῶν, διωκομένων τῆς παραλίας ὑπὸ τῶν ῥηγνυμένων κυμάτων. Ὁ ἤχος, ὃν ἐπροξένουν, ὁμοίαζεν ἐκεῖνον μυρίων ρυάκων, συναντωμένων εἰς τὴν κοιλάδα τῆς Κόνας, ὅταν, μετὰ χειμερινὴν νύκτα, κυλίωσι τὰ τεταραγμένα ὕδατά των ὑπὸ τὸ ὠχρὸν φῶς τῆς πρωίας.

Ὡς αἱ ζοφῶδεις τοῦ φθινοπώρου σκιαὶ διέρχονται τοὺς πᾶζοντας λόφους, οὕτως ἀμαυροὶ καὶ ἀθρόοι ἤρχοντο οἱ ἄρχηγοὶ τῶν ἠχούντων δασῶν τῆς Λόκλιν. Ἀγέρωχος ὡς ἔλαφος τῆς Μόρβεν, ἠγεῖτο ὁ βασιλεὺς αὐτῶν. Ὁ ἀπάστράπτων θυρεὸς κείται εἰς τὸ πλευρόν του, ὡς νυκτερινὴ φλόξ ἐπὶ τῆς ἐρείκης, ὅταν ὁ κόσμος σιγᾷ καὶ ζοφῶται, καὶ ὁ περιηγητὴς καθορᾷ πνεύματα.

παίζοντα εἰς τὰς οὐρανίους ἀκτῖνας. Ζοφερῶς λ' αἰμίπουσιν πέριξ λόφοι, καὶ ἀμυδρῶς δεικνῦσι τὰς δρῦς των. Πνοὴ τις ἐκ τοῦ φρίσσοντος ὠκεανοῦ ἐκίνει τὴν ἐπικαθημένην ὀμίχλην. Οἱ υἱοὶ τῆς Ἰέρνης ἀναφαινόνται ὡς σειρὰ βράχων ἐπὶ τῆς ἀκτῆς, ὅτε ναῦται ἐπὶ ἀγνώστων ἀκτῶν, τρέμουσι τοὺς ἀποπλανῶντας ἀνέμους!

«Ἴπαγε, Μόρλα, ὕπαγε» εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῆς Λόκλιν «δὸς εἰς ἐκεῖνους τὴν εἰρήνην. Δὸς τοὺς ὄρους, οὓς προτείνουσιν οἱ βασιλεῖς, ὅταν τὰ ἔθνη παραδίδονται εἰς τὰ ξίφη των· ὅταν οἱ ἀνδρεῖοι πίπτωσιν ἐν πολέμῳ καὶ αἱ παρθένοι οὐδύρωται ἐπὶ τῆς πεδιάδος!»

Ἀγέρωχος ὁ υἱὸς τοῦ Σουάρθ Μόρλας ἐπορεύθη, καὶ ὠμίλησεν εἰς τὸν γλαυκωπὸν τῆς Ἰέρνης ἀρχηγόν, περιστοιχούμενον ὑπὸ τῶν λοιπῶν ἠρώων του, «Λάβε τὴν εἰρήνην τοῦ Σουάραν» ἐφώνησεν ὁ ἥρωες «τὴν εἰρήνην, ἣν δίδωσιν οὗτος τοῖς βασιλεῦσιν, ὅταν τὰ ἔθνη ὑποχωρῶσιν. Ἄφες ἡμῖν τὰς τῆς Ἰέρνης πολυναμάτους πεδιάδας, δίδων προσέτι τὴν εὐρύτερον καὶ ὠραῖαν γυναικᾶ σου καὶ τὸν ποδῆνεμον καὶ ὠκὺν κύνα σου. Δὸς ταῦτά ὡς σύμβολον τῆς ἀδυναμίας σου, καὶ θέλεις ζῆ ὑπὸ τὴν σκέπη τῆς ἰσχύος ἡμῶν!»

—«Βίπέ τῷ Σουάραν, εἰπέ εἰς τὸν ἀλαζόνα ἐκεῖνον, ὅτι ὁ Καθουλλίνος δὲν ὑποχωρεῖ. Εἰπέ εἰς αὐτὸν ὅτι τῷ δίδω τὴν κυλιομένην θάλασσαν, καὶ τῷ ἐτοιμάζω τάφους διὰ τοὺς ἐν Ἰέρνῃ ἐλθόντας στρατιώτας του. Ἄλλ' οὐδέποτε ξένος θέλει λάβει τὴν θελκτικὴν ἀκτῖνα τοῦ ἔρωτός μου, οὐδὲ ἔλαφος θέλει σωθῆ ἀπὸ τοῦ ποδηνέμου Λουάθ, τοῦ εὐνοϊκοῦ κυνός μου, ἐπὶ τῶν λόφων τῆς Λόκλιν.» «Κοῦφε, ὀδηγέ τοῦ ἄρματος» εἶπεν ὁ Μόρλας «θέλεις λοιπὸν πολεμήσει κατὰ τοῦ βασιλέως, οὔτινος αἱ πολυάριθμοι νῆες δύνανται νὰ ἐλκύσωσι τὴν νῆσόν σου; Τοσοῦτον σμικρὰ εἶναι ἡ εὐθαλῆς καὶ πολύλοφος Ἰέρνη σου πρὸς αὐτόν, ὅστις δεσποζει τῶν τρικυμιωδῶν κυμάτων!»

«Διὰ λέξεων ὑπέικω εἰς πολλοὺς, Μόρλα· πλὴν τὸ ξίφος μου εἰς οὐδένα ὑποχωρεῖ. Ἡ Ἰέρνη θέλει κατέχει τὸ σκῆπτρον τοῦ Κόρμακ, Λιένάστρα ἔστιν ὁ Κόρμακ καὶ ὁ Καθουλλίνος! Ὡ Κόνναλ, ἄριστος ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΘΟΥΡΙΟΥ

ἀνδρῶν, σὺ ἤκουσας τοὺς λόγους τοῦ Μόργλα, δύνασαι ἤδη νὰ σκεφθῆς περὶ εἰρήνης, σὺ ἀσπιδοθραῦσα ; Σκιά τοῦ πεσόντος Κρουγάλου, διατὶ ἀπειλεῖς ἡμᾶς μὲ θάνατον. Τὸ ζενὸν ἐνδιαίτημα θέλει μὲ ὑποδεχθῆ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ φωτός τῆς φήμης. Ἐγείρατε τέκνα τῆς Ἰέρνης, ἐγείρατε τὰ ξίφη, καὶ τανύσατε τὸ τόξον· ὀρμήσατε κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἐν σκότει, ὡς τὰ πνεύματα τῶν τρικυμωδῶν πνευμάτων ! »

Τότε φρικώδης, πεισματώδης καὶ ἀγρία διεχύθη ἡ ζοφώδης μάχη, ὡς ὀμίχλη κυλινδουμένη ἐπὶ πεδιάδος, ὅταν τρικιμίαι εἰσπίπτωσιν εἰς τὴν ἀναλαμπὴν τοῦ οὐρανοῦ. Ὁ Καθουλλίνος προηγείται ἔνοπλος, ὡς μαινομένη σκιά ἔμπροσθεν νέφους, ὅταν πυρῶδη μετέωρὰ περικαλύπτωσιν αὐτήν, φέρουσαν ἐν ἑαυτῇ σφοδρὰν θυέλλαν. Ὁ Κάριλ μακρὰν ἐπὶ τῆς ἐρείκης παρακελεύεται τὸ πολεμικὸν ἄσμα. Αὐτὸς ἀνυψοῖ τὴν φωνὴν τοῦ ἄσματος, καὶ διαχέει τὴν ψυχὴν του εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ἀνδρείων.

« Πού » εἶπεν ἀρχόμενος ὁ ἀοιδὸς « πού εἶναι ὁ πεσὼν Κρουγάλος ; Κεῖται λησμονημένος ὑπὸ γῆν· τὸ οἶκημα τῶν κελύφων εἶναι σιωπηλόν. Ἡ γυνὴ τοῦ Κρουγάλου λυπεῖται. Αὐτὴ, ξένη ἀκόμη εἰς τὸ τοῦ συζύγου της δῶμα, ἐβυθίσθη εἰς μέγα πένθος ¹⁾ Πλὴν τίς εἶναι ἐκείνη, ἥτις ὡς ἡλιακὴ ἀκτίς ἵπταται πρὸ τῶν ἐχθρῶν τάξεων ; Εἶναι ἡ ὠραία Δεγρένα, ἡ τοῦ πεσόντος Κρουγάλου γυνὴ. Ἡ ξανθὴ κόμη της κυματίζεται ὑπὸ τοῦ ἀνέμου. Ὁ ὀφθαλμὸς της εἶναι ἐρυθρὸς ὑπὸ τῶν δακρύων, ἡ δὲ φωνὴ της ἀσθενής. Ὁ προσφιλὴς Κρουγάλος σου δὲν εἶναι ἤδη εἰμὴ κενὴ σκιά ἀναστρεφόμενη μετὰ τῶν φασμάτων τοῦ λόφου. Αὐτὸς ἔρχεται εἰς τὸν ὕπνον σου, ἵνα ὑψώσῃ τὴν ἀδύνατον φωνὴν του, ὁμοιάζουσαν πρὸς τὸν βόμβον τῆς ὀρεινῆς μελίσσης, ἢ πρὸς τὸν βόμβον τῶν ἐν καιρῷ ἐσπέρας συναγερμένων μυϊῶν.

Ἄλλ' ἡ Δεγρένα ἐκλείπει ὡς νέφος πραινόν, τὸ ξίφος τῆς Λόκλιν διεπέρασε τὸ στήθος της ! « Καίρβαρ, ἔπεσεν ἐκείνη, ἥτις ἐνησχόλει τὰς νεανικὰς σκέψεις σου. Ἐπέσεν, ὦ Καίρβαρ, τὸ ἀντικείμενον τῶν νεανικῶν ὠρῶν σου ! »

1) Ὁ Κρουγάλος ὀλίγον πρὸ τῆς μάχης εἶχε νυμφεῖσθαι τὴν Δεγρέναν. Α

Ὁ ἀγέρωχος Καίρβαρ ἀκούσας τὸν λυπηρὸν ἦχον, ἐφόρμησεν ὡς κῆτος θαλάσσιον. Βλέπει τὴν θυγατέρα του νεκρὰν, καὶ ῥίπτεται ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐχθρῶν. Τὸ δόρυ του κτυπᾷ μαχητὴν τινα τῆς Λόκλιν ! ἡ μάχη τότε διαδίδεται πανταχοῦ. Οἶον προξενουσι θόρυβον οἱ ἐν τοῖς σπηλαίοις τῆς Λόκλιν πνέοντες ἄνεμοι, καὶ τὸ πολυπληθεὶς πύκας καταναλίσκον πῦρ, τοιοῦτον παρῆγον δούπον αἰ κατὰ γῆς πίπτουσαι τῶν μαχητῶν τάξεις. Ὁ Καθουλλίνος ἔρριπτε χαμαὶ τοὺς ἥρωας ὡς τὰ χόρτα τοῦ ἀγροῦ. Ὁ Σουάραν ἐδῆου τὴν Ἰέρνην· ἔπεσεν ὁ Κουράκ πληγεὶς ὑπὸ τῆς χειρὸς του, καὶ ὁ ὑπὸ πελωρίου ἀσπίδος προφυλαττόμενος Καίρβαρ. Ὁ Μόργλαν ἀνεπαύθη διὰ παντός. Ὁ Κάολτ τρέμει θνήσκων ! Τὸ λευκὸν στήθος του κηλιδοῦται ὑπὸ αἵματος, ἡ δὲ ξανθὴ κόμη του ἐξετάθη ἐπὶ τῆς κόνεως τῆς πατρικῆς του γῆς. Πολλάκις ἐώρτασεν εἰς τὸ μέρος ἐν ᾧ ἔπεσε. Συνεχῶς ἐκεῖ ἤδετο ἀκούων τὸν ἦχον τῆς ἄρπης, ὅτε οἱ κύνες του περιέτρεχον χαίροντες καὶ οἱ θηρευταὶ προητοιμαζόν τὰ βέλη !

Ὁ Σουάραν προέβαιεν ἔτι, ὡς σφοδρὸν ρεῦμα, ὅπερ κατέρχεται ἀπὸ ἐρήμου τινός, περιβρέχον τοὺς λόφους καὶ κατακλύζον τὰ προστυγχάνοντα. Ἄλλ' ὁ Καθουλλίνος ἔστη πρὸ αὐτοῦ, ὡς λόφος ἀψηφῶν τὰ ἐπικαθήμενα νέφη. Καθὼς, οἱ ἄνεμοι ἐναντίοι πνέοντες ἐπὶ τῆς συνδέδρου κορυφῆς του, καὶ ἡ χάλαζα ραγδαία καταπίπτουσα δὲν δύνανται νὰ μετακινήσωσι τὸν λόφον, ἀλλ' ἵσταται οὗτος ἀκλόνητος προστατεύων τὴν σιωπηλὴν κοιλάδα τῆς Κόνας, οὕτως ὁ Καθουλλίνος, ἐν μέσῳ πολλῶν ἱστάμενος, ἐπροστάτευε τοὺς υἱοὺς τῆς Ἰέρνης.

Τὸ αἶμα τῶν πιπτόντων ἡρώων ἀναπηδᾷ ὡς πίδαξ τοῦ ὄρους. Ἄλλ' ἡ Ἰέρνη πίπτει, ὡς τήκεται ἡ χιών ἐν ἡλιακῇ ἡμέρᾳ.

« Ὡ υἱοὶ τῆς Ἰέρνης » εἶπεν ὁ Γροῦμαλ. « Ἡ Λόκλιν δεσπόζει τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Διατὶ νὰ μαχώμεθα ὡς ἀσθενεῖς κάλαμοι κατὰ τοῦ ἀνέμου ; Φύγωμεν πρὸς τὸν λόφον τῶν φαιῶν ἐλάφων. » Εἰπὼν ταῦτα ἔφυγεν ὡς ἔλαφος τῆς Μόρβεν· τὸ δόρυ του

ἔμεινε πρὸς τὸν λόφον φαιεῖν ἀκτίνα. Ὀλίγοι ἔφυγον μετὰ τὸν Κουράκ πρὸς τὸν λόφον φαιεῖν. Ἐπέσον γενναίως μαχώμενα
 ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΑΘΕΟΥΡΙΟΥ

ἐπὶ τῆς ἠχούσης ἐρείκης τῆς Λένας. Ὄρθιος ἴστατο μαχόμενος ἐπὶ τοῦ λάμποντος ἄρματός του ὁ ἀρχηγός τῆς Ἰέρνης Καθουλλίνος. Ἀφοῦ ἐφόρευσε ἰσχυρόν τινα υἱὸν τῆς Λόκλιν, εἶπε μετὰ σπουδῆς εἰς τὸν Κόνναλ. «Κόνναλ, πρῶτε τῶν θνητῶν, σὺ εἶδαζας τὸν θανατηφόρον τοῦτον βραχίονα. Ἄν καὶ οἱ υἱοὶ τῆς Ἰέρνης ἐφυγον, δὲν πρέπει ἡμεῖς νὰ πολεμήσωμεν τὸν ἐχθρόν; Γηραιὲ Κάρριλ, ὁδήγησον τοὺς φίλους μου εἰς τὸν σύνδενδρον ἐκεῖνον λόφον. Ἐδῶ, Κόνναλ, ἄς σταθῶμεν ἡμεῖς, ὡς βράχοι, καὶ ἄς σώσωμεν τοὺς φεύγοντας φίλους μας!»

Ὁ Κόνναλ ἀναβαίνει ἐπὶ τοῦ ἄρματος. Ἰψοῦσι τὰς ἀσπίδας των, ὁμοίως πρὸς τὴν ἐν αἰθρία νυκτὶ ἐξοφωμένην σελήνην, ὅταν αὕτη διαγράφη ζοφερὸν κύκλον εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ δεινὴ ἀλλοιωσις προσδοκᾶται παρὰ τῶν ἀνθρώπων. Ὁ Σιφάδα καὶ ὁ ἀγέρωχος Δουαρναλ, ἀσθμαίνοντες ἀνέρχονται τὸν λόφον. Ὡς τὰ κύματα κατόπιν κήτους, οὕτως ὅπισθεν αὐτῶν ὄρμων οἱ ἐχθροί. Ἔστησαν ἤδη ἐπὶ τῆς ὑπωρείας τῆς Κρόμλας οἱ τεθλιμμένοι τῆς Ἰέρνης υἱοί. Ὡς δένδρα ἄλσους, δι' οὗ εἶχε διέλθει φλόξ παραφερομένη ὑπὸ τῶν ἀνέμων θυελλώδους νυκτός, ἴστανται ἀφεσῶτα καὶ διεσπαρμένα, ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, οὕτως ἴστανται σιωπηλοὶ οἱ υἱοὶ τῆς Ἰέρνης.

Ὁ Καθουλλίνος ἔστι παρὰ τινι δρυί. Περιέστρεψε τὸ βλοσυρὸν βλέμμα του ἐν σιωπῇ καὶ ἤκουσε τὸν ἀνεμον εἰς τὴν πυκνὴν κόμην του. Μοράνος, ὁ υἱὸς τοῦ Φίθιλ, ὁ τοῦ ὠκεανοῦ πρόσκοπος ἦλθε. «Τὰ πλοῖα» ἐφώνησε «τὰ πλοῖα τῶν ἐρήμων νήσων. Ὁ Φιγγάλος, ὁ πρῶτος τῶν θνητῶν, ὁ ἀσπιδουθραύστης, ἔρχεται. Τὰ κύματα ἀφρίζουσι πρὸ τῶν μελαινῶν πρῶρων του. Οἱ ἴστοι μετὰ τῶν ἰστιῶν ὁμοιάζουσι πρὸς ἄλσος ἐν νεφέλαις.» «Φυσᾶτε,» εἶπεν ὁ Καθουλλίνος «φυσᾶτε, σεῖς ὦ ἀνεμοί, οἷτινες φέρετε πρὸς τὴν ὀμιχλώδη νησὸν μου. Ἐλθέ φέρων τοῖς ἐχθροῖς μου τὸν θάνατον, ὦ βασιλεῦ τῆς ἠχέσσης Σέλμας! Τὰ ἴστια σου, φίλε μου, εἶναι δι' ἐμὲ πρῶϊνα νέφη· τὰ δὲ πλοῖά σου οὐράμιον φῶς· σὺ δὲ φωτεινὴ στήλη καταυγάζουσα τὸν κόσμον ἅπαντα ἐν καιρῷ νυκτός. Ὁ Κόνναλ, πρῶτε ἀνδρῶν, πόσον εὐχάριστοι εἶναι οἱ φίλοι ἐν ὥρᾳ λύπης. Ἀλλ' ἡ νύξ πλησιάζει.

Ποῦ εἰσιν ἤδη τὰ πλοῖα τοῦ Φιγγάλου; Διέλθωμεν ἐνταῦθα τὰς ὄρας τοῦ σκότους, ἐνταῦθα ἄς εὐχρηθῶμεν διὰ τὴν ἐμφάνισιν τῆς οὐρανόου σελήνης.

Οἱ ἀνεμοὶ διαπνέουσι τὰ δάση. Οἱ χεῖμαρροι καταρρέουσιν ἀπὸ τῶν βράχων. Ὁ ἕτερος συνέρχεται ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς Κρόμλας. Οἱ ἐρυθροὶ ἀστέρες τρέμουσι μεταξύ τῶν ἰπταμένων νεφῶν. Τεθλιμμένος παρὰ τινι ῥεύματι, οὕτως ὁ ἦχος ἀντηγεῖ εἰς παλαιὸν τι δένδρον, κάθηται ὁ ἀρχηγός τῆς Ἰέρνης. Κόνναλ, ὁ υἱὸς τοῦ Κόλγαρ, παρακάθηται μετὰ τοῦ γηραιοῦ Κάρριλ. «Ἀτυχῆς εἶναι ἡ χεὶρ τοῦ Καθουλλίνου» εἶπεν ὁ υἱὸς τοῦ Σέμου, «ἀτυχῆς εἶναι ἡ χεὶρ τοῦ Καθουλλίνου, διότι ἐφόρευσε τὸν φίλον του. Φέρδα, υἱὸς τοῦ Δάμμου, σὲ ἠγάπων ὡς ἐμαυτόν!»

«Πῶς, Καθουλλίνε, υἱὸς τοῦ Σέμου, πῶς ἔπεσεν ὁ ἀσπιδουθραύστης; Καλῶς ἐγὼ μέμνημαι» εἶπεν ὁ Κόνναλ «τοῦ εὐγενοῦς τοῦ Δάμμου υἱοῦ. Ἦτο ὑψηλὸς καὶ ὠρατός ὁμοιάζων πρὸς οὐράμιον τόξον.»

«Ὁ Φέρδας,» ἀπεκρίνατο ὁ Καθουλλίνος «πολλῶν λόφων ἐξουσιαστής ἦλθεν ἀπὸ τῆς Ἀλβιόνης. Εἰς τὸ τῆς Μούρας σκηνώμα ἐδιδάχθη τὸ ξίφος, καὶ ἐκτήσατο τὴν φιλίαν τοῦ Καθουλλίνου. Ἐπορευόμεθα ὁμοῦ πρὸς θήραν, μίαν δὲ εἶχομεν ἀμφοτέρω ἐπὶ τῆς ἐρείκης κλίνην.

Δευγάλα ἦτο ἡ σύζυγος τοῦ Καίρβαρ, ἀρχηγοῦ τῶν πεδίων τῆς Οὐλλιν. Ἦτο μὲν εὐειδεστάτη, ἀλλ' ἡ καρδία της ἦτο ἐστία τῆς οἰήσεως. Αὕτη ἤρατο τῆς ἠλιακῆς ἐκεῖνης ἀκτίνος τῆς νεότητος, τοῦ εὐγενοῦς υἱοῦ τοῦ Δάμμου. «Καίρβαρ» εἶπεν ἡ λευκότερος Δευγάλα «δός μοι τὸ ἤμισυ τῆς πόιμνης, διότι δὲν θέλω τοῦ λοιποῦ μένει ἐν τῷ σκηνώματί σου. Διαίρεσον τὴν ἀγέλην, ἄθλιε Καίρβαρ.»

«Ὁ Καθουλλίνος» εἶπεν ὁ Καίρβαρ «ἄς διαίρεσθαι τὴν ἐπὶ τοῦ λόφου ἀγέλην μου· ἡ καρδία του εἶναι ἡ ἔδρα τῆς δικαιοσύνης. Ἀπελθε σὺ, ἀκτίς τοῦ κάλλους!» Ἐγὼ πορευθεὶς διένειμα τὴν πόιμνην ἕμᾳ μόνον λευκός τις, ὡς ἡ χιών, ταῦρος τοῦτον ἔδρα τῆς πόιμνης Καίρβαρ. Ἡ Δευγάλα ὠργίσθη.

« Ἄ γιέ τοῦ Δάμμου » εἶπεν ἡ ὠραία κόρη, « ὁ Καθουλλίνος παρώργισε τὴν ψυχὴν μου. Πρέπει νὰ ἀκούσω τὸν θάνατόν του, ἄλλως τὸ ρέυμα τοῦ Λούβαρ θέλει ρεύσει ἐπ' ἐμοῦ. Τὸ ὄχρὸν φάσμα μου θέλει πλανᾶσθαι παρὰ σοί, θρηνοῦν τὴν πληγὴν, τῆς ὑπερηφανίας μου. Χύσον τὸ αἷμα τοῦ Καθουλλίνου, ἢ διαπέρασον τὸ πᾶλλον τοῦτο στήθος.»

« Δευγάλα » εἶπεν, ὁ καλλιόμοσ νεὸς « πῶς νὰ φονεύσω τὸν υἱὸν τοῦ Σέμου; Αὐτὸς εἶναι ὁ πιεζότερος τῶν φίλων μου· δύναμαι λοιπὸν νὰ ὑψώσω τὸ ξίφος μου κατ' αὐτοῦ; Ἐπὶ τρεῖς συνεχεῖς ἡμέρας αὕτη ἐθρῆνει πρὸ τοῦ ἥρωος, τὴν τετάρτην ὑπεσχέθη οὗτος νὰ πολεμήσῃ. «Θέλω πολεμήσει κατὰ τοῦ φίλου μου, ὦ Δευγάλα, ἀλλ' εἶθε νὰ πέσω ὑπὸ τὸ ξίφος σου! Δύναμαι ἐγὼ μόνος νὰ πλανῶμαι ἐπὶ τοῦ λόφου; Δύναμαι νὰ θεωρῶ τὸν τάφον τοῦ Καθουλλίνου; » Ἐπολεμήσαμεν ἐπὶ τῆς πεδιάδος τῆς Μούρας. Τὰ ξίφη μας ἀποφεύγουσι τὰς πληγὰς. Ὀλισθαίνουσι ἐπὶ τῶν περικεφαλαίων, ἢ ἠχούσιν ἐπὶ τῶν ὀλισθηρῶν ἀσπίδων. Ἡ Δευγάλα παρῆν μειδιῶσα, εἶπε δὲ πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ Δάμμου «Ὁ βραχίων σου εἶναι ἀσθενής, σὺ, ὦ ἠλιακὴ ἀκτίς τῆς νεότητος! Τὰ ἔτη σου δὲν ἀντέχουσιν εἰς τὸν σίδηρον. Ἰποχώρησον εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Σέμου. Αὐτὸς εἶναι βράχος ἐπὶ τοῦ Μάλμωρ.» Οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ νέου τότε ἐπλήσθησαν δακρύων· ψελλίζων δὲ μοι εἶπε «Καθουλλίνε, ἔγειρον τὸν θυρεὸν καὶ ὑπερασπίσθητι ἀπὸ τῆς χειρὸς τοῦ φίλου σου. Ἡ ψυχὴ μου εἶναι ὑπὸ λύπης βεβαρυνμένη, διότι πρέπει νὰ φονεύσω τὸν ἀριστὸν τῶν ἀνδρῶν.» Ἐγὼ ἀφῆκα βαθὺν στεναγμὸν, ὁμοιάζοντα πρὸς ἀνεμὸν εἰς κοίλωμα βράχου. Ἀνύψωσα τότε τὴν αἰχμὴν τοῦ ὄπλου μου. Ἡ ἠλιακὴ ἀκτίς τῆς μάχης ἔπεσεν, ὁ πρῶτος τῶν φίλων τοῦ Καθουλλίνου! Ἄτυχὴς εἶναι ἡ χεὶρ τοῦ Καθουλλίνου ἀφ' οὗτου ἔπεσεν ὁ ἥρωσ.»

« Λυπηρὰ εἶναι ἡ διήγησίς σου, υἱὲ τοῦ ἄρματος » εἶπεν ὁ γηραιὸς Κάρριλ. Αὕτη ἐπανάγει τὴν ψυχὴν μου εἰς ἀρχαίους χρόνους, εἰς ἡμέρας ἄλλων ἐτῶν. Συχνάκις ἤκουσα περὶ τοῦ Κόμαλ, ὅστις ἐφόνευσεν τὸν ἀγαπητὸν φίλον σου, ἀλλ' ὅμως οἱ ἐχθροὶ ἔφρουγον ἀπ' αὐτοῦ, ἢ δὲ νίκη ἔστειρε τὰ ὄπλα του!

Ὁ Κόμαλ ἦτο τέκνον τῆς Ἀλδιόνης, ἡγεμῶν μυρίων λόφων. Ἡ ἑλαφὸς του ἔπινεν ἀπὸ πολλῶν ρευμάτων. Μυριοὶ λόφοι ἀντήχουν εἰς τὰς ὑλακὰς τῶν κυνῶν του. Ἡ ὄψις του ἐδήλου τὴν νεανικὴν του πραότητα· ἀλλ' ἡ χεὶρ του ἦτο ὁ θάνατος τῶν ἡρώων. Μίαν μόνην ἡγάπα, καὶ αὕτη ἦτο ἡ ὠραία θυγάτηρ τοῦ κραταιοῦ Κονλόκ. Αὕτη ἐφαίνετο ὡς ἠλιακὴ ἀκτίς ἐν ταῖς γυυαῖσι. Ἡ κόμη τῆς ἦτο μέλαινα ὡς τὰ πτερὰ τοῦ κόρακος. Οἱ κύνες τῆς ἦσαν εὐφρεῖς πρὸς θήραν. Τὸ τόξον τῆς ἦχει εἰς τοὺς ἀνέμους. Ἡ ψυχὴ τῆς ἦτο ἀφωσιωμένη ἐπὶ τοῦ Κόμαλ· Συχνὰ συναντῶντο οἱ ἐρωτικοὶ ὀφθαλμοὶ τῶν. Ἐπορεύοντο εἰς τὴν θήραν ὁμοῦ. Εὐτυχεῖς ἦσαν οἱ μυστικοὶ λόγοι τῶν. Ἀλλ' ὁ Γροῦμαλ ὁ ζοφερὸς ἀρχηγὸς τοῦ Ἄρδθεν ἡγάπησε τὴν νεάνίδα. Οὗτος, ἀσπονδὸς ἐχθρὸς τοῦ ἀτυχοῦς Κόμαλ, ἐκαρδάκε τὰ βήματα τῆς νεάνιδος.

Ἡμέραν τινὰ, κεκμηκότες ἐκ τῆς θήρας, ὅτε ἡ ὁμίχλη εἶχεν ἀποκρύψει τοὺς φίλους τῶν, ὁ Κόμαλ καὶ ἡ τοῦ Κονλόκ θυγάτηρ, ἦλθον ἵνα ἀναπαυθῶσιν εἰς τὸ ἄντρον τοῦ Ρονάν· τὸ σύνθηες κρησφύγετον τοῦ Κόμαλ. Εἰς τὰ πλευρὰ τοῦ ἄντρου ἐκρέμαντο τὰ ὄπλα του· ἐκεῖ ἦσαν πολυάριθμοι ἀσπίδες καὶ περικεφαλαῖα. « Ἀναπαύθητι ἐνταῦθα, ἀγαπητή μου Γαλβίνα, σὺ, φῶς τοῦ ἄντρου τοῦ Ρονάν, » εἶπεν ὁ Κόμαλ. « Ἐλαφὸς τις φαίνεται ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς Μόρας. Ἐγὼ ὑπάγω, πλὴν ταχέως θέλω ἐπανέλθει. » « Φοβοῦμαι » εἶπεν αὕτη « φοβοῦμαι » τὸν φοβερὸν Γροῦμαλ· αὐτὸς ἐνεδρεύει παρὰ τὸ ἄντρον τοῦ Ρονάν. Ἐγὼ θέλω ἀναπαυθῆ μετὰ τῶν ὄπλων· πλὴν ταχέως ἐπᾶνελθε, ἀγαπητέ μου. »

Ἀφοῦ ὁ Κόμαλ ἐπορεύθη εἰς τὴν θήραν τῆς ἐλάφου, ἡ Γαλβίνα ἠθέλησε νὰ δοκιμάσῃ τὴν ἀγάπην του. Ἐνδυσθεῖσα ἐπομένως τὴν πανοπλίαν αὐτοῦ, ἐξῆλθε τοῦ σπηλαίου τοῦ Ρονάν. Ὁ Κόμαλ ἐνόμισεν ὅτι ἦν ὁ ἐχθρὸς, καὶ ἡ καρδία του ἔπαλλε. Τὸ χρῶμά του ἠλλοιώθη, καὶ σκότος ἐπεκάλυψε τοὺς ὀφθαλμοὺς του. Ἐτάνυσε τὸ τόξον, τὸ βέλος ἔφυγε, καὶ ἡ Γαλβίνα

ἐκυλίσθη ἐν τῷ αἵματι! Αὐτὸς ἀκολούθως ἔδραμε μετ' ἀγωνίας πρὸς τὸν πατέρα, ἐκάλεσε τὴν θυγατέρα τοῦ Κονλόκ· ἀλλ' **ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΑΘΗΝΩΝ**

οὐδεμία φωνὴ ἐξέρχεται τοῦ ἀντροῦ. «Ποῦ εἶσαι σὺ, ὦ ψυχὴ μου;» ... Εἶδεν ἐπὶ τέλους τὸ πάλλον στῆθός της, ἐξοιδόμενον περὶ τὸ βέλος, ὅπερ ἔρριψεν. «Ὡ θύγατερ τοῦ Κονλόκ, προσφιλὴς μοι Γαλβίνα, εἶσαι σὺ...» Ἐρρίφθη ἐπὶ τοῦ στήθους της!

Οἱ κνηγοὶ ἐντυχόντες τῷ ἀτυχεῖ τούτῳ ζεύγει, παρεμυθοῦντο τὸν Κόμαλ. Αὐτὸς ἀκολούθως ἀνῆλθε τὸν λόφον. Ἄλλα συνεχῶς ἤρχετο ἐν σιγῇ εἰς τὸ σκοτεινὸν ἀκίνητο τὸ περικλεῖον τὸν ἔρωτά του. Ὁ στόλος τοῦ ὠκεανοῦ ἦλθε. Αὐτὸς ἐπολέμησεν, οἱ δὲ ἐχθροὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Ἐξίτηι πανταχοῦ τοῦ πεδίου τῆς μάχης τὸν θάνατον. Πλὴν τίς ἠδύνατο νὰ φονεύσῃ τὸν κραταῖον Κόμαλ, ἔρριψε τότε μακρὰν τὴν μέλαιναν ἀσπίδα του, βέλος δὲ διεπέρασε τὸ ἀνδρικὸν στῆθός του. Αὐτὸς εὐδαίμετὰ τῆς ἐρωμένης του Γαλβίνας, ὁ δὲ θέρυβος τοῦ σμαραγδίνου κόματος παράσσει τὴν τελευταίαν αὐτῶν ἀνάπαυσιν. Οἱ πόα κεκαλυμμένοι τάφοι τῶν ὄρῶνται ὑπὸ τοῦ ναύτου, τοῦ διαπλέγοντος τὰ κόματα τοῦ Βορρά.

Ἐπιτομή τοῦ τρίτου ἔξυματος.

Ὁ Κάρριλ ἐξακολουθεῖ ἄδων. Δηγεῖται τὰ κατορθώματα τοῦ Φιγγάλου εἰς Λόκλιν, καὶ τὸν θάνατον τῆς Ἀγανδέκας τῆς εὐειδοῦς ἀδελφῆς τοῦ Σουάραν. Πρὶν ἀκόμη παύσῃται τοῦ ἔξυματος, Κάλμαρ, ὁ υἱὸς τοῦ Μάθα, ὁ συμβουλευσας τὴν πρώτην μάχην ἦλθε πληγωμένος ἀπὸ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, καὶ τοῖς ἀγγέλλει τὸ σχέδιον τοῦ Σουάραν, ὅπως καταπτοῖσῃ τὰ λείψανα τοῦ Ἰρλανδικοῦ στρατοῦ. Αὐτὸς οὗτος προτείνει νὰ κωλύσῃ μόνος τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, εἰς στενὴν τινα διόδον, μέχρις οὗ οἱ Ἰρλανδοὶ, ἠθελον κάμει ἐπιτυχῶς τὴν ὑποχώρησίν των. Ὁ Καθουλλίνος, εὐχαριστηθεὶς ἀπὸ τῆς γενναίας προτάσεως τοῦ Κάλμαρ ἀποφασίζει νὰ τὸν συνοδεύσῃ, καὶ διατάσσει τὸν Κάρριλ νὰ ἐξαγάγῃ

τοὺς ὑπολειπομένους μαχητάς. Ἐλθούσης τῆς πρωΐας, θνήσκει ὁ Κάλμαρ ἕνεκα τῶν πληγῶν του. Φανέντων δὲ τῶν πλοίων τῶν Καλιδονίων, ὁ Σουάραν τρέπεται εἰς καταδιώξιν τῶν Ἰρλανδῶν καὶ ἐπανακάμπτει ὅπως ἀντιστῆ εἰς τὴν ἀπόβασιν τοῦ Φιγγάλου. Ὁ Καθουλλίνος, αἰσχυρόμενος νὰ ἐμφανισθῆ εἰς τὸν Φιγγάλον, ἀποσύρεται εἰς τὸ ἄντρον τῆς Τούρας.

Ὁ Φιγγάλος συνάψας μάχην, τρέπει τοὺς ἐχθροὺς εἰς φυγὴν ἄλλ' ἢ ἐπελθούσα νῦξ ἀφίνει τὴν μάχην ἀκριτον. Ὁ βασιλεὺς, παρατηρήσας τὴν γενναίαν συμπεριφορὰν τοῦ ἐγγόνου του Ὄσκαρ, δίδει αὐτῷ συμβουλὴν ἀφορῶσαν τὴν ἐν εἰρήνῃ καὶ πολέμῳ διαγωγὴν του. Τὸν προτρέπει νὰ λάβῃ ὡς ὑπογραμμὸν τὸ παράδειγμα τῶν πατέρων του, ὡς τὸ μόνον ὑπόδειγμα τῆς διαγωγῆς του. Μετὰ τοῦτο εἰσάγει τὸ ἐπεισόδιον τῆς Φαινασόλης, θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Κράκας, ἣν ὁ Φιγγάλος ἔσχεν ὑπὸ τὴν προστασίαν του, νῆαν ἔτι οὖσαν. Ὁ Φίλλαν καὶ ὁ Ὄσκαρ πέμπονται ἐσπευσμένως ἵνα κατοπτεύσωσι τὰς ἐν καιρῷ νυκτὸς ἐχθρικὰς κινήσεις. Γαῦλος, ὁ υἱὸς τοῦ Μόρνη, ἐφέρεται τῆς ἀρχιστρατηγίας κατὰ τὴν ἐπιούσαν μάχην, ἣν ὁ Φιγγάλος ὑπόσχεται νὰ δώσῃ. Γενικαί τινες σκέψεις τοῦ ποιητοῦ κλείουσι τὴν τρίτην ἡμέραν.

«Ἀρεστὸν εἶναι τὸ ἔξυμα» εἶπεν ὁ Καθουλλίνος, «τερπνὴ εἶσιν οἱ μῦθοι ἄλλων χρόνων. Αὐτοὶ ὁμοιάζουσι πρὸς τὴν γαλήνιον δρόσον τῆς πρωΐας, τὴν ἐπὶ τοῦ λόφου τῶν δροκάδων, ὅταν αἱ ἡλιακαὶ ἀκτίνες ἀμυδρῶς φωτίζωσι τὰς καταφερεῖας, καὶ ἡ κυανόχρους λίμνη ἡρμεῖ ἐν τῇ κοιλάδι. Ὡς Κάρριλ, ὕψωσον πάλιν τὴν φωνὴν σου. Ἄς ἀκούσω τὸ ἔξυμα τῆς Σέλμας, ὅπερ ἤδετο εἰς τὰ εὐθρομα σκηνώματά μου, ὅτε Φιγγάλος, ὁ τῶν ἀσπιδοφόρων βασιλεὺς, παρῆν καὶ ἠγάλλετο ἐπὶ τοῖς ἔργοις τῶν προγόνων του».

«Φιγγάλε, σὺ ἐνδοξον τέκνον τῆς μάχης» εἶπεν ὁ Κάρριλ «πρόωρα ἦσαν τὰ πολεμικὰ κατορθώματά σου. Ἡ Λόκλιν ἐτήκετο

ἐπὶ τῆς φωνῆς σου καθ' ἣν ἐπρόχην ἡ νεότης σου ἐθάρρευε τὸ παρθεῖον καὶ ἡ παρθενία ἐμειδίαν διὰ τὸ εὐθυμον πρόσωπον

τοῦ ἥρωος, ἀλλ' ὁ θάνατος ἦν ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ. Ἦν ἰσχυρὸς ὡς τὰ ἀρμητικά ὑδατα τῆς Λόρας. Οἱ φίλοι του παρακολουθοῦντες αὐτὸν ἐπροξένουν θόρυβον, ὁμοιάζοντα πρὸς τὸν φλοῖσθον μυρίων βρυμάτων. Οὗτοι συλλαβόντες τὸν βασιλέα τῆς Λόκλιν ἐν πολέμῳ, τὸν περιώρισαν ἐντὸς τῶν πλοίων. Ἄλλ' οὗτος ἐμεγαλοφρόνει, καὶ οὐδὲν ἕτερον ἐσκέπτετο, ἢ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ νέου νικητοῦ του. Διότι οὐδεὶς ποτε, εἰμὴ ὁ Φιγγάλος, εἶχε δαμάσει τὸν ἰσχυρὸν Στάρνον. 1) Οὗτος καθήμενος ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν κελύφων, εἰς τὴν τῆς Λόκλιν δασώδη χώραν, κράζει τὸν πολιότριχα Σνίβαν, ὅστις συνήθως ἔψαλλε περὶ τὸν κύκλον τῆς Λόδας, ὅτε ἡ λίθος τῆς ἰσχύος ἤκουε τῆς φωνῆς του 2) καὶ ἡ μάχη μετεστρέφετο.

«Ἰπαγε πολιότριξ Σνίβαν» εἶπεν ὁ Στάρνος «ὔπαγε εἰς τοὺς ἀλικύστους βράχους τοῦ Ἄρδβεν. Εἰπέ πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Σέλμας, τὸν εὐειδέστερον τῶν ἡρώων, ὅτι τῷ δίδω τὴν θυγατέρα μου εἰς γάμον, τὴν ὡραιότεραν παρθένον, ἧς τὸ λευκὸν στήθος ὑπερτερεῖ τὴν λευκότητα τῆς χιόνος. Αἱ ὠλένας τῆς εἰσι λευκαὶ ὡς ὁ ἀφρός τῶν κυμάτων. Ἡ ψυχὴ τῆς εἶναι γενναία καὶ μειλίχιος. Ἄς ἔλθῃ μετὰ τῶν γενναίων ἡρώων του, ὅπως συζευχθῇ τὴν θυγατέρα τοῦ ἀποκρύφου σκηνώματος. Ὁ Σνίβαν ἦλθεν εἰς τὸ σκηνώμα τῆς Σέλμας· ὁ καλλίκομος Φιγγάλος παρηκολούθησε τὰ βήματά του. Ἡ φλεγόμενη ψυχὴ του πλέοντος ἐπὶ τῶν κυμάτων τοῦ Βορρά, ἔπτη πρὸς τὴν νεάνίδα. «Καλῶς ἦλθες,» εἶπεν ὁ μελαινας ἔχων τὰς ὄφρυς Στάρνος ἀκαλῶς ἦλθες» βασιλεῦ τῆς ὀρεινῆς Μόρβεν! Ὡς εὖ παρέστησαν οἱ ἀνδρείοι ἡρώες του, οἱ υἱοὶ τῆς ἀρεστικαίας νήσου! Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας θέλομεν ἐστιᾶσθαι ἐντὸς τῶν σκηνωμάτων μου· ἐπὶ τρεῖς ἐπίσης ἡμέρας θέλετε θηρεύει τοὺς κάπρους, ὅπως ἡ φήμη σου δυναθῇ νὰ φθάσῃ πρὸς τὴν νεάνίδα, οἰκοῦσαν ἐν τῷ ἀποκρύφῳ σκηνώματι».

1) Στάρνος ἦν ὁ πατὴρ τοῦ Σουάραν καὶ τῆς Ἀγανδέκας. Α.

2) Τὸ χωρίον τοῦτο ὑπαινίσσεται τὴν θρησκείαν τῆς Λόκλιν· καὶ ἡ λίθος τῆς ἰσχύος (the stone of power), ἢ ἴσως ἡ εἰκὼν θεοτήτος τίνος τῶν Σκαυβινγυῶν Α.

Ὁ Στάρνος ἐμελέτα τὸν θάνατόν των. Ἐδωκεν αὐτοῖς τὸ συμπόσιον τῶν κελύφων· ἀλλ' ὁ Φιγγάλος, ὅστις πάντοτε ὑπέπτευεν αὐτὸν, ἔφερε τὰ ὄπλα του. Οἱ τὸν θάνατον μελετήσαντες, πτοηθέντες ἔφυγον μακρὰν τῶν ὀμμάτων τοῦ βασιλέως. Ἐν τούτοις ἡ φωνὴ τῆς ζωηρᾶς χαρμωσύνης ἠγέρθη. Αἱ τὴν χάριν διαχέουσαι ἄρπαι ἐτανύθησαν. Οἱ βάρδοι ἤδον τὰς μάχας τῶν ἡρώων, καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ ἔρωτος πάλλον στήθος. Οὐλλῖνος ὁ τοῦ Φιγγάλου βάρδος, ἦτο παρὼν, ἡ ἠδεῖα φωνὴ τῆς ἠχούσης Κόνας. Οὗτος ἦνεσε τὴν θυγατέρα τῆς Λόκλιν καὶ τὸν τῆς Μόρβεν εὐγενῆ ἀρχηγόν. Ἡ τῆς Λόκλιν νεανὶς ἀκούσασα ταῦτα, ἀφῆκε τὸ σκηνώμα τοῦ ἀποκρύφου στεναγμοῦ τῆς! καὶ ἦλθε περικαλλῆς, ὡς ἡ σελήνη ἀπὸ τοῦ ἀνατολικοῦ νέφους. Τὸ κάλλος ἐκέχυτο περὶ αὐτὴν ἐν εἰδει φωτός. Τὰ βήματά τῆς κατεκίλουν τὸ οὖς ὡς θεῖα ἀρμονία. Αὐτὴ εἶδε τὸν νέον καὶ ἠράσθη αὐτοῦ. Αὐτὸς ἐγένετο τὸ ἀντικείμενον τῶν στεναγμῶν τῆς. Οἱ κυανοὶ ὀφθαλμοὶ τῆς ἐκυλίοντο ἐπ' αὐτοῦ κρυφίως, πύλόγησε δὲ τὸν ἀρχηγόν τῆς ἠχούσης Μόρβεν.

Ἡ τρίτη ἡμέρα φωτοβόλος ἔλαμψεν ἐπὶ τοῦ δάσους τῶν κάπρων. Ἐπρηυθήσαν εἰς θήραν ὁ μελαινας ἔχων τὰς ὄφρυς Στάρνος, καὶ Φιγγάλος ὁ τῶν ἀσπιδοφόρων βασιλεὺς. Ἐδαπάνησαν τὸ ἡμισυ τῆς ἡμέρας εἰς θήραν· τὸ δόρυ τῆς Σέλμας ἐβάφη εἰς τὸ αἷμα. Τότε ἡ γλαυκῶπις τοῦ Στάρνου θυγάτηρ ἔνδακρος προσῆλθεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Μόρβεν καὶ μετὰ τὴν ἐρωτικὴν φωνὴν τῆς εἶπεν αὐτῷ. «Φιγγάλε, εὐγενῆς ἀρχηγέ, μὴ ἐμπιστεύεσαι εἰς τὴν υπερήφανον καρδίαν τοῦ Στάρνου. Ἐντὸς τοῦ ἄλλους ἐκεῖνου ἔχει κεκρυμμένους τοὺς ἀρχηγούς του. Ἀπόφυγε τὸ ἄλλος τοῦ θανάτου. Ἀλλὰ μέμνησο, ὦ υἱὲ τῆς Μόρβεν, τῆς Ἀγανδέκας καὶ σώσον με ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ πατρός μου, βασιλεῦ τῆς ἀνεμώδους Μόρβεν!

«Ὁ νεαρὸς ἥρωας ἀνευ φόβου καὶ περισκέψεως προὔχωρει, συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν ἡρώων του. Οἱ τὸν θάνατον μελετήσαντες ἔπεσον ὑπὸ τῆς χειρὸς του, τὰ δὲ περίξ τῆς Γόρμαλ ἀντήχουν. Πρὸ τῶν σκηνωμάτων τοῦ Στάρνου συνῆλθον οἱ θηρευταί. Αἱ τοῦ βασιλέως μελαινας ὄφρυς ὁμοιάζον πρὸς νέφη, οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ

του πρὸς νυκτικὰ μετέωρα. «Φέρετε ἐνταῦθα, εἶπε πρὸς τὸν ἀξίεραστον βασιλέα τῆς Μόρβεν τὴν Ἀγανδέκαν! Ἡ χεὶρ του ἐβάφη εἰς τὸ αἷμα τοῦ λαοῦ μου, οἱ λόγοι τῆς δὲν ἀπέβησαν μάταιοι!» Αὐτὴ προσῆλθε ἔνδακρος ἔχουσα τὴν κόμην ἀνειμένην. Τὸ λευκὸν στῆθός τῆς ἔπαλλεν ὑπὸ τῶν βαθέων στεναγμῶν. Ὁ Στάρνος διεπέρασε τὰ στέρνα τῆς διὰ ξίφους· ἔπεσεν ὡς στήλη χιόνος, ὀλισθαίνουσα ἀπὸ τῶν βράχων τοῦ Ρονάν, καθ' ἣν στιγμὴν τὰ δάση ἠσυχάζουσιν, ἡ δὲ ἤχῃ διήκει κατὰ τὴν κοιλάδα.

Ὁ Φιγγάλος τότε διὰ νεύματος καλεῖ εἰς τὰ ὄπλα τοὺς ἡγεμόνας του. Ζοφερὰ ἄρχεται ἡ μάχη. Τὰ τέκνα τῆς Λόκλιν θνήσκουσιν, ἢ σώζονται διὰ τῆς φυγῆς. Ὁ Φιγγάλος λαβὼν τὸ ὄχρον καὶ ἄπνουν πτώμα τῆς ἀγαπητῆς Ἀγανδέκας, ἐναποθέτει ἐν τῷ πλοῦ του. Ὁ τύμβος τῆς ὑψοῦται ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Ἄρδθεν· ἡ δὲ θάλασσα μυκάται περὶ αὐτόν.

«Βύλογημένη ἡ ψυχὴ τῆς» εἶπεν ὁ Καθουλλίνος «εὐλογημένος ὁ τοιαῦτα ψάλλον αἰοιδός! Ἰσχυρὸς ἦτο ὁ Φιγγάλος νέος ὢν, ἰσχυρὸς ἔτι ὁ γηράσας βραχίων του. Ἡ Λόκλιν θέλει πάλιν πέσει πρὸ τοῦ βασιλέως τῆς ἠχούτης Μίρβεν. Δεῖξον τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ τοῦ νέφους, ὦ Σελήνη. Ἐπίχυσον φῶς ἐπὶ τῶν λευκῶν ἰστίων του· καὶ εἰάν ἰσχυρόν τι πνεῦμα τοῦ οὐρανοῦ ἐπικάθηται τοῦ ἐπικριμαμένου ἐκείνου νέφους, σὺ τῆς θυέλλης ὀδηγῆ, ἀπότρψον τὰ πλοῖά του ἀπὸ τοῦ βράχου.

Τοιαῦτα ἔλεγεν ὁ Καθουλλίνος παρὰ τὸν ἦχον τοῦ ὄρειου βεύματος, ὅτε ὁ τετρωμένος Κάλμαρ ὁ υἱὸς τοῦ Μάθα ἀνῆρχετο τὸν λόφον. Ἐπανῆκεν ἀπὸ τοῦ πεδίου καθημαγμένος. Ἦλθεν ἐρειδόμενος ἐπὶ τοῦ δόρατός του. Ἀσθενὴς εἶναι ὁ πολεμικὸς βραχίων του, ἀλλ' ἡ ψυχὴ διετῆρει ἀκμαῖον τὸ θάρρος τῆς!

«Καλῶς ἦλθες, ὦ υἱὲ τοῦ Μάθα» εἶπεν ὁ Κόνναλ «καλῶς ἦλθες πρὸς ἡμᾶς τοὺς φίλους σου! Διατί βαθὺς ἀφίεται στεναγμὸς ἐκ τῶν στέρνων ἐκείνου, ὅστις πρῶτος δὲν ἐπτοεῖτο πρότερον;»

— «Καὶ οὐδέποτε θέλει πτοεῖθι Κόνναλ, ἀρχηγὲ τοῦ ὄξέως σιδῆρου! Ἡ ψυχὴ μου ἀναγεννάται ἐν κινδύνῳ, καὶ ἐν τῇ κλαγγῇ τῶν ὀπλῶν. Ἐγὼ ἀνῆκω εἰς τὴν φιλοπόλεμον γενίαν. Οἱ πα-

τέρεις μου οὐδέποτε ἐπτοήθησαν. Ὁ Κόρμαρ ἦτο ὁ πρῶτος τῆς φυλῆς μου. Οὗτος διεσκέδαζεν εἰς τὰ ζοφερὰ κύματα. Ἡ μέλαινα ναὺς του ἔπλεεν ἐπὶ τοῦ ὠκεανοῦ, ἐταξείδευε φερόμενος ἐπὶ τῶν πτερώγων τοῦ ἀνέμου. Πνεῦμά τι συνετάραξε ποτε τὰ σοιχεῖα κατὰ τινὰ νύκτα. Αἱ θάλασσα ἐξοιδούνται, οἱ βράχοι ἀντηχοῦσι, οἱ δὲ ἄνεμοι παραφέρουσι τὰ νέφη. Ἡ ἀστραπὴ φεύγει ἐπὶ πυρίνων πτερώγων. Τότε φοβηθεὶς προσωρμίσθη εἰς τὴν ξηρὰν, ἀλλ' εὐθὺς ἠρθηρίασεν ἐπὶ τῷ φόβῳ του. Ἐρημηνεν ἐκ νέου εἰς τὰ κύματα, ὅπως εὖρη τὸν υἱὸν τοῦ ἀνέμου. Τρεῖς νέοι ὀδηγοῦσι τὴν ἀλλομένην λέμβον, αὐτὸς δὲ ἵστατο μὲ γομνὸν ξίφος. Ὅτε τὸ χαμηλὸν νέφος διήρχετο, συλλαβῶν διετρύπησεν αὐτό. Τὸ πνεῦμα τῆς καταιγίδος καταλείπει τὴν ἀέρα. Ἡ σελήνη καὶ οἱ ἀστέρες ἀνεφάνησαν. Τοιοῦτον ἦτο τὸ θάρρος τῆς φυλῆς μου. Ὁ Κάλμαρ ὁμοιάζει πρὸς τοὺς γονεῖς του. Ὁ κίνδυνος φεύγει τὸ ὑψόμενον ξίφος. Κάλλιον παντὸς ἄλλου ἐπιτυγχάνουσιν οἱ τολμῶντες!

«Ἄλλ' ἤδη, σεῖς υἱοὶ τῆς εὐθαλοῦς Ἰέρνης, ἀποούρηθη τῆς αἰμοχαροῦς ἐρείκης τῆς Λένας. Συλλέξατε τὰ ἀτυχεῖς λείψανα τῶν φίλων μας, καὶ ἐνώθητε μετὰ τῆς ἰσχυρᾶς στρατιάς τοῦ Φιγγάλου. Ἦκουσα τὸν ἦχον τῶν προϊόντων ὀπλῶν τῆς Λόκλιν. Ὁ Κάλμαρ θέλει μείνει ἵνα πολεμήσῃ. Ἡ φωνὴ μου ἔσεται τοιαύτη, φίλοι μου, ὡς εἰάν μυριοὶ μηχανταὶ ἦσαν ὀπισθέν μου. Ἄλλὰ σὺ, υἱὲ τοῦ Σέμου, μνήσθητί μου μνήσθητι τοῦ ἀψύχου πτώματος τοῦ Κάλμαρ. Ὅταν ὁ Φιγγάλος κατακυριεύσῃ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἐναπόθεσον με εἰς μνημεῖόν τι, ἵνα αἱ μέλλουσαι γενεαὶ ἀκούσωσι τὴν φήμην μου, καὶ ἡ μήτηρ χαρῆ διὰ τὴν δόξαν μου.»

«Ὅχι, υἱὲ τοῦ Μάθα» εἶπεν ὁ Καθουλλίνος «δὲν θέλω ποτὲ σὲ καταλείπει ἐνταῦθα. Χαίρω μαχόμενος ἄμισον ἀγῶνα· ἡ ψυχὴ μου ἀνακτᾷ νέας δυνάμεις ἐν κινδύνῳ. Κόνναλ καὶ σὺ γηραιὲ Κάρριλ, ὀδηγήσατε τὰ ἀτυχεῖς τέκνα τῆς Ἰέρνης. Μετὰ τὸ τέλος τῆς μάχης, ζητήσατέ μας εἰς τὸ στενὸν τοῦτο μέρος· διατί παρὰ τὴν δαὴν ταύτην θέλομεν πέσει, μαχόμενοι κατὰ τοῦ βεύματος τῶν ἐνθάδων! ὦ υἱὲ τοῦ Φίβιλ, λαβὼν τὸν ὠκύποδα ἱπ-

πον, δράμε ἐπὶ τῆς ἐρείκης τῆς Λένας. Εἶπε τῷ Φιγγάλῳ ὅτι ἡ Ἰέρνη ἔπεσεν. Εἶπε τῷ βασιλεῖ τῆς Μόρβεν νὰ ἔλθῃ. Ὡς ἔλθῃ, ὡς ἥλιος ἐν τρικυμῷ νὰ διαυγάσῃ, καὶ ἀνορθώσῃ τὴν νῆσον! »

Ἡ ἡὼς ὑποφάσκει ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς Κρόμλας. Οἱ υἱοὶ τῆς θαλάσσης ἀνέρχονται. Ὁ Κάλμαρ ἔσται ἵνα τοὺς ἀπαντήσῃ. Ἄλλ' ὠχρὸν ἦτο τὸ πρόσωπον τοῦ ἀρχηγοῦ. Ἠρείδετο ἐπὶ τοῦ πατρικοῦ δόρατος, ὅπερ ἐκόμισεν ἀπὸ τῆς Λάρας ἀφίσσας Ἄλκλέθαν τὴν μητέρα του θρηνοῦσαν, καὶ ἐν λύπῃ τηκομένην. Ἄλλ' ἤδη ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὁ ἥρωσ πίπτει, ὡς δένδρον τοῦ ἀγροῦ. Ὁ δυστυχῆς Καθουλλῖνος ἵσταται μόνος ὡς βράχος ἐπὶ ἀμμάδους κοιλάδος. Ἡ θάλασσα ἐρχομένη μετὰ τῶν κυμάτων τῆς μυκάται ἐπὶ τῶν σκληρῶν ἀκτῶν. Οἱ λόφοι ἀντηχοῦσιν. Ἢδη ἀπὸ τῆς ἀραιᾶς ὀμίχλης τοῦ ὠκεανοῦ διακρίνονται τὰ λευκὰ ἰστία τῶν πλοίων τοῦ Φιγγάλου. Ἐφαίνοντο ἐρχόμενα ὡς δάσος κυλιόμενον ἐπὶ τῆς θαλάσσης. Ὁ Σουάραν εἶδεν αὐτὰ ἀπὸ τοῦ λόφου καὶ ἐπανήλθεν, ἀφίσσας τοὺς υἱοὺς τῆς Ἰέρνης. Ὡς ἡ σμαραγοῦσα θάλασσα κατακλύζει τὰς νήσους τῆς Ἰνιστόαρ, οὕτως ἀθρόοι καὶ θορυβοῦντες ἐπανάρχοντο τὰ τέκνα τῆς Λόκλιν κατὰ τοῦ βασιλέως. Ὁ δὲ Καθουλλῖνος, ἔχων κεκλιμένην τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸ μακρὸν δῦρον ὀπισθεν συρόμενον, θρηνῶν καὶ ὀλοφυρόμενος τοὺς θανόντας φίλους του ἐβυθίσθη εἰς τὸ δάσος τῆς Κρόμλας. Οὗτος ἐφοβεῖτο τὸ πρόσωπον τοῦ Φιγγάλου, ὅστις ἔβλεπε πάντοτε τὸν Καθουλλῖνον εὐφημούμενον ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης!

« Πόσοι τῶν ἡρώων ἐκείνων, οἵτινες ἠγάλλοντο, ὅτε ὁ ἥχος τῶν κελύφων ὑφούτο ἐν τῷ σκηνώματί μου, κείνται ἄταφοι ἐπὶ τῆς πεδιάδος! Δὲν θέλω εὔρει πλέον τὰ ἴχνη των ἐπὶ τῆς ἐρείκης. οὐδὲ θέλω πλέον ἀκούσει τῆς φωνῆς των εἰς τὴν θήραν. Πάντες οἱ πιστοὶ φίλοι μου κυλίνονται ἐν τῷ αἵματι, ὠχροὶ καὶ ἄφωνοι. Ὡς σκιαί τῶν ἄρτι πεσόντων ἡρώων, ἔλθετε εἰς συνάντησιν τοῦ Καθουλλῖνου ἐπὶ τῆς ἐρείκης. Ἐλθετε νὰ συνεντευχθῆτε μετ' αὐτοῦ ἐν τῷ ἀνέμῳ, ὅταν τὸ τρύζον δένδρον τοῦ ἀντροῦ τῆς Τούρας ἀντηγῇ. Ἐκεῖ, εἰς μεμακρυσμένον μέρος, θέλω κείσθαι ἄγνωστος. Οὐδεὶς βάρδος θέλει ἀκούσει περὶ ἐμοῦ. Οὐδεὶς λίθος θέλει ἐγερθῆ πρὸς ἀνάμνησίν μου. Φορῆναι με, ὡς νεκρὸν,

ὦ Βραγέλα, διότι ἐξέλιπεν ἡ φήμη μου. » Τοιαῦτα ἔλεγεν ὁ Καθουλλῖνος βυθίζομενος εἰς τὸ δάσος τῆς Κρόμλας.

Ὁ Φιγγάλος, ἱστάμενος ὄρθιος ἐν τῷ πλοίῳ, ἐξέτεινε τὸ δόρυ του πρὸ αὐτοῦ. Δεινὴ ἦτο ἡ λάμψις τοῦ σιδήρου του, ὁμοιάζουσα πρὸς τὰ ἀπαίσια μετέωρα τοῦ θανάτου, καθήμενα ἐπὶ τῆς ἐρείκης τοῦ Μάλμωρ, ὅταν ὁ περιγηγητῆς ἦναι μόνος, καὶ ὁ εὐρὸς τῆς σελήνης κύκλος σκοτίζεται ἐν τῷ οὐρανῷ.

« Ἡ μάχη ἐτελείωσεν » εἶπεν ὁ βασιλεὺς. « Ἐγὼ βλέπω τὸ αἶμα τῶν φίλων μου. Πένθος καλύπτει τὴν ἐρείκην τῆς Λένας. Λύπη βασιλεύει ἐπὶ τῶν δρυῶν τῆς Κρόμλας, διότι οἱ κυνηγοὶ ἔπεσον ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας των. Ὁ υἱὸς τοῦ Σέμου δὲν ὑπάρχει πλέον! Ἦνε καὶ Φίλαν, υἱοὶ μου, ἠχῆσατε τὴν σάλπιγγα τοῦ Φιγγάλου. Ἀναβάντες τὸν ἐπὶ τῆς παραλίας ἐκείνον λόφον, προσκαλέσατε τὰ τέκνα τοῦ ἐχθροῦ. Ὄρθιοι ἐπὶ τοῦ μνήματος τοῦ Λάμδαργ, ἥρωος παρελθόντων χρόνων, προσκαλέσατε αὐτούς. Ἡ φωνὴ ἔστω ὡς ἡ τοῦ πατρός σας, ὅταν ἐν πάσῃ τῇ ἰσχύϊ του ὄρμῃ εἰς τὴν μάχην. Ἐγὼ δὲ περιμένω τοὺς ἰσχυροὺς ξένους ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Λένας περιμένω τὸν Σουάραν. Ἄς ἔλθῃ μεθ' ὅλης τῆς φυλῆς τῶν μαχητῶν του, ἄς ἔλθῃ ἵνα μάθῃ πόσον εἶναι ἰσχυροὶ οἱ φίλοι τῶν θανόντων! »

Ὁ εὐειδὴς Ἦννος διπύγαζεν ὡς ἀστραπὴ, ὁ δὲ ζοφερός Φίλαν ἐφώρμα ὡς σκιά φθινοπώρου. Ἡ φωνὴ των ἀκούεται ἐπὶ τῆς ἐρείκης τῆς Λένας. Οἱ υἱοὶ τοῦ ὠκεανοῦ ἤκουσαν τῆς σάλπιγγος τοῦ Φιγγάλου. Ὡς ἡ μυκωμένη παλίρροια τοῦ ὠκεανοῦ ἐπανακάμπουσα τῆς χώρας τῶν χιόνων, οὕτως ἰσχυροὶ, ζοφώδεις καὶ ἐκπεπληγμένοι κατήρχοντο οἱ υἱοὶ τῆς Λόκλιν. Ὁ βασιλεὺς βαίνει ἐπὶ κεφαλῆς, ὑπερηφάνως φέρων τὰ ὄπλα του. Ἡ ὄργῃ βράζει ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ προσώπου του, οἱ ὀφθαλμοὶ του περιστρέφονται ἀγρίως. Ὁ Φιγγάλος ἰδὼν τὸν υἱὸν τοῦ Στάρνου ἀνεμνήσθη τῆς Ἀγανδέκας, διότι ὁ Σουάραν μετὰ πικρὰ τῆς νεότητος δάκρυα ἐθρήνησε τὴν λευκότερον ἀδελφὴν του. Ἐπεμψε τότε τὸν βαρδὸν Οὐλλῖνον νὰ τὴν προσκαλέσῃ εἰς τὸ συμπόσιον τῶν κελύφων, διότι ἐχάρηκεν ἔπαινεκεν εἰς τὴν ψυχὴν του ἡ ἀνάμνησις τοῦ πατρὸς των ἡρώων του.

Ὁ Οὐλλίνος πρρευθεῖς μὲ τὰ γηραιὰ βήματά του, εἶπεν εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Στάρνου. « Ὡ σὺ, ὅστις οἰκεῖς μακρὰν ἡμῶν, περιστοιχούμενος ὡς σκόπελος ὑπὸ τῶν κυμάτων σου, ἔλθε εἰς τὸ συμπόσιον τοῦ βασιλέως, ἵνα διέλθῃς τὴν ἡμέραν σου ἐν ἡσυχίᾳ. Αὐριον ἄς πολεμήσωμεν, ὦ Σουάραν, καὶ ἄς θραύσωμεν τὰς ἡγήρας ἀσπίδας μας » — « Σήμερον » εἶπεν ὁ ὀργίλος τοῦ Στάρνου υἱὸς « ἡμεῖς θέλομεν θραύσει τὰς ἀσπίδας, αὐριον θέλει ἐτοίμασθῆ τὸ συμπόσιόν μου, ὅταν ὁ Φιγγάλος θὰ κεῖται χαμαί » — « Αὐριον, ἄς ἐτοιμάσῃ τὸ συμπόσιόν του » εἶπε μειδιῶν ὁ Φιγγάλος: « Σήμερον. ὦ υἱοί μου, θέλομεν θραύσει τὰς ἡγήρας ἀσπίδας. Ὀσσιανέ, στήθι παρ' ἐμοί. Γαῦλε, ὕψωσον τὸ τρομερὸν ξίφος σου, Φέργε τάνυσον τὸ τόξον σου. Ἐτοίμασον τὸ δόρυ σου, ὦ Φίλαν. Ἐγείρατε τὰς μελαίνας ἀσπίδας σας. Τὰ δόρατα ἔστρωσαν θανατηφόρα μετέωρα. Ἀκολουθεῖτε τὴν ὁδὸν τῆς δόξης μου. Μιμήθετε τὰ πολεμικὰ κατορθώματά μου.

Ὡς μυριοὶ ἄνεμοι τῆς Μόρβεν, ὡς ρεύματα μυρίων λόφων, ὡς τὰ νέφη ἵπτανται μεθ' ὀρμῆς, καὶ ὁ ὠκεανὸς πλήττει τὴν ἀκτὴν τῆς ἐρήμου, οὕτω μωκόμενοι, ἀθρόοι καὶ δεινοὶ συνεπλάκῃσαν οἱ μαχηταὶ ἐπὶ τῆς ἡκούσης τῆς Λένας ἐρείκης. Ἡ οἰμωγὴ τῶν θνησκόντων διήκουσα μέχρι τῶν λόφων, ἐμοιάζε πρὸς τὴν βροντὴν τῆς νυκτός, ὅταν τὸ νέφος βροχύνεται ἐπὶ τῆς Κόνας, καὶ τὰ τῆς καταιγίδος πνεύματα συρίπτωσιν ὁμοῦ. Ὁ Φιγγάλος ἐρώρμησεν ἐν πάσῃ αὐτοῦ τῇ ἰσχύϊ, δεινὸς ὡς ἡ σκιά τοῦ Τρέμνορ, ἐρχομένου ἐν καταιγίδι τιμὴ εἰς τὴν Μόρβεν, ἵνα ἴδῃ τοὺς ὑπερηφάνους υἱούς του, ὅτε αἱ δρυὲς ἀντηχῶσιν ἐπὶ τῶν ὀρέων, καὶ βράχιοι καταπίπτουσιν ἐν τῇ ἐμφανίσει του, ἀμυδρῶς ὀρώμενου ἐν καιρῷ νυκτός μεταβαίνοντος ἀπὸ λόφου εἰς λόφον. Ἀπηνῆς ἦτο ἡ χεὶρ ταῦ πατρός μου, ὅτε περιστρέφε τὸ λάμπον ξίφος του. Ἀναπολεῖ τὰς νεανικὰς μάχας καὶ καταστρέφει τὸ πεδίον τῆς μάχης ἐν τῇ παρόδῳ του.

Ὁ Ἰνὸς ἐβαινεν ὡς στήλη πυρός. Ζοφερὰ εἶναι ἡ ὄψις τοῦ Γαύλου. Ὁ Φέργος ἐφώρμα πωδῆνεμος. Ὁ Φίλαν ὡς ὀρεινὴ ὀμίχλη. Ὁ Ὀσσιανὸς κατήρχετο ὡς βράχος. Ἐγὼ ἠγαλλόμην ἐπὶ τῇ δυνάμει τοῦ βασιλέως. Πολλοὶ ἐγένοντο θύματα τοῦ βραχίον-

νός μου. Φρικώδης ἦτο ἡ λάμψις τοῦ ξίφους μου, διότι οἱ πλάκαμοὶ μου δὲν ἦσαν τότε λευκοὶ, οὐδ' ἔτρεμον αἱ χεῖρές μου διὰ τὸ γῆρας. Οἱ ὀφθαλμοὶ μου δὲν ἔστεροῦντο φωτὸς, οὐδ' ἔσφαλλον οἱ πόδες μου! Τίς δύναται νὰ ἀριθμῆσῃ τοὺς θανάτους; τίς τὰ κατορθώματα τῶν ἡρώων; ὅτε, ὁ ὑπὸ τῆς ὀργῆς φλεγόμενος Φιγγάλος, κατέσφαζε τοὺς υἱούς τῆς Λόκλιν; Οἰμωγαὶ ἐπὶ οἰμωγῶν ἠκούοντο ἀπὸ λόφου εἰς λόφον, μέχρι βαθείας νυκτός. Ἐκπεπληγμένοι ὡς ἀγγέλι ἐλάφων, οἱ υἱοὶ τῆς Λόκλιν συνέρχονται ἐπὶ τῆς Κόνας. Ἡμεῖς δὲ καθίσαντες ἠκούομεν τὸν εὐάρεστον ἤχον τῆς ἄρπης παρὰ τὸ τερπνὸν ρεῦμα τοῦ Λούδαρ. Ὁ Φιγγάλος ἦτο πλησίον τοῦ ἐχθροῦ, ἀκρούμενος τῶν βάρδων ἀδόντων τὰ κατορθώματα ἀρχαιοτέρων ἡρώων. Μετὰ προσοχῆς ἐρειδόμενος ἐπὶ τῆς ἀσπίδος του, ὁ τῆς Μόρβεν βασιλεὺς ἐκάθητο. Ὁ ἀήρ ἤχει διὰ τῶν πλοκάμων του, ἐνῶ οὗτος ἐσκέπτετο τὰ τῶν ἀρχαιοτέρων χρόνων. Παρ' αὐτῷ ἐρειδόμενος ἐπὶ τοῦ δόρατός του, ἴστατο ὁ γενναῖος υἱὸς μου Ὄσκαρ, θαυμάζων τὸν βασιλεῖα τῆς Μόρβεν διὰ τὰ εὐκλεῆ κατορθώματά του.

« Τίε τοῦ υἱοῦ μου » εἶπεν ὁ βασιλεὺς. « Ὄσκαρ, τιμὴ τῆς νεότητος! εἶδον τὴν αἴγλιν τοῦ ξίφους σου. Ἐγὼ ἐδοξάσθην ἐν τῇ φυλῇ μου. Θήρυσεν τὴν δόξαν τῶν πατέρων μας. Μιμήθητε τὸν Τρέμνορ, τὸν πρῶτον τῶν ἀνδρῶν, καὶ τὸν Τραθάλ, τὸν πατέρα τῶν ἡρώων! Οὗτοι πολεμήσαντες γενναίως ἐν τῇ νεότητί των ὑμνοῦνται ἀπαύστως ὑπὸ τῶν βάρδων. Ὁ Ὄσκαρ, ὑπότασσε τοὺς ἰσχυρούς, πλὴν φείδου τῶν ἀδυνάτων. Ἐσο ρεῦμα ἰσχυρὸν κατὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ λαοῦ σου, ἀλλ' ὡς αὔρα, πνεύουσα ἐπὶ τῆς χλόης, πρὸς ἐκείνους, οἵτινες ἐξαιτοῦνται τὴν συνδρομὴν σου. Οὕτως ἐξῆσεν ὁ Τρέμνορ, τοιοῦτος ἐγένετο ὁ Τραθάλ καὶ τούτους ἐμιμήθη ὁ Φιγγάλος. Ὁ βραχίον μου ἦν τὸ ἔρεισμα τῶν ἀδυνάτων, οἱ ἀσθενεῖς ἠσύχαζον ὑπὸ τὴν λάμψιν τοῦ σιδήρου μου.

« Ὄσκαρ, ἐγὼ ἤμην νέος ὡς σὺ, ὅτε ἤλθεν ἡ ἐρασιμία Φαιναςόλη, ἡ ἀκτίς ἐκείνη τοῦ κάλλους, τὸ γλυκὺ ἐκεῖνο τοῦ ἔρωτος ὄψους, ἡ θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῆς Κράκας ¹⁾. Ἐγὼ τότε ἐπέ-

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΑΘΕΟΥΡΙΟΥ

¹⁾ Πολλοὶ εἶπεν ὅτι εἶναι μία τῶν Σχετλανδικῶν νήσων. Δ.

στρεφόν ἀπὸ τῆς ἐρείκης τῆς Κόνας μετ' ὀλίγων τινῶν μαχλή-
των. Λέμβος τις ἐν λευκοῖς ἰστίοις ἐφάνη μακρὰν, ὁμοιάζουσα
πρὸς ομίχλην, φερομένην ὑπὸ τῆς ὠκεανίου πνοῆς. Ἡ λέμβος
ἐπλησίασε καὶ εἶδομεν ἐν αὐτῇ τὴν ὠραίαν παρθένον, ἧς τὸ λευ-
κὸν στήθος ἔπαλλε στενάζον. Ὁ ἄνεμος ἐκίνει τὴν μέλαιναν λυ-
τὴν κόμην της, τὰ δάκρυα ἔβρεχον τὰς ῥοδίνας παρειάς της.
Θύγατερ τοῦ κάλλους, εἶπον ἐγὼ γαληνιαῖος, διατὶ στενάζεις ;
Δύναμαι ἐγὼ, νέος ὢν, νὰ σὲ ὑπερασπίσω, ἐρασμία θύγατερ
τῆς θαλάσσης ; Τὸ ξίφος μου δὲν εἶναι καλῶς ἐξησχημένον ἐν
πολέμῳ, ἀλλ' ἡ καρδία μου εἶναι θαρραλέα.»

« Πρὸς σὲ πετῶ » εἶπε στενάζουσα ἡ νεᾶνις « ὡ ἡγεμῶν τῶν
ἀνδρείων ! Πρὸς σὲ πετῶ ἀρχηγὲ τῶν εὐθύμων κελύφων· βοηθῆ
τῶν ἀδυνάτων ! Ὁ βασιλεὺς τῆς ἠχούσης νήσου Κράκας μοὶ
ὑπεσχέθη τὴν ἠλιακὴν ἀκτίνα τῆς γενεᾶς του. Οἱ λόφοι τῆς
Κρόμλας ἤκουσαν τοὺς στεναγμοὺς τοῦ ἔρωτος τῆς ἀτυχοῦς
Φαινασόλης ! Ἰδὼν με ὁ τῆς Σόρας ἀρχηγὸς με ἠγάπησε. Τὸ ξί-
φος του εἶναι φωτεινὴ ἀκτίς παρὰ τὸ πλευρόν του, ἀλλὰ ζο-
φερὰ εἶναι ἡ ὄφρυς του, ἡ δὲ ψυχὴ του ὀργίλη. Πρὸς ἀποφυγὴν
τούτου ἔπλευσα τὴν μυκωμένην θάλασσαν, ἀλλ' οὗτος με κατα-
διώκει.»

« Ἀναπαύθητι » εἶπον ἐγὼ, « ὑπὸ τὴν ἀσπίδα μου, ἀναπαύ-
θητι σὺ φωτεινὴ ἀκτίς ! Ὁ ζοφερὸς τῆς Σόρας ἀρχηγὸς θέλει
φύγει, ἐὰν ὁ τοῦ Φιγγάλου βραχίον ἔχει τὸ θάρρος τῆς καρδί-
ας του. Ἐγὼ δύναμαι νὰ σὲ κρύψω εἰς μεμακρυσμένον τι ἄντρον,
ὡ θύγατερ τῆς θαλάσσης· ἀλλ' ὁ Φιγγάλος οὐδέποτε θέλει φύ-
γει τὸν κίνδυνον. Ἄγάλλομαι περιστοιχούμενος ὑπὸ κινδύνων.
Ἰδὼν τὰ δάκρυα ραίνοντα τὰς παρειάς της, εὐσπλαχνίσθη αὐ-
τὴν. Μετ' οὐ πολὺ, ὡς δεινὸν κύμα, ἐφάνη τὸ πλοῖον τοῦ ἀρχι-
γοῦ τῆς Σόρας, Βορβάρ. Οἱ ἰστοὶ του ὑψοῦνται ὀπισθεν τῶν λευ-
κῶν ἰστίων. Τὰ ὕδατα ἀφρίζουσιν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν.
Ὁ ὠκεανὸς ἠγεῖ. « Ἐλθε » εἶπον τότε « σὺ θαλασσοπληκτε, ἵνα
συμμετάσχῃς τοῦ συμποσίου ἐν τῷ σκηνώματί μου, ὅπερ εἶναι
τὸ καταφύγιον τῶν ξένων.»

« Ἡ νεᾶνις τότε ἔστη πλησίον μου τρέμουσα· ἐκείνος ἔστυρε

τὸ βέλος του, αὕτη ἔπεσεν. « Ἐπιτυχὴς εἶναι ἡ χεὶρ σου, ἀλλ'
ἀνίσχυρος ὁ ἐχθρὸς » εἶπον αὐτῷ. Ἠγωνίσθημεν τότε μανιωδῶς,
ἐκείνος ἔπεσεν ὑπὸ τὸ ξίφος μου. Ἐθέσαμεν τοὺς ἀτυχεῖς τού-
τους εἰς δύο τάφους. Τοιοῦτος ἐγενόμην ἐν τῇ νεότητί μου,
ὡ Ὄσκαρ, γενοῦ καὶ σὺ ὡς ὁ γηραιὸς Φιγγάλος. Μήποτε ἐπιζη-
τήσης μάχην, ἀλλ' οὐδ' ἀπόφευγε αὐτὴν παρισταμένην.

« Φίλλαν καὶ Ὄσκαρ, οἱ μέλαιναν ἔχοντες τὴν κόμην, σεῖς
εἰ ποδώκεις, πετάξατε ἐπὶ τῆς ἐρείκης καὶ θεωρήσατε τοὺς υἱ-
οὺς τῆς Λόκλιν. Πολὺ μακρὰν ἀκούω τὸν θόρυβον τῶν ποδῶν
των, ὡς ἀπέχοντας ἤχους δασῶν. Ἰπάγετε, ἵνα μὴ δυνθῶσι
νὰ διαφύγῃσι τὸ ξίφος μου ἐπὶ τῶν κυμάτων τοῦ βορρᾶ· διότι
πολλοὶ τῶν υἱῶν τῆς Ἰέρνης κείνται εἰς τὴν ζοφεράν τοῦ θανά-
του κλίνην. Οἱ υἱοὶ τῆς ἠχούσης Κρόμλας, οἱ ἀνδρεῖοι μαχηταὶ
ἔπεσον ! »

Οἱ ἥρωες ἀπῆλθον ὡς δύο ζοφώδη νέφη, χρησιμεύοντα ὡς
ὄχηματα τῶν πνευμάτων τῶν ἐξερχομένων ἵνα ἐκφοβίσωσι τοὺς
ἀτυχεῖς ἀνθρώπους. Ὁ Γαῦλος τότε, ὁ υἱὸς τοῦ Μόρνη, στὰς ὡς
βράχος ἐν νυκτί, καὶ ἔχων δόρυ ἀκτινοβολοῦν εἰς τὴν ἀναλαμ-
πὴν τῶν ἀστέρων, ἐφώνησε.

« Φιγγάλε, υἱὲ τῆς μάχης, βασιλεῦ τῶν κελύφων ! εἰπέ εἰς
τοὺς βάρδους νὰ ἐπιφέρωσι τὸν ὕπνον εἰς τοὺς κεκμηκότας φί-
λους τῆς Ἰέρνης. Φιγγάλε, θεὸς καὶ σὺ ἐν τῷ κολεῷ τὸ θα-
νατηφόρον ξίφος σου, καὶ ἄφες τὸν λαόν σου νὰ πολεμήσῃ. Ἡμεῖς
θνήσκομεν ἀνευ φήμης, μόνος δὲ ὁ βασιλεὺς μαχόμενος φημίζε-
ζαι. Ἡ ἡὼς φωτίσει τοὺς λόφους, θεώρει μακρόθεν τὰ
κατορθώματά μας. Ἄς αἰσθανθῇ ἡ Λόκλιν τὸ ξίφος τοῦ υἱοῦ
τοῦ Μόρνη, ἵνα μὲ αἰνέσωσιν οἱ βάρδοι. Οὕτως ἐφέρετο πάντοτε
ἡ εὐγενὴς τοῦ Φιγγάλου γενεά· τοιοῦτος καὶ σὺ ἐγένου, βασι-
λεῦ τῶν ξιφῶν, εἰς τὰς μάχας τῶν δορῆτων.»

« Ὡ υἱὲ τοῦ Μόρνη » ἀπεκρίνετο ὁ Φιγγάλος, « ἡ φήμη σου εἶ-
ναι ἡμετέρα δόξα. Πολέμησον λοιπὸν, ἀλλὰ τὸ δόρυ μου θέλει
εἶσθαι πλησίον, ὅπως σὲ βοηθήσῃ ἐν κινδύνῳ. Ἰψώσατε, ὑψώ-
σατε τὴν ἐπιτομήν μου, υἱοὶ τῶν ἀσμάτων, καὶ κάμετε νὰ μοὶ
ἐπέσθῃ γυμνὸς ὕπνος. Ὁ Φιγγάλος θέλει ἀναπαυθῆ ἐνταῦθα ἐν

τῷ μέσῳ τῶν τῆς νυκτὸς ἀνέμων. Καὶ ἐὰν σὺ, Ἀγανδέκα, ἦσαι ἐδῶ πλησίον μεταξὺ τῶν τέκνων τῆς πατρίδος σου, ἐὰν κάθησαι ἐπὶ ριπῆς ἀνέμου, πλανωμένη ὑπεράνω τῶν ἰσθμῶν τῆς Λόκλιν, ἐλθε νὰ σὲ ἴδω εἰς τὸ ὄνειρόν μου. Δεῖξον, ὦ προσφιλὴς μοι, τὸ ὄρατον πρόσωπόν σου.»

Πολλὰ φῶναί καὶ πολλὰ ἄρπαι συνονοῦσι τοὺς μελωδικοὺς ἤχους τῶν. Οἱ βάρδοι ἦδον τὰ εὐγενῆ τοῦ Φιγγάλου κατορθώματα, καὶ τὴν εὐγενῆ αὐτοῦ γενεάν· ἐνίοτε δὲ ἠκούετο ἐν τῇ μελωδικῇ ἐκείνῃ ἀρμονίᾳ τὸ ὄνομα τοῦ Ὀσσιανοῦ. Πολλάκις ἐνίκησα κατὰ τὰς μάχας τῆς Ἰέρνης· ἀλλ' οἴμοι! τυφλὸς ἦδη, καὶ ἔρημος περιπατῶ μετ' ἀσήμεων ἀνθρώπων. ὦ Φιγγάλε, δὲν σὲ βλέπω πλέον περιστοιχούμενον ὑπὸ τῶν γενναίων τῆς φυλῆς σου μαχητῶν. Αἱ ἄγρια δορκάδες βόσκουσι ἤδη ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ ἀνδρείου τῆς Μόρβεν βασιλέως! Μακαρία ἡ ψυχὴ σου, βασιλεῦ τῶν ξιφῶν, διαβόητε ἐπὶ τῶν λόφων τῆς Κόνας!

Ἐπιπέσεις τοῦ τετάρτου ἄσματος.

Τῆς πράξεως τοῦ ποιήματος διακοπτομένης ὑπὸ τῆς νυκτὸς, ὁ Ὀσσιανὸς δράττεται τῆς εὐκαιρίας νὰ διηγηθῇ τὰς ἐπὶ τῆς λίμνης Λέγου πράξεις του, καὶ τὸν πρὸς τὴν Ἐβεράλιν ἔρωτά του, θανοῦσαν πρὸ τῆς εἰς Ἰρλανδίαν ἐκστρατείας τοῦ Φιγγάλου. Ἡ σκιά τῆς ἐμφανίζεται καὶ ἀγγέλλει αὐτῷ, ὅτι ὁ Ὄσκαρ, ὅστις εἶχε σταλῆ ἵνα παρατηρήσῃ τὸν ἐχθρὸν, συνεπλάκη μετ' αὐτὸν ἐμπροσθοφυλακὴν καὶ κινδυνεύει. Ὁ Ὀσσιανὸς τρέχει εἰς βοήθειαν τοῦ υἱοῦ του. Εἰδοποιεῖται ὁ Φιγγάλος περὶ τῆς ἀφίξεως τοῦ Σουάραν. Ἐγερθεὶς ὁ βασιλεὺς συγκαλεῖ τὸν στρατὸν, καὶ κατὰ τὴν ὑπόσχεσίν του, δίδει τὴν ἐξουσίαν εἰς τὸν Γαῦλον, τὸν υἱὸν τοῦ Μόρνη, αὐτὸς δὲ ἀποσύρεται εἰς τινὰ λόφον, ἀφ' ὅθεν ἠδύνατο νὰ θεωρῇ τὴν μάχην. Ἀρχεται ἡ μάχη ὁ δὲ ποιητὴς διηγείται τὰς μεγάλας τοῦ Ὄσκαρ πράξεις.

Ἀλλ' ἐνῶ ὁ Ὄσκαρ μετὰ τοῦ πατρὸς του ἐνίκων, ὁ Γαῦλος προσβληθεὶς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Σουάραν, ἠτοιμάζετο νὰ τραπῆ εἰς φυγὴν. Ὁ Φιγγάλος πέμπει Οὐλλίνον τὸν βάρδον του, ἵνα τὸν ἐνθαρρύνῃ μετὰ πολεμικὸν τι ἄσμα, ἀλλ' ὁ Σουάραν μολοντοῦτο ὑπερτερῆ, καὶ ὁ Γαῦλος μετὰ τοῦ στρατοῦ του ἀναγκάζεται νὰ τραπῆ εἰς φυγὴν. Ὁ Φιγγάλος κατελθὼν τοῦ λόφου τοὺς συναθροίζει πάλιν. Ὁ Σουάραν παύει τὴν καταδίωξιν, ἵσταται ἐπὶ ὑψηλοῦ μέρους, ἀνορθοὶ τὰς τάξεις καὶ περιμένει τὸν Φιγγάλον. Ὁ βασιλεὺς ἐνθαρρύνει τοὺς ἀνδρείους μαχητὰς του, καὶ δοῦς τὰς ἀναγκαίας διαταγὰς ἀνανεοὶ τὴν μάχην.

Ὁ Καθουλλίνος, ὅστις, μετὰ τοῦ φίλου του Κόνναλ καὶ τοῦ βάρδου του Κάρριλ, εἶχον ἀποσυρθῆ εἰς τὸ ἄντρον τῆς Τούρας, ἀκούσας τὸν θόρυβον, ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ λόφου, ἀφ' ὅθεν διέκρινε τὸν Φιγγάλον μαχόμενον κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Ὁ Καθουλλίνος, κωλυθεὶς ὑπὸ τοῦ Κόνναλ νὰ ἐνωθῆ μετὰ τοῦ Φιγγάλου, ὅστις ἐμελλεν ἤδη νὰ τύχῃ τελείας νίκης, πέμπει Κάρριλ, τὸν βάρδον του, νὰ συγκαρῇ τὸν ἥρωα διὰ τὴν ἐπιτυχίαν του.

Τίς ἔρχεται ἀπὸ τοῦ λόφου ἄδουσα, καὶ ὁμοιάζουσα πρὸς τὸ οὐράνιον τόξον τῆς Λένας; ¹⁾ Εἶναι ἡ νεάνις, ἧς ἡ φωνὴ ἐμπνέει ἔρωτα. Εἶναι ἡ λευκότερος θυγάτηρ τοῦ Τόσκαρ. Συχνάκις ἠκούσας τὸ ἄσμα μου, πολλάκις εἶδον τὸ ἐρωτικὸν δάκρυ σου. Μήπως ἔρχεσαι πρὸς τοὺς πολέμους τοῦ λαοῦ σου; μήπως ἔρχεσαι νὰ ἀκούσῃς τὰς πράξεις τοῦ Ὄσκαρ; Πότε θέλω παύσει θρηνῶν παρὰ τὰ ρεύματα τῆς ἠχούσης Κόνας; Τὰ ἔτη μου παρήλθον ἐν ταῖς μάχαις. Τὸ γῆρας μου ἐπισκιάζεται ὑπὸ λύπης.

«Λευκώλενος κόρη, ἀγαπητὴ Μαλβίνα, δὲν ἐτηκόμην ὑπὸ τῆς λύπης, οὐδὲ ἐστερούμην τοῦ φωτὸς τῶν ὀμμάτων μου, ὅτε ἡ Ἐβεράλιν μετ' ἡγάπα! Πλείστοι ἥρωες ἐζήτησαν τὴν νεάνιδα, τὴν μέλαιναν ἔχουσαν τὴν κόμην, καὶ λευκόσερον Ἐβεράλιν, ἀλλ' αὕτη οὐδενὸς ἠράσθη. Οἱ υἱοὶ τοῦ ξίφους ἠγανάκτουν. Μόνος ὁ

Ὀσσιανὸς ἦτο ὁ ἐπιβουλεύμενός της.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ

1) Ἐγερθεὶς τὴν Μαλβίνα, γυναῖκα τοῦ υἱοῦ τοῦ Ὄσκαρ.

Ἐπορεύθην ἐγὼ εἰς τὸ τῆς Λέγου ἀμμῶδες κύμα, ἵνα τὴν ζητήσω. Δώδεκα ἄνδρες ἦσαν μετ' ἐμοῦ, τέκνα τῆς πολυρρύακος Μόρβεν! Ἐφθάσαμεν εἰς τὸ σκῆνωμα τοῦ φιλοξένου καὶ τοῦ ἠχηρὰν ἔχοντος ἀσπίδα Βράννου.

« Πόθεν » ἠρώτησεν οὗτος, « ἔρχονται τὰ ξένα ταῦτα ὄπλα; Δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ κερδίσῃ τις τὴν νεάνιδα, τὴν μηδενὸς τῶν γλαυκωπῶν τῆς Ἰέρνης τέκνων ἐρασθεῖσαν. Ἄλλ' εὐλογητὸς σὺ, υἱὲ τοῦ Φιγγάλου! Εὐτυχὴς εἶναι ἡ νεάνις, ἥτις σοὶ ἐπιφυλάσσεται. Καὶ δώδεκα ἐὰν εἶχον ὠραίας παρθένους, ἤθελον σὲ ἀφήσει ἐλεύθερον νὰ ἐκλέξῃς, ὡς ἔνδοξον τέκνον τῆς φήμης! »

Αὐτὸς ἠνέφεξε τὸ δῶμα τῆς παρθένου, τῆς μέλαιναν ἐχούσης τὴν κήνην Ἐβεράλιν. Ἡ χαρὰ ἐξήπτετο εἰς τὰ ἀνδρῖκα στήθη μας, καὶ κυχίθημεν ὑπὲρ τῆς θυγατρὸς τοῦ Βράννου.

Αἰφνης ὑπεράνω ἡμῶν ἐπὶ τοῦ λόφου ἐφάνησαν οἱ ἄνθρωποι τοῦ ὑπερηφάνου Κόρμακ. Ὀκτὼ ἦσαν οἱ ἥρωες τοῦ ἀρχηγοῦ. Ἡ ἐρείκη ἠκτινοβόλοι ἐκ τῆς λάμψεως τῶν ὄπλων τῶν. Ἐκεῖ ἦσαν ὁ Κόλλα καὶ ὁ ὑπὸ τῶν πληγῶν κεκαλυμμένος Δούρας· ἐκεῖ οἱ γενναῖοι Τόσκαρ καὶ ὁ Τάγος· ἐκεῖ παρῆν ὁ φρέσταλ. Ὁ εὐτυχὴς προσέτι εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Δαίρος καὶ ὁ Δέλας, τὸ ἐν ταῖς μάχαις προπύργιον τοῦ θανάτου, παρευρίσκοντο. Τὸ ξίφος ἤστραπτεν εἰς τὴν χεῖρα τοῦ Κόρμακ. Μετὰ χαρᾶς ἠτένιζε τὸν προσεγγίζοντα κίνδυνον! Ὀκτὼ προσέτι ἦσαν οἱ ἥρωες τοῦ Ὀσσιανοῦ. Οὐλλίνος, ὁ παράφορος μαχητής. Ὁ μεγαλεπήβολος Μούλος. Ὁ εὐγενὴς καὶ χαρίεις Σελάχης. Ὁ Ὀγλαν, ὁ ὀξύθυμος Κερδάλ καὶ ὁ φοβερὰς ἔχων ὄφρυς Δουμαρικάν. Καὶ διατί νὰ ὀνομάσω τελευταῖον σὲ, ὦ Ὄγαρ, τὸν τοσοῦτον περίφημον ἐπὶ τῶν λόφων τοῦ Ἄρδβεν;

« Ὁ Ὄγαρ προσβάλλει τὸν Δάλαν, ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Ἡ μάχη τῶν ἡρώων ὀμοιάζει πρὸς σφοδρὸν ἄνεμον ἐπὶ τῶν ἀφρίζοντων κυμάτων τοῦ ὠκεανοῦ. Ὁ Ὄγαρ ἀναμμινήσκειται τὸ ἐγχειρίδιον του, τὸ προσπιλὲς αὐτῷ ὄπλον. Ἐννεάκις ἐνέπηξεν αὐτὸ εἰς τὰ πλευρά τοῦ Δάλα. Ἡ δεινὴ μάχη μετετρέπη. Τρις διεπέρασα τὴν ἀσπίδα τοῦ Κόρμακ, τρις συνέτριψε τὸ δόρυ του. Ἄλλ' ἐγὼ ἀπέκοψα τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀτυχοῦς υἱοῦ τοῦ ἔρωτος! Πεντάκις τὴν ἔσεισα διὰ τῶν πλοκάμων. Οἱ φίλοι τοῦ Κόρμακ

ἔφυγον. « Ὅστις ἤθελε μοὶ εἶπει, ὦ ἐρασιμία Μαλβίνα, ὅτε ἐγὼ ἐπῆδων εἰς τὴν μάχην, ὅτι τυφλὸς, λησμονημένος καὶ ἔρημος, ἤθελον διέρχεσθαι σήμερον τὰς νύκτας, στερεὸν ὠφελε νὰ ἔχη θώρακα καὶ ἀήττητον βραχίονα. »

Ἄλλ' ἤδη ἐπὶ τῆς ζοφερᾶς ἐρείκης τῆς Λένας ὁ τῆς μουσικῆς ἦχος ἐξέλιπε. Ἡ ἀσταθὴς ριπὴ ἔπνεεν ὀρμητικῶς καὶ ἡ ὑψηλὴ δρῦς ἔσειε τὰ φύλλα της. Ἐγὼ ἐσκεπτόμην περὶ τῆς Ἐβεράλιν ὅτε αὐτὴ ἐν τῷ φωτὶ τοῦ κάλλους της ἐπεφάνη μοι, περιστρέφουσα τοὺς πλήρεις δακρύων κυανοὺς ὀφθαλμούς της· στάσα δὲ ἐπὶ νέφους ἔμπροσθέν μου, εἶπε χαμηλῇ τῇ φωνῇ. « Ἐγέρθητι Ὀσσιανὲ, ἐγέρθητι καὶ σῶσον τὸν υἱόν μου, σῶσον τὸν Ὄσκαρ, τὸν ἡγεμόνα τῶν ἀνδρῶν. Παρὰ τὴν δρῦν τοῦ βέουματος τοῦ Λοῦβαρ, αὐτὸς μάχεται κατὰ τῶν τέκνων τῆς Λόκλιν. » ταῦτα εἰπούσα ἐβυθίσθη πάλιν εἰς τὸ νέφος της. Ἐγὼ τότε ἐκαλύφθην ὑπὸ σιδήρου. Τὸ δόρυ ἐστήριζε τὰ βήματά μου. Ἡ καλύπτουσά με πανοπλία ἀνέπεμπεν ἦχους. Ἐγὼ ἔψαλλον ἀσθενῶς, ὡς εἶωθα ἐν κινδύνῳ, τὰ ἄσματα τῶν παλαιῶν ἡρώων. Τὰ τέκνα τῆς Λόκλιν ἤκουσαν τὸν κρότον, ὀμοιάζοντα πρὸς βροντὴν, καὶ ἔφυγον. Ὁ υἱὸς μου τοὺς κατεδίωκε.

« Ἐπίστρεψον, Ὄσκαρ, ἐπὶ τῶν πεδίων τῆς Λένας, » ἐφώνησα, « μὴ διώξῃς περισσότερον τοὺς ἐχθροὺς, καίτοι ὁ Ὀσσιανὸς εἶναι πλησίον σου. » Ἐπανῆλθε τότε, ὑπακούσας εἰς τοὺς λόγους μου· μετ' εὐχαριστήσεως δὲ ἤκουον τὸν ἠχοῦντα σιδήρον του. « Διατί ἐκάλυσας τὸν βραχίονά μου, πρὶν ἢ πέσωσι πάντες οἱ ἐχθροί; » εἶπεν ὁ Ὄσκαρ. « Ἀγνοεῖς, ὅτι ἐκεῖνοι ἐπέπεσον κατ' ἐμοῦ καὶ τοῦ Φίλλαν μανιωδῶς. Αὐτοὶ ἴσταντο ἄγρυπνοι εἰς τοὺς θορύβους τῆς νυκτός. Τὰ ξίφη μας ἐξήφανίσάν τινες. Ἀλλὰ καθὼς τὰ θαλάσσια κύματα, ὑπὸ σφοδρῶν ἀνέμων ὠλοῦμενα κατακλύζουσι τὰς ἀκτὰς, οὕτως οἱ υἱοὶ τῆς Λόκλιν ἔβαινον ἐπὶ τῆς πεδιάδος τῆς Λένας. Αἱ νυκτεριναὶ σκιαὶ ἐξέπεμπον γοερὰς φωνάς. Εἶδον τὰ θανατηφόρα μετέωρα. Ἄς ἐξυπνήσω τὸν βασιλέα τῆς Μόρβεν, τὸν ἀψηφούντα τοὺς κινδύνους, καὶ ὀμοιάζοντα πρὸς ἀνατέλλοντα ἥλιον, ἐν χειμερινῇ ἡμέρᾳ! »

Ὁ Φιγγάλος ἐγερθεὶς καὶ διατηρῶν εἰσέτι τὰς ἐντυπώσεις

ἐνυπνίου, ἐπηρεύσατο ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τοῦ Τρέμνον, ἐπὶ τῆς μελαίνης τῶν προγόνων τοῦ ἀσπίδος, ἣν ἐκεῖνοι πολλάκις ὕψωσαν ἐν πολέμῳ. Ὁ ἦρωες εἶχεν ἴδει κατ' ὄναρ τὴν τεθλιμμένην μορφήν τῆς Ἀγανδέκας. Αὐτὴ ἔλθοῦσα διὰ τοῦ ὠκεανοῦ, ἐκινεῖτο μόνη βραδέως ἐπὶ τῆς Λένας. Τὸ πρόσωπόν της ἦτο κάτωχρον, ὡς ἡ ὁμίχλη τῆς Κρόμλας. Πικρὰ ἔρραινον τὰς παρειάς της δάκρυα. Αὐτὴ πολλάκις ἐξέτεινε τὴν χεῖρά της, ἀπὸ τῶν νεφελῶδων ἱματίων της πρὸς τὸν Φιγγάλον καὶ σιγῶσα προσέβλεπεν αὐτόν. « Διὰ τί θρηγεῖ ἡ θυγάτηρ τοῦ Στάρνου; εἶπεν ὁ Φιγγάλος στενάξας « διατί εἶσαι τοσοῦτον ὠχρὰ, εὐειδῆς ἀλητις τῶν νεφῶν; » Ἡ σκιά ἀπῆλθε διὰ τοῦ ἀνέμου τῆς Λένας ἀφήσασα αὐτόν ἐν τῷ σκότει, καὶ θρηνοῦσα τοὺς υἱοὺς τῆς πατρίδος της, οἵτινες ἔμελλον νὰ πέσωσιν ὑπὸ τῆς χειρὸς τοῦ Φιγγάλου.

Εἰσέτι διετῆρει αὐτὴν ἐν τῇ ψυχῇ του ὁ βασιλεὺς. Ὁ ἦχος τῶν βημάτων τοῦ Ὄσκαρ προσήγγιζεν. Ὁ βασιλεὺς διέκρινε τὴν λάμπουσαν ἀσπίδα του, διότι ἡ πρωϊνὴ ἀκτίς εἶχε διατρέξει τὰ ὕδατα τῆς Οὐλλιν. « Τί πράττουσιν ὑπὸ τοῦ φόβου οἱ ἔχρῳ; » εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῆς Μόρβεν, « φεύγουσι διὰ τῶν νῶτων τῆς θαλάσσης, ἢ περιμένουσι τὴν φοβεράν ὑσμίνην; Ἀλλὰ διατί ἐρωτᾷ ὁ Φιγγάλος; Ἐγὼ ἀκούω τῆς φωνῆς των διὰ τοῦ πρωϊνοῦ ἀνέμου. Ὄσκαρ, ὕπαγε νὰ ἐξυπνήσης τοὺς ἐπὶ τῆς ἐρείκης τῆς Λένας ἀναπαυομένους φίλους μας! »

Ὁ βασιλεὺς ἔστη παρὰ τὴν πέτραν τοῦ Λούβαρ. Τρεῖς δὲ ἀφῆκε δεινὴν φωνήν. Ἡ ἔλαφος ἀνεπήδησε παρὰ τὰς πηγὰς τῆς Κρόμλας. Αἱ ἐπὶ τῶν λόφων πέτραι ἐσειόντο. Ὡς πολυάριθμα συρρέοντα ὄρεινὰ βέμματα, ὡς τὰ πρὸς τρικυμίαν συνερχόμενα ἐν τῷ οὐρανῷ νέφη, οὕτω συνῆλθον οἱ υἱοὶ τῆς ἐρήμου περὶ τὸν Φιγγάλον. Εὐάρεστος ἦν ἡ φωνὴ τοῦ βασιλέως τῆς Μόρβεν πρὸς τοὺς μαχητὰς, οὓς πολλάκις εἶχεν ὀδηγήσει εἰς τὴν μάχην, καὶ πολλάκις ἐπανήρχοντο φέροντες ἐχθρικά λάφυρα.

« Ἐλθετε εἰς τὴν μάχην » εἶπεν ὁ βασιλεὺς « σεῖς, ὦ τέκνα τῆς ἠχούσης Σέλμας! Ἐλθετε, φέροντες θάνατον κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Ὁ υἱὸς τοῦ Κόμχαλ θέλει θεωρεῖ τὴν μάχην. Τὸ ξίφος

μου, ἔτομον νὰ ὑπερασπισθῇ τὸν μαχόμενον λαόν μου, θέλει ὑψοῦται ἐπὶ τοῦ λόφου· εἶθε νὰ μὴ λάβητε ἀνάγκην τῆς βοήθειας του, ἐνῶ μάχεται ὁ υἱὸς τοῦ Μόρνη, ὁ ἡγεμὼν τῶν γενναίων ἀνδρῶν! Αὐτὸς θέλει διευθίνει τὴν μάχην, εἶθε ἡ φήμη του νὰ ὑμνηθῇ ἐν τοῖς ἄσμασι. Ἡ σεῖς τῶν θανόντων ἡρώων σκιαί, σεῖς ἀναβάται τῆς καταγίδος τῆς Κρόμλας, δεχόμενοι ἐν χαρᾷ τοὺς πίπτοντας ἡρώας μου, ἄγετε αὐτοὺς ἐπὶ τῶν λόφων σας. Εἶθε ἡ ῥιπὴ τῶν ἀνέμων τῆς Λένας νὰ μεταφέρῃ ποτὲ αὐτοὺς εἰς τὰ σιωπηλὰ ἐνυπνία μου, ὅπως ἠδύνωσι τὴν ἡσυχάζουσαν ψυχὴν μου. Φίλλαν καὶ Ὄσκαρ, μελανοχαῖται, καὶ σὺ ὠραῖε Ρύνε, βαίνετε ἀνδρείως πρὸς τὴν μάχην. Ἀκολουθεῖτε τὸν υἱὸν τοῦ Μόρνη, καὶ εἶθε τὰ ξίφη σας νὰ μιμηθῶσι τὸ ἰδικόν του ἐν τῷ ἀγῶνι. Θεωρεῖτε τὰ ἔργα τῶν χειρῶν του. Ἰπερασπίσθητε τοὺς φίλους τοῦ πατρός σας. Ἀναμνήσθητε τῶν ἀρχαίων ἡρώων. Ἀγαπητὰ μοι τέκνα, καὶ ἐὰν πέπτωται ἐνταῦθα νὰ πέσητε, θέλω πάλιν σὰς ἴδῃ, διότι ταχέως αἱ ψυχραὶ καὶ κάτωχροι ἱμῶν σκιαί, θέλουσι συναντηθῆ εἰς τι νέφος, ἐπὶ τῶν ἠχούτων ἀνέμων τῆς Κόνας.»

Ἦδη ὡς ζοφερόν καὶ τρικυμιῶδες νέφος, ὑπὸ τῆς ἀστραπῆς τοῦ οὐρανοῦ περιειλημμένον, οὕτως ἐκινεῖτο ὁ βασιλεὺς τῆς Σέλμας. Δεινὴ εἶναι ἡ λάμψις τῆς πανοπλίας του. Δύο φέροι διὰ τῆς χειρὸς δόρατα. Ἡ λευκὴ κόμη του κυμαίνεται εἰς τὸν ἀέρα. Συχνάκις στρέφει καὶ ῥίπτει βλέμμα τι ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Τρεῖς βάρδοι παρακολουθοῦσι τὸν υἱὸν τῆς φήμης, ἵνα φέρωσι τὰς διαταγὰς του πρὸς τοὺς ἡγεμόνας. Ἐκάθισεν ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς κορυφῆς τῆς Κρόμλας, αἱ δὲ κινήσεις τοῦ ἀπαστράπτοντος ξίφους του, ἐρρυθμίζον τὰ βήματα τῶν μαχητῶν.

Ἡ χαρὰ παρίσταται εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ὄσκαρ. Ἡ παρειὰ του γίνεται ἐρυθρά. Ἐκ τῶν ὀμμάτων του ἀφθονα ρέουσι τὰ δάκρυα. Τὸ ξίφος εἶναι πυρίνη ἀκτίς εἰς τὰς χεῖράς του. Αὐτὸς πλησιάσας, εἶπε, μειδίων τῷ Ὄσσιανῷ.

« Ἡ ὀδηγὴ τῆς φοβερᾶς ὑσμίνης, ἀγαπητέ μοι πάτερ, ἀκουσον τοῦ υἱοῦ σου! Ἀποσύρθητι μετὰ τοῦ ἰσχυροῦ τῆς Μόρβεν βασιλέως, καὶ ἄφες εἰς ἐμε τὴν δόξαν. Ἐὰν ἐνταῦθα πέπτωται

νά πέσω, ὡς ἡγεμῶν, μέμνησο τοῦ ἐκλεύκου ἐκείνου στήθους, τῆς ἡλιακῆς ἀκτίνος τοῦ ἔρωτος, τῆς λευκωλένου θυγατρὸς τοῦ Τόσκαρ! Διότι αὐτὴ ἰσταμένη παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ ρύακος με ἐρυθρὰς παρειὰς καὶ με ἀνεμμένην κόμην, θρηνεῖ καὶ βαθέως στενάζει δι' ἐμέ. Εἰπέ πρὸς αὐτὴν ὅτι ἐγὼ εἰμὶ ἐπὶ τῶν λόφων μου, ταχύπτερος υἱὸς τοῦ ἀνέμου, καὶ ὅτι θά δυνηθῶ ποτε εἰς νέφος τι νὰ ἀπαντήσω τὴν ἐρασίαν νεάνίδα τοῦ Τόσκαρ.» Ἀνέγειρον Ὁσκαρ, ἀνέγειρον μᾶλλον τὸν τύμβον μου. Δὲν παραχωρῶ τὸν πόλεμον εἰς σέ. Ὁ βραχίων μου θέλει σέ διδάξει τὴν τρῶπὴ νὰ μάχησαι. Ἄλλ' ἐὰν ἐγὼ πέσω, υἱέ μου, ἐπιμελίθητι νὰ θέσης τὸ ξίφος, τὸ βέλος, καὶ τὸ κέρας τῆς ἐλάφου μου ἐντὸς τοῦ ζοφεροῦ καὶ στενοῦ ἐκείνου σκηνώματος, ἐφ' οὗ θέλεις ἐπιθέσει λευκὸν λίθον ὡς μνημεῖον! Οὐδένα ἔχω νὰ ἀφήσω ὑπὸ τὴν ἐπιστάσιαν σου, Ὁσκαρ, διότι ἡ προσφιλὴς μοι Ἐθεράλιν, ἡ ἐρασίμια τοῦ Βράννου θυγάτηρ, δὲν ὑπάρχει πλέον!

Τοιαῦτα ἐλέγομεν, ὅτε τοῦ Γαύλου ἡ βαρεῖα φωνὴ ἀντήχησεν εἰς τὸν ἀέρα. Ἐπαλλεν οὗτος τὸ πατρικὸν του ξίφος. Ἡμεῖς ὠρμήσαμεν μανιωδῶς φέροντες θάνατον καὶ σφαγὴν. Ὡς τὰ ἀφρίζοντα κύματα πλήττουσι τοὺς βράχους τῶν ἀκτῶν, οὗτοι δὲ ἴστανται ἀκλόνητοι εἰς τὴν προσβολὴν, οὕτως ἐμάχοντο οἱ ἐχθροί. Ὁ μαχητὴς προσβάλλει μαχητὴν, καὶ ὁ σιδήρος σιδήρον. Αἱ ἀσπίδες ἠχοῦσιν, οἱ δὲ μαχηταὶ πίπτουσιν. Ὡς πολυαριθμοὶ ραιστῆρες ἐπὶ τοῦ πεπυρακτωμένου σιδήρου, οὕτως ἀνυψούμενα ἦχον τὰ ξίφη των!

Ὁ Γαῦλος ἐφώρμησεν ὡς καταγίγς τοῦ Ἄρδθεν. Τὸ ξίφος του εἶναι ὁ ὄλεθρος τῶν ἠρώων. Ὁ Σουάραν ὠμοίαζε πρὸς τὸ πῦρ τὸ καταναλίσκον τὴν ἠχοῦσαν ἐρείκην τῆς Γόρμαλ. Πῶς δύναμαι νὰ ψάλω τοὺς θανάτους πολυαριθμῶν ὄπλων; Τὸ ξίφος μου ἀνυψωθὲν ἐξέπεμπε φλόγας ἐν τῷ αἵματηρῷ ἀγῶνι. Καὶ σὺ, Ὁσκαρ, κάλλιστε τῶν υἱῶν μου, ἐδείχθης ἀνδρείος. Ἐγὼ ὑπερέχαιρον, ὅτε τὸ ξίφος του ἤστραπτεν ὑπεράνω τοῦ φονευθέντος. Οἱ ἐχθροὶ ἐφευγον ὄλαις δυνάμεσι διὰ τῆς ἐρείκης τῆς Λένας, ἡμεῖς δὲ καταδιώκοντες ἐφονεύομεν αὐτούς. Καθὼς πέτραι πηδῶσαι ἀπὸ βράχου εἰς βράχον, ὡς πελέκεις εἰς ἠχοῦντα δά-

ση, ὡς ἡ βροντὴ κυλίσται δι' ἀπαισιῶν βρόμων ἀπὸ λόφου εἰς λόφον, οὕτως αἱ πληγαὶ διεδέχοντο τὰς πληγὰς, καὶ ὁ θάνατος τὸν θάνατον, ἐκπεμπόμενον ἀπὸ τῆς τοῦ Ὁσκαρ καὶ τῆς ἐμῆς χειρός.

Ἄλλ' ὡς ἡ τεταραγμένη θάλασσα περικυκλοῖ τὴν Ἰνιστόαρ, οὕτως ὁ Σουάραν εἶχε περικυκλώσει τὸν υἱὸν τοῦ Μόρρη. Ὁ βασιλεὺς ἐγερθεὶς ὀλίγον καὶ ἀναλαβὼν τὸ ξίφος.

«Ἰπαγε» λέγει «ὑπαγε Οὐλλίνε, γηραιέ μου βάρδε, ἵνα ὑπομνήσης εἰς τὸν γενναῖον Γαῦλον τὸν πόλεμον. Ἀνάμνησον εἰς αὐτὸν τὰ πολεμικὰ ἔργα τῶν πατέρων του. Ἐνίσχυσον διὰ τῶν ἀσμάτων τὴν ὑποχωροῦσαν μάχην, διότι τὸ ἄσμα ἀναζωπυροῖ τοὺς μαχητάς.» Ὁ σεβάσμιος Οὐλλίνος πρῶτευεις, μετὰ τὸ γεροντικὸν βᾶδισμά του, ἐφώνησε πρὸς τὴν βασιλεία τῶν ξιφῶν. «Γιὲ τοῦ ἡγεμόνος τῶν ἰσχυρῶν ἵππων, νεαρὲ βασιλεὺς τῶν δόρατων, κραταίε βραχίων ἐν τοῖς κινδύνοις, ἀνδρία οὐδέποτε ὑποχωροῦσα, ἡγεμῶν τῶν ὀξέων ὄπλων τοῦ θανάτου, ἀπόκοψον τὰς κεφαλὰς τῶν ἐχθρῶν καὶ μὴ ἀφήσης λευκὴν ἰστίον νὰ πλεύσῃ περίξ τῆς Ἰνιστόαρ. Ὁ βραχίων σου ἔστω ὡς κεραυνός, οἱ ὀφθαλμοὶ σου ὡς πῦρ, ἡ δὲ καρδία σου ὡς ἀκλόνητος βράχος. Κίνει τὸ ξίφος ὡς νυκτικὴν μετέωρον, ὕψωσον τὴν ἀσπίδα. Γιὲ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ἰσχυρῶν ἵππων, ἀπόκοψον τὰς κεφαλὰς τῶν ἐχθρῶν, ἐξαφάνισον αὐτούς. «Ἡ καρδία τοῦ ἥρωος ἔπαλλε, ἀλλ' ὁ Σουάραν νέας ἀναλαβὼν δυνάμεις, διέρρηξε τὴν ἀσπίδα τοῦ Γαύλου. Τότε οἱ υἱοὶ τῆς Σέλμας ἐφυγον.

Ὁ Φιγγάλος ἠγέρθη πάραυτα ἐνοπλος. Τρεῖς ἀφῆκε τὴν ἠχηρὰν φωνὴν του. Ἡ Κρόμλα ἀντήχησε. Τότε οἱ φεύγοντες ἔστησαν. Ἐκυψαν δὲ τὰ ἐρυθριῶντα πρόσωπά των εἰς τὴν γῆν, αἰσχυρόμενοι ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει τοῦ βασιλέως. Ἦλθεν οὗτος ὡς ὑεττόρον νέφος ἐν ἡλιακῇ ἡμέρᾳ, ὅτε τοῦτο μὲν κυλίσται βραδέως ἐπὶ τοῦ λόφου, οἱ δὲ ἀγροὶ προσδοκῶσι τὸν ἀπ' αὐτοῦ ὑετόν. Σιγῇ συνοδεύει τὴν βραδείαν πρόοδόν του, ἀλλ' ἡ τρικυμία μέλλει ἐντὸς ὀλίγου νὰ ἐγερθῇ. Ὁ Σουάραν ἐθεώρει τοὺς δεινοὺς βασιλεῖς τῆς Μόρρη. Σπᾶς δὲ καὶ περιστρέφων τοὺς ἐρυθροὺς ὀφθαλμοὺς του ἐπὶ τὸν δόρατός του. Οὕτω δὲ ἰστά-

μενος καὶ σιωπῶν ὠμιάζει πρὸς γηραιὰν δρῶν παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ Λαυδάρ, ἧς ἡ μὲν κρυφῆ κλίνει πρὸς τὸ ρεῦμα, ὁ δὲ κορμὸς ἐκάη ποτὲ ὑπὸ κεραυνοῦ. Εἶτα βραδέως ἀπεσύρετο πρὸς τὴν πεδιάδα τῆς Λένας. Οἱ ἀνδρείοί του χύνονται περὶ αὐτὸν, τὸ δὲ πολεμικὸν νέφος ἐπικάθηται τοῦ λόφου.

Ὁ Φιγγάλος, ὡς οὐρανία ἀκτὶς ἔλαμπεν ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ του. Οἱ ἥρωες συνέρχονται περὶ αὐτὸν, ἠχηρὰν δὲ ἀφρὶς φωνὴν, λέγει α' Ἀνυψώσατε τὰς σημαίας μου, ἐκτυλίξατε αὐτάς, ἄς κυματίσωσιν εἰς τὸν ἀέρα τῆς Λένας, ὡς φλόγες μυρίων λόφων. Ἄς ἠχήσωσιν εἰς τὸν ἄνεμον τῆς Ἰέρνης, καὶ ἄς ἀναμνήσωσιν ἡμᾶς τὴν μάχην. Σεῖς υἱοὶ τῶν μυκωμένων ρευμάτων τῶν βεόντων ἀπὸ μυρίων λόφων, ἰστάμενοι πλησίον τοῦ βασιλέως τῆς Μόρβεν, ἀκούετε τὰς διαταγὰς του. Γαῦλε, ἰσχυρότατε βραχίων τοῦ θανάτου. Ὁσκαρ, τέκνον τῆς μάχης. Κόνναλ, υἱὲ τῶν κυανῶν ἀσπίδων τῆς Σόρας. Δέρμιδ, ξανθὴν ἔχων κόμην, καὶ σὺ Ὀσσιανὲ, βασιλεῦ τῶν ἀσμάτων, ἴστασθε πλησίον τοῦ βραχίονος τοῦ πατρὸς ἡμῶν! » Ἡμεῖς ἀνυψώσαμεν τότε τὴν ἠλιακὴν ἀκτῖνα τῆς μάχης, ¹⁾ τὴν ἐνδοξὸν σημαίαν τοῦ βασιλέως. Ἐκαστος ἥρωες ἐσκήρτα ὑπὸ χαρᾶς, βλέπων τὴν σημαίαν κυμαινομένην ἐν τῷ ἀνέμῳ. Ἦτο πεποικιμένη ὑπὸ χρυσοῦ, ὡς τὸ στερέωμα ὑπὸ τῶν ἀστέρων ἐν αἰθρία νυκτί. Ἐκαστος ἥρωες ἔφερε τὴν σημαίαν του καὶ τοὺς δεινοὺς μαχητάς του.

« Ἰδέτε » εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῶν γενναίων κελύφων « πῶς οἱ υἱοὶ τῆς Λόκλιν διαιροῦνται ἐπὶ τῆς πεδιάδος τῆς Λένας. Οὗτοι ἴστανται ὡς ἐρρηγμένα νεφέλαι ἐπὶ τοῦ λόφου, ἢ ὡς κατὰ τὸ ἥμισυ ἐφθαρμένον ἄλσος δρυῶν, ὅταν ἡμεῖς βλέπωμεν τὸ στερέωμα καὶ τὰ διάττοντα φωτομετέωρα, διὰ τῶν κλάδων του. Ἐκαστος τῶν φίλων τοῦ Φιγγάλου ἐκλέξας ἄς προσβάλλῃ οἰονδῆποτε ἐχθρικὸν πλῆθος, οὐδ' ἄς ἀφήσῃ υἱὸν τινα τῆς Λόκλιν νὰ πλεύσῃ ἐπὶ τῶν κυμάτων τῆς Ἰουστόαρ.

« Ἐγὼ » εἶπεν ὁ Γαῦλος, θέλω προσβάλλει τοὺς ἐπτὰ ἀρχη-

1) Ἡ τοῦ Φιγγάλου σημαία διεκρίνετο ὑπὸ τὸ ὄνομα ἠλιακῆ ἀκτὶς. Ἴσως ἐνεκα τοῦ λαμπροῦ χρώματός της καὶ τῶν χρυσῶν ποικιλιμάτων της. Δ.

γούς τοὺς ἐλθόντας ἀπὸ τῆς λίμνης Λάνου. » « Εἶθε τῆς Ἰουστόαρ ὁ ζοφερός βασιλεὺς » εἶπεν ὁ Ὁσκαρ « νὰ πέσῃ εἰς τὸ ξίφος τοῦ υἱοῦ τοῦ Ὀσσιανοῦ. » « Ἄφες εἰς ἐμὲ τὸν βασιλέα τῆς Ἰουστόαρ » εἶπεν ὁ Κόνναλ, ἡ καρδία τοῦ ὄπλου. « Ὁ Μουδὰν ἢ ἐγὼ » εἶπεν ὁ ξανθὴν ἔχων κόμην Δέρμιδ, « θέλει κοιμηθῆ ἐπὶ τῆς ψυχρᾶς γῆς » Ἐγὼ δὲ ὁ τυφλὸς ἤδη καὶ τοσοῦτον ἀσθενής, ἐξελεξάμην τὸν φιλοπόλεμον βασιλέα τῆς Τέρμαν. Ὑπεσχέθην νὰ λάβω ἰδίᾳ χειρὶ τὴν μέλαιναν ἀσπίδα τοῦ ἥρωος. Εἶθε ἐν θριάμβῳ καὶ νίκη νὰ ἐπανέλθητε, ὦ ἥρωές μου, εἶπεν ὁ Φιγγάλος, εὐνοϊκὸν ρίψας ἐπ' αὐτῶν βλέμμα. « Σουάραν, βασιλεῦ τῶν σμαραγούντων κυμάτων, σὺ θὰ πέσης ὑπ' ἐμοῦ! »

Ἦδη, ὡς πολυάριθμοι ἄνεμοι εἰς διαφόρους κοιλάδας διασχιζόμενοι, οὕτως οἱ τῆς Σέλμας υἱοὶ διαιρεθέντες ἐχώρουν. Ἡ Κρόμλα τότε ἀντήχει. « Πῶς δύναμαι νὰ διηγηθῶ τὴν γενομένην σφαγὴν κατὰ τὴν μάχην ἐκείνην; Αἱ χεῖρες ἡμῶν ἦσαν αἵματι βεβαμμένα, ὦ θύγατερ τοῦ Τόσκαρ. Αἱ ὑπερήφανοι τάξεις τῆς Λόκλιν ἐπιπτον ὡς αἱ ὄχθαι τῆς ἠχολογούσης Κόνας! Τὰ ὄπλα ἡμῶν ἐγένοντο νικηφόρα ἐπὶ τῆς Λένας ἕκαστος ἀρχηγὸς ἐξεπλήρωσε τὴν ὑπόσχεσίν του. Σὺ, θύγατερ τοῦ Τόσκαρ, συχναῖς ἐκάθισας παρὰ τὸ ρεῖθρον τοῦ Βράννου. Τὸ λευκὸν στήθος σου ἐπαλλε, ὡς τὸ πτίλον τοῦ κύκνου, ὅταν οὗτος βραδέως νηχεται ἐπὶ τῶν ὑδάτων τῆς λίμνης, οἱ δὲ πνέοντες ἄνεμοι σείωσι τὴν πτέρυγά του. Σὺ ἐκεῖ καθήμενη εἶδες πολλάκις τὸν ἠλιον ἀποσυρόμενον βραδέως ὀπισθεν τῶν καλυπτόντων αὐτὸν ἐρυθρῶν νεφῶν τὴν νύκτα ἐπικαθημένην ἐπὶ τῶν ὀρέων, ἐνῶ ἡ ἀσυνήθης πνοὴ ἐμυκάτο ἐν ταῖς στεναῖς κυλάσι. Τέλος ἡ βροχὴ καταπίπτει ραγδαία, ἡ βροντὴ κυλίσται βρέμουσα· ἡ ἀστραπὴ φεγγοβολεῖ ἐπὶ τῶν βράχων αἱ σκιαὶ ἴπτανται ἐπὶ ἀκτίνων πυρός· οἱ χεῖμαρροι κατέρχονται μυκώμενοι ἀπὸ τῶν λόφων. Οὕτως ἐμυκάτο, ὦ λευκώλενος Μαλβίνα, τὸ πνεῦμα τῆς μάχης κατὰ τὴν ἀποφράδα ἐκείνην ἡμέραν. Διατί, θύγατερ τοῦ Τόσκαρ, διατί κλαίεις; Αἱ νεανίδες τῆς Λόκλιν ἄς κλαίωσι, διότι ἔπεσον οἱ συμπατριῶταί των. Καθηγμένα ἦσαν τότε τὰ ξίφη τῶν ἡρώων σου. Ἄλλ' οἱποῖ οὐδὲν εἶμαι πλέον ὁ σύντροπος τῶν ἡρώων· ἦδη

εἶμαι τυφλὸς γέρον καὶ ἀσθενής. Δός μοι, ἔρασμαία νεάνις, δός μοι τὰ δάκρυά σου, διότι εἶδον τοὺς τάφους πάντων τῶν φίλων μου».

Ἰπὸ τῆς χειρὸς τοῦ Φιγγάλου, ἤρωσ τις ἔπεσε τότε λυπούμενος! Ὁ πεσὼν οὗτος ἤρωσ ἐκύλιε τὴν πολίαν κόμην του ἐν τῇ κονίᾳ, τοὺς δὲ σβεννυμένους ὀφθαλμούς του ἔστρεψε πρὸς τὸν βασιλέα! «Ἰπ' ἐμοῦ λοιπὸν ἔπεσες» εἶπεν ἄ ὦ υἱὸς τοῦ Κόνναλ, «ἀσὺ φίλε τῆς Ἀγανδέκας; ὦ! ἐγὼ εἶδον τὰ δάκρυα ἄπερ ἔχυσας ἐν τοῖς σκηνώμασι τοῦ αἰμοχαροῦς Στάρνου διὰ τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἔρωτός μου. Σὺ ἦσο ἐχθρὸς τῶν ἐχθρῶν τοῦ ἔρωτός μου, καὶ ἔπεσες ὑπὸ τῆς ἐμῆς χειρὸς; Ἐγειρον, Οὐλλῖνε, ἔγειρον τὸν τύμβον τοῦ Μάθαν, καὶ ὕμνει αὐτὸν μετὰ τῆς προσφιλοῦς μοι Ἀγανδέκας, τῆς ἐν σκότει οἰκούσης νεάνιδος τοῦ Ἄρβεν!»

Ὁ Καθουλλῖνος, ἀπὸ τοῦ ἀντροῦ τῆς Κρόμας, ἤκουσε τὸν θόρυβον τοῦ παραχώδους πολέμου. Αὐτὸς προσεκάλεσε τὸν Κόνναλ, τὸν ἡγεμόνα τῶν ξιφῶν, καὶ τὸν γηραιὸν Κάρριλ. Οἱ πολλοὶ ἤρωες ἐπήκουσαν τῆς φωνῆς του. Λαθόντες δὲ τὰ ὄξέα δόρατά των, ἤλθον καὶ εἶδον τὸ ἐκ τῆς μάχης κυλιόμενον αἶμα, ὡς τὰ παμμεγέθη τῆς τρικυμίας κύματα, ὅταν ὁ σφοδρὸς ἄνεμος φυσᾷ μακρόθεν καὶ κυλίῃ αὐτὰ ἐπὶ τῆς ἀμμώδους ἀκτῆς. Ὁ Καθουλλῖνος ὑπὸ τῆς θέας ταύτης ἐκκαίεται καὶ συσπᾷ τὰς ὀφρῦς. Ἡ χεὶρ λαμβάνει τὸ ξίφος τῶν πατέρων του, οἱ δὲ πύρινοι ὀφθαλμοὶ του στρέφονται ἐπὶ τοῦ ἐχθροῦ. Τρεῖς ἐπειράθη νὰ ἐξορμήσῃ πρὸς τὴν μάχην. Τρεῖς ἐκωλύθη ὑπὸ τοῦ Κόνναλ «Ἡγεμὼν τῆς ὀμιχλώδους νήσου» εἶπεν οὗτος ἄ ὦ Φιγγάλος καταβάλλει τὸν ἐχθρόν. Μὴ ζητήσης λοιπὸν μέρος τῆς δόξης τοῦ βασιλέως. Αὐτὸς μόνος του ἀνατρέπει καὶ ἐξαφανίζει τοὺς ἐχθροὺς ὡς σφοδρὰ θύελλα!»

«Λοιπὸν, Κάρριλ, ὕπαγε» ἀπεκρίθη ὁ ἡγεμὼν «ὕπαγε νὰ συγχαρῆς τὸν βασιλέα τῆς Μόρβεν. Ὅταν ἡ Λόκλιν ἀφανισθῇ ὡς ῥεῦμα μετὰ τὴν βροχὴν, ὅταν παρέλθῃ ἡ τῆς μάχης ταραχὴ, τότε ἡ φωνὴ σου ἔσεται ἀρεστὴ εἰς αὐτὸν αἰνοῦσα τὰ κατορθώματά του! Δός εἰς αὐτὸν τὸ ξίφος τοῦ Καίθθαθ. Ὁ Καθουλλῖνος δὲν εἶναι τοῦ λοιποῦ ἄξιος νὰ ὑψώῃ τὰ ὄπλα τῶν πατέρων του. Ἐλθετε, ὑμεῖς σκιαὶ τῆς ἐρήμου Κρόμας· ὑμεῖς σκιαὶ τῶν θανόν-

των ἡρώων ἴστασθε πλησίον, ὀμιλοῦντές μοι ἐν τῷ ἀντροῦ τῆς λύπης μου. Οὐδέποτε τοῦ λοιποῦ θέλω φημισθῆ μετὰ τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς. Εἶμαι ἀκτίς ἥτις ἔλαμψεν ὀμίχλη διαλυθεῖσα, ὑπὸ τῶν ἀνέμων, ὅτε ἡ ἠὼς ἐπελθοῦσα ἐφώτισε τὰς πλευρὰς τοῦ λόφου. Κόνναλ, μὴ ὀμίλεις πλέον, περὶ ὄπλων ἢ δόξα μου ἐσέβηθη. Οἱ στεναγμοὶ μου θέλουσιν ἀφίεσθαι εἰς τὸν ἄνεμον τῆς Κρόμας, μέχρις οὔ τὰ ἴχνη μου γίνωσιν ἀόρατα. Καὶ σὺ λευκότερονος Βραγέλα, θρήνησον ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τῆς φήμης μου· ἠττημένος, οὐδέποτε θέλω ἐπανακάμψαι πρὸς σέ, ἡλιακὴ ἀκτίς τῆς ψυχῆς μου!»

Ἐπιπέσεις τοῦ πέμπτου ἄσματος.

Ὁ Καθουλλῖνος καὶ ὁ Κόνναλ παραμένουσιν ἔτι ἐπὶ τοῦ λόφου. Ὁ Φιγγάλος καὶ ὁ Σουάραν συναντῶνται. Περιγράφεται ἡ μάχη. Ὁ Σουάραν ἠττᾶται. Ὁ Ὄσσιανὸς καὶ ὁ Γαῦλος ἀναδέχονται τὴν ἐπιτήρησίν του. Ὁ Φιγγάλος καταδιώκει τοὺς ἐχθροὺς. Ἐπεισόδιον τοῦ Ὀρλα, ἀρχηγοῦ τινος τῆς Λόκλιν. Θάνατος τοῦ Ρύνου, υἱοῦ τοῦ Φιγγάλου. Ὁ βάρδος Οὐλλῖνος ἄδει τοὺς ἔρωτας τοῦ Λάμδεργ καὶ τῆς Γελκλόσας. Ὁ Κάρριλ, πεμφθεὶς ὑπὸ τοῦ Καθουλλῖνου νὰ συγχαρῇ τὸν Φιγγάλον ἐπὶ τῇ νίκῃ του, ἔρχεται πρὸς τὸν Ὄσσιανόν. Ἡ συνέντευξις τῶν δύο ποιητῶν κλείει τὴν πρᾶξιν τῆς τετάρτης ἡμέρας.

Ἐπὶ τῆς ἀντηχούσης πλευρᾶς τῆς Κρόμας, στὰς ὁ Κόνναλ ἐφώνησε πρὸς τὸν εὐγενῆ τοῦ ἄσματος ἀρχηγόν «Διατὶ ἡ κατήφεια αὕτη, υἱὸς τοῦ Σέμου; Οἱ φίλοι ἡμῶν εἰσὶν ἰσχυροὶ ἐν πολέμῳ. Ἀλλὰ καὶ σὺ γενναῖε μαχητὰ, ἱκανὴν ἐκτίσω φήμην, διότι πολλοὶ ἔπεσον ὑπὸ τοῦ ξίφους σου. Συχνάκις ἡ εὐδῶπις Βραγέλα ἔδοξα μὲν εἰς προσηνῆσιν τοῦ ἡρώος τῆς, ἐπανερχομένου ἐν αἰῶνι, ὅτε τὸ μὲν ξίφος ἦτο ἐουθρόν ἔνεκα τῆς σφαγῆς, οἱ δὲ

ἐχθροὶ τοῦ ἔκειντο ἄφωνοι ἐν τῷ τάφῳ. Ἄριστοί εἰς τὸ οὖς τῆς ἦσαν οἱ βάρδοι, ἄδοντες τὰ πολεμικὰ κατορθώματά σου.

Ἄλλ' ἰδὲ τὸν βασιλέα τῆς Μόρβεν πρηνεμένον ὡς φλογίνη στήλη. Ἡ ἰσχύς τοῦ ὁμοιάζει πρὸς τὴν ὄρμην τοῦ βρέματος τοῦ Λούβαρ, ἢ πρὸς τὴν σφοδρότητα τοῦ ἀνέμου τῆς Κρόμλας, ὁπότεν τὰ πολύδενδρα δάση ἐκρίζωνται. Εὐδαίμων ὁ λαός σου Φιγγάλλε! Ὁ βραχίων σου θέλει καταπαύσει τοὺς πολέμους του. Σὺ εἶσαι ὁ πρῶτος τῶν ἡρώων ἐν τῇ μάχῃ, καὶ ὁ συνετώτερος ἐν εἰρήνῃ. Σὺ ὁμιλεῖς καὶ ἐκείνοι ὑπακούουσι· πολυάριθμον στράτευμα τρέμει ἐν τῷ ἤχῳ τοῦ σιδήρου σου. Εὐδαίμων εἶναι ὁ λαός σου, ὦ Φιγγάλλε, βασιλεῦ τῆς ἠχούσης Σέλμας. Τίς εἶναι ἐκεῖνος ὁ τοσοῦτον ζοφερός ὁ ἐρχόμενος μετὰ τοσαύτης σπουδῆς; Τίς ἄλλος ἤθελε τολμήσει νὰ ἔλθῃ εἰς συνάντησιν τοῦ βασιλέως τῆς Μόρβεν, εἰμὴ ὁ υἱὸς τοῦ Στάρνου; Θεωρήσατε τὴν μάχην τῶν ἀρχηγῶν, ὁμοιάζουσαν πρὸς τρικυμίαν ἐν τῷ ὠκεανῷ, ὅταν δύο καταγίδος πνεύματα συναντώμενα ἐρίζουσι περὶ τῆς ὑπεροχῆς. Ὁ κυνηγὸς ἀκούει τὸν θόρυβον ἐπὶ τοῦ λόφου, καὶ βλέπει τὰ ὑψηλὰ κύματα κυλιόμενα πρὸς τὴν ἀκτὴν τοῦ Ἀρδβεν.

Τοιαῦτα ἔλεγεν ὁ Κόνναλ, ὅτε οἱ δύο ἦρωες συνεπλάκησαν. Ἦκούετο ἡ κλαγγὴ τῶν ὄπλων, καὶ πᾶς κρότος, ὡς ἦχος πολλῶν ραισθήρων. Δεινὴ εἶναι ἡ μάχη τῶν βασιλέων, φοβερὸν τὸ βλέμμα των. Αἱ μέλαινα ἀσπίδες των διαρρήγνυνται. Τὰ ξίφη των ἐκπίπτουσι τῆς χειρὸς των τεθλασμένα. Ρίπτουσι χαμαὶ τὰ ὄπλα των. Ὁρμῶσι τότε ὁ εἷς κατὰ τοῦ ἄλλου. Οἱ νευρώδεις βραχίονές των περιπτύσσουσιν ἀλλήλους. Στρέφουσι πανταχοῦ, συνθλιβόμενοι δὲ κλίνουσι κατὰ γῆς. Ἄλλ' ὅτε ἐν τῇ ἀγωνίᾳ ἀνέπτυξαν τὰς τελευταίας προσπαθείας των, ἔσεισαν τοὺς λόφους μὲ τὰ σφυρά των. Βράχοι καταπίπτουσιν ἀπὸ τῶν ὑψηλῶν θέσεών των, τὰ δὲ δένδρα ἀνατρέπονται. Τέλος ἡ ἰσχύς τοῦ Σουάραν ἐκλείπει· ὁ βασιλεὺς τῶν δαπῶν δένεται. Οὕτως εἶδον ἐπὶ τῆς Κόνας, τὴν ὁποίαν ἤδη δὲν δύναμαι νὰ ἶδω, δύο μεγάλους λόφους ἀποσπασθέντας ὑπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ ὀρμητικοῦ βρέματος. Οὗτοι στρέφονται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, αἱ ὑψηλαὶ αὐτῶν δρῶς συναντῶνται ἐν τῷ ὕψει. Τέλος καταπίπτουσιν ὁμοῦ μεθ' ὄλων

τῶν βράχων καὶ δένδρων των. Τὰ βρέματα ἥλλαξαν διεύθυνσιν. Ἡ ὀλεθρία καταστροφή ὁράται μακρόθεν.

«Γιοὶ τῆς μακρὰν κειμένης Μόρβεν» εἶπεν ὁ Φιγγάλλος «φυλάσσετε τὸν βασιλέα τῆς Λόκλιν. Αὐτὸς εἶναι ἰσχυρὸς ὡς τὰ πολυάριθμα κύματά του. Ἡ χεὶρ του εἶναι ἔμπειρος πολέμου. Ἡ φυλὴ του εἶναι διάσημος. Γαῦλε, σὺ πρῶτε τῶν ἡρώων μου καὶ σὺ Ὅσσιανέ, βασιλεῦ τῶν ἀσμάτων, περιμείνατε. Ἴδου ὁ ἀδελφὸς τῆς Ἀγανδέκας, μεταβάλετε τὴν λύπην του εἰς χαράν. Ἄλλ' ὑμεῖς, Ὅσκαρ, Φίλλαν καὶ Ρύνε, καταδιώξατε τὰ λείψανα τῆς Λόκλιν ἐπὶ τῆς Λένας, ἵνα μὴ τοῦ λοιποῦ πλοῖόν τι δυνθῆ νὰ πλεῦσῃ ἐπὶ τῶν κυμάτων τῆς Ἰνιστόαρ.»

Αὐτοὶ ἔφευγον ἐκπεπληγμένοι διὰ τῆς ἐρείκης. Ὁ Φιγγάλλος ἐκινεῖτο βραδέως, ὡς νέφος βροντῆς, ὅταν ἡ θερμὴ ἐν ὄρα θέρου πεδιάς ᾖ σιωπηλὴ καὶ ζοφώδης. Τὸ ξίφος κεῖται ἔμπροσθέν του ὡς ἠλιακὴ ἀκτίς, τρομερὸν ὡς διάττων μετέωρον τῆς νυκτός. Συναντήσας υἱόν τινα τῆς Λόκλιν, τῷ ἀπευθύνει τὰ ἑξῆς. «Τίς εἶναι ἐκεῖνος ὁ τοσοῦτον κατηφής, ἐπὶ τοῦ βράχου τοῦ μυκωμένου βρέματος; Δὲν δύναται νὰ καλύσῃ τὸν ῥοῦν του. Πόσον ἔσχατος εἶναι ὁ ἀρχηγός! Ἡ πεμμεγέθης ἀσπίς του κεῖται εἰς τὸ πλευρόν του. Τὸ δόρυ του ὁμοιάζει πρὸς τὸ δένδρον τῆς ἐρήμου. Σὺ νέε, ὁ πυρὰν ἔχων τὴν κόμπην, εἶσαι ἐκ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Φιγγάλλου;

«Εἰμὶ τέκνον τῆς Λόκλιν» ἀναφωνεῖ «ἰσχυρὸς εἶναι ὁ βραχίων μου ἐν πολέμῳ. Ἡ σύζυγός μου οἶκον μένουσα θρηνεῖ. Ὁ Ὀρλας δὲν θέλει πλέον ἐπιστρέψει.» «Μάχεται ἢ υποχωρεῖ ὁ ἦρωας;» εἶπεν ὁ μέγας Φιγγάλλος «οἱ ἐχθροὶ οὐδέποτε νικῶσιν ἐμοῦ παρόντος. Οἱ φίλοι μου εἰσὶ πεφημισμένοι ἐν τῷ σκηνώματι. Γιὰ τοῦ κύματος, ἀκλούθει με. Ἐλθε ἵνα μετὰσχῃς τοῦ συμποσίου τῶν κελύφων, καὶ θηρεύῃς τὴν ἔλαφον τῆς ἐρήμου. γενεὸς φίλος τοῦ Φιγγάλλου.» «Ὅχι» εἶπεν ὁ ἦρωας «ἐγὼ ὑποστηρίζω τοὺς ἀσθενεῖς. Ἡ ἰσχύς μου εἶναι βοηθήτρια τῶν ἀσθενῶν. Τὸ ξίφος μου ἐγένετο ἀπαρμίλλον, ὦ μαχητὰ· ἄς υποχωρήσῃ λοιπὸν ὁ βασιλεὺς τῆς Μόρβεν!» «Εγὼ οὐδέποτε ὑπεχώρησα, Ὀρλα. Ὁ Φιγγάλλος οὐδενὶ ποτε ὑπέκυψε. Σύρον τὸ ξίφος σου, καὶ ἐκλέξον τὸν ἐχθρὸν σου.»

Πολλοὶ εἰσὶν οἱ ἥρωές μου !

« Ἀποποιεῖται λοιπὸν τὴν μάχην ὁ βασιλεὺς ; » εἶπεν ὁ Ὅρλας.
 « Ὁ Φιγγάλος, εἶναι ὁ μόνος τῆς φυλῆς του, ὅστις δύναται νὰ ἀνταγωνισθῇ μετ' ἐμοῦ ! Ἄλλ' ἐὰν, βασιλεῦ τῆς Μόρβεν, πέπτωται νὰ πέσω, διότι τοιαύτη εἶναι ἡ εἰμαρμένη τοῦ μαχητοῦ, ἔγειρον τὸν τύμβον μου ἐν τῷ μέσῳ τῆς Λένας, ἔστω οὗτος ὁ μέγιστος τῶν λοιπῶν. Στείλον τὸ ξίφος τοῦ Ὅρλα πρὸς τὴν πεφιλημένην γυναϊκά του, ἵνα δύναται ἐνδακρυς νὰ τὸ ἐπιδεικνύῃ πρὸς τὸν υἱὸν της, ὅπως διεγείρῃ τὴν ψυχὴν του πρὸς πόλεμον. »
 « Γιὰ τοῦ θρήνου » εἶπεν ὁ Φιγγάλος « διατὶ ἀποσπᾶς τὰ δάκρυά μου ; Οἱ μαχηταὶ πρέπει ποτὲ νὰ ἀποθάνωσι, καὶ τὰ τέκνα των θέλουσι βλέπει τὰ ἄχρηστα ὄπλα των ἐν τῷ σκηνώματι. Ἄλλ' ὁ τύμβος σου, Ὅρλα, θέλει ἀνεγερθῆ. Ἡ λευκότερος γυνὴ σου θέλει θορνεῖ ἐπὶ τοῦ ξίφους. »

Ἐπολέμησαν οὗτοι ἐπὶ τῆς ἐρείκης τῆς Λένας. Ἄσθενης ἦν ὁ τοῦ Ὅρλα βραχίον. Τὸ τοῦ Φιγγάλου ξίφος καταπεσὸν διέρρηξεν εἰς δύο τὴν ἀσπίδα του. Αὕτη πεσοῦσα χαμαὶ ἠκτινοβόλει ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ὡς ἡ σελήνη ἐπὶ τοῦ ταρασσομένου βέυματος.
 « Βασιλεῦ τῆς Μόρβεν » εἶπεν ὁ ἥρωας « ὑψώσας τὸ ξίφος διατρύπησον τὰ στέρνα μου. Τετρωμένον καὶ λειποθυμοῦντα ἐκ τῆς μάχης, οἱ φίλοι μου μὲ κατέλιπον ἐνταῦθα. Ἡ λυπηρὰ εἰδησις θέλει ἀφιχθῆ εἰς τὴν ἐρωμένην μου ἐπὶ τῶν ὄχθων τῆς Λότας, ὅταν αὕτη εὐρίσκηται μόνη ἐν τῷ δάσει· ἡ δὲ αὖρα ἀκούηται ψιθυρίζουσα εἰς τὰ φύλλα τῶν δένδρων ! »

« Ὅχι » εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῆς Μόρβεν « ἐγὼ δὲν θέλω ποτὲ σὲ φονεύσει, Ὅρλα. Ἐπὶ τῶν ὄχθων τῆς Λότας ἄς σὲ ἴδῃ, σωθέντα τῶν χειρῶν τοῦ πολέμου ἡ ἐρωμένη σου. Ὁ πολιοῦς πατήρ σου, ἴσως τυφλὸς ἤδη ἕνεκα τοῦ γήρατος, ἄς ἀκούσῃ τὸν ἦχον τῆς φωνῆς σου καὶ ἄς χαρῆ ἐν τῷ σκηνώματί του. Ἐν χαρᾷ ἄς ἐγερθῆ ὁ ἥρωας ἵνα ἀναζητήσῃ τὸν υἱὸν του ἰδίαις χερσίν ! »
 « Ἀλλ' οὐδέποτε θέλει εὔρει αὐτόν, Φιγγάλε » εἶπεν ὁ νέος ἥρωας « ἐπὶ τῆς ἐρείκης τῆς Λένας πρέπει νὰ ἀποθάνω. Ἐνοὶ βάρδοι θέλουσι μὲ ὑμνεῖ. Ὁ εὐρὺς τελαμών μου καλύπτει τὴν θανατηφόρον πληγάν. Ἴδού τὸν ῥίπτω εἰς τὸν ἀνεμὸν ! »

ΤΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
 ΚΑΜΙΣΤΑ ΚΡΑΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
 ΜΕΤΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΑΚΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ